Manual for Sustainable return

Doracak për kthim të qëndrueshëm

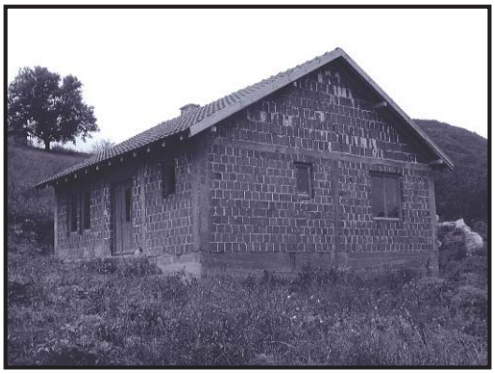

UNMIK

UNHCR
The UN Refugee Agency

Prirucnik za Održivi Povratak

Izdato januara 2003

Priručnik za održivi povratak

Uvod 1

Skraćenice/akronimi 2

Deo I. Kontekst

Okruženje za povratak 1
Vodeći principi 5
Raseljavanje 7
Skala povratka 9
Glavni akteri 11

Deo II. Operativne smernice

Proces povratka 1
Sumarni prikaz procedura 1
Mehanizam koordinacije 5
Uloga i odgovornost institucija 9

Komponente procesa povratka 19
Međuetnički dijalog i odnosi u zajednici 19
Procena i prikupljanje informacija 21
"Idi-informiši se" i "Idi-vidi" posete 23
Proces projekta za povratak 27
Implementacija projekta za povratak 31
Povratak raseljenih 33
Individualni povratak 35
Izveštavanje o aktivnostima povratka 35

Deo III. Dokumenti o izabranom političkom okviru

UNMIK-ov Konceptni dokument o pravu na održiv povratak 1

Vladin Program za zajednice 7

Izjava Udruženja Skupština opština o integraciji i povratku 9

Rezolucija Skupštine Kosova o povratku 11

Međunarodni standardi o manjinama i pravima IRL 13

Dodatak

Dodatak 1A Pregled profila lokacije za povratak 1
Dodatak 1B Profil lokacije za povratak 3
Dodatak 2 Procena bezbednosti u selima 11
Dodatak 3 Predlozi sa intervjua IVP 15
Dodatak 4 Šema konceptnog dokumenta 17
Dodatak 5 Kriterijumi ORG za razmatranje konceptnog dokumenta . . . 21
Dodatak 6 Procena rizika odlaska u posetu 23

Potreba za kreiranjem dokumenta koji će pojasniti procedure i aktivnosti oko povratka pojavila se u sezoni povratka 2002. god. kada se jedan broj učesnika koji je bio uključen u nastajući proces suočio sa specifičnim pitanjima u vezi sa implementacijom projekata povratka. U maju 2002. UNMIK je formulisao svoju politiku povratka u konceptu pod naslovom Pravo na održivi povratak. Ubrzo je postalo jasno da je toj politici bio potreban dodatni dokument koji bi poslužio kao praktični vodič kako primeniti principe postavljene u konceptu. Takođe se pokazalo da je potreban i jedan sveobuhvatni okvir koji bi ustanovio ne samo procedure za realizaciju principa, već isto tako formalizovao i unapredio već učinjene napore na koordinaciji. Postavljen je zahtev od strane raznih učesnika, već angažovanih u procesu, za kreiranjem jednog dokumenta koji bi: (1) formalizovao koordinaciju među učesnicima putem definisanja uloge i odgovornosti, (2) ustanovio procedure za donošenje odluka u postojećim koordinacionim telima, i (3) predložio jedan standardni proces u kojem bi se odnosni projekti za povratak donosili i finansirali.

Priručnik za održivi povratak je donet u ovome duhu, tj. imajući u vidu zahteve službenika sa terena. Posebno, on ima za cilj da jos dalje rasvetli oblast povratka pružajući detaljne smernice o uloži opštinskih i regionalnih radnih grupa za povratak. Stoga je on namenjen najširem auditorijumu, a ne samo međunarodnim telima zastupljenim u radnim grupama, već i PISG, vlastima Kosovu susednih teritorija, izbeglicama/IDP i donatorskoj zajednici.

Priručnik predstavlja skroman pokusaj odgovora na postavljena pitanja i potrebna razjašnjenja. Namera je da se on koristi kao vodič baziran na primerenoj praksi koja je omogućila najodrživije rezultate u povratku manjina. Priručnik predstavlja živ dokument, podložan periodičnom revidiranju, proceni i unapređenju. Ovaj Priručnik ima za cilj da više bude vodič nego recept, i kao takav, dozvoljava fleksibilnost i zaista utiče na implementarne strukture da uvaže lokalne okolnosti i da smernice upodobe prema razvoju okolnosti. On je donet na fleksibilan način da bi uzeo u obzir kosovske regionalne specifičnosti. Problemi na koje se nailazi u datim smernicama i preporuke za unapređenje će se razmatrati u budućim revizijama.

Niže date procedure za proces povratka su kreirane da budu fleksibilne kako bi odgovorile na nepredvidivo okruženje u kojem se povratak dešava. Radi pojednostavljenja prezentacije procedura, razumljivo je da se one primenjuju na "omogućeni" povratak grupa IDP/izbeglica i na prezentaciju donatorima spiskova projekata povratka da bi oni odgovorili na utvrđene potrebe potencijalnog povratka za koji se traži finansiranje. Međutim, sama priroda spontanog individualnog povratka, koji do danas predstavlja većinu ukupnog povratka, može da traži brzu reakciju. Odeljak pod naslovom "Skala povratka" upravo se bavi ovom situacijom. Dalje, ciklusi donatorskog finansiranja se razlikuju i mogu da se ne poklapaju sa procedurama ovde datim. Često se donator obraća NGO sa zahtevom za konceptom i/ili predlogom koji bi on mogao da finansira. U mnogim od ovih slučajeva vreme je ograničeno, pa NGO moraju reagovati brzo da bi obezbedile finansiranje. Ipak, MWG bi trebalo da očekuju da im se koncepti mogu podnositi na odobrenje tokom cele godine i da se moraju primeniti neposredne procedure odobrenja. Operativne smernice daju usmereni pristup koji treba primeniti u tim okolnostima.

Skraćenice/akronimi

CIMIC	Civilno-vojna saradnja KFOR-a
CIVPOL	UNMIK Civilna policija
EU	Evropska zajednica
GIV	"Idi-informiši se" poseta
GSV	"Idi-vidi" poseta
HPD	Stambeno-imovinska direkcija
IAC	Privremeno administrativno veće
IDP	Interno raseljeno lice
KFOR	Kosovske snage
KPS	Služba kosovske policije
LCO	Kancelarija/službenik lokalne zajednice UNMIK-a
MA	Opštinski administrator UNMIK-a
MWG	Opštinska radna grupa
NATO	Organizacija severoatlantskog pakta
NGO	Nevladina organizacija
ORC	Kancelarija za povratak i zajednice
OSCE	Organizacija za bezbednost saradnju u Evropi
OSRSG	Kancelarija Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara
PISG	Privremene institucije samouprave
RAE	Romske, askalijske i egipatske zajednice
RLP	Brzi lokacijski profil
RCG	Grupa za koordinaciju povratka
RWG	Regionalna radna grupa
SRSG	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
TAB	Tehničko-savetodavni odbor
TFR	Radna grupa za povratak
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNMIK	Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
UNSCR	Rezolucija Saveta Bezbednosti Ujedinjenih nacija
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Uvod

Pri aktivnom učestvovanju u pružanju podrške povratku interno raseljenih lica i izbeglica sa Kosova njihovim kućama, neophodno je razumeti širi kontekst u kome se povratak odvija. U ovom Odeljku *Priručnik za održivi povratak* daje kratak uvod o socijalnom i političkom okruženju u kojima se povratak realizuje. On takođe iznosi uslove koji treba da postoje kako bi se poštovalo pravo na povratak. Ovaj Odeljak takođe daje pregled principa koji treba da budu vodilje aktivnosti koje preduzima svaki od učesnika, uz kratku analizu zajednica koje su ciljane za proces povratka. Odeljak se završava širokim pregledom glavnih učesnika, obuhvatajući i međunarodne i lokalne institucije.

Okruženje za povratak

Okruženje koje podržava povratak je ono koje omogućava siguran i dostojanstven povratak i koje odslikava temeljnu promenu one situacije koja je prvobitno dovela do iseljenja. Da bi doslo do povratka, najvažnije je da dođe do poboljsanja na planu bezbednosti i manjinskih prava, kao i na planu pravnih garantija za njihovu primenu. UNSCR 1244 (1999. god) postavlja zadatak prisustvu međunarodnih bezbednosnih snaga (KFOR) da osigura bezbedno okruženje "u kojem se izbeglice i raseljena lica mogu vratiti kućama bezbedno, a međunarodno civilno prisustvo može funkcionisati i prelazna administracija se može uspostaviti", sve dok međunarodno civilno prisustvo ne preuzme odgovornost da obezbedi "javnu bezbednost i red". Međunarodne civilne snage (UNMIK) nisu samo odgovorne za osiguranje "bezbednog i nesmetanog povratka svih izbeglica i raseljenih njihovim kućama na Kosovu", već takođe, generalno uzevši, da "održavaju gradanski pravni poredak i red" i da uspostave lokalnu policiju. Stoga, i KFOR i UNMIK imaju ključnu odgovornost i odlučujuću ulogu u kontekstu zaštite manjina na Kosovu i sigurnog i neometanog povratka izbeglica i IDP.

Stvaranje i održavanje bezbednog okruženja u sklopu opterećenih međuetničkih odnosa zahteva reagovanje koje je iznad nivoa pružanja dovoljne policijske i vojne zaštite. Samo ograničavanje bezbednosnih pretenji, bez bavljenja stvarnim uzrocima nestabilnosti i netolerancije, u krajnjoj liniji sprečava značajniji povratak, jer bi taj povratak bio izazov za nesigurnu stabilnost koja je postignuta. Zato se sve više primenjuje jedan sveobuhvatni i proaktivni pristup. Unapređenje međuetničkih odnosa je centralni deo ove strategije koja ima za cilj promenu iz osnova na planu bezbednosne situacije. To bi, dalje, omogućilo veći broj manjinskih povrataka.

Povratak etničkih manjina predstavlja isto tako odgovornost PISG, kao i međunarodne zajednice, kako je zacrtanao u ustavnom okviru - "Sve izbeglice i raseljeni sa Kosova imaju prava na povratak svojim kućama i na povraćaj svoje imovine i ličnih stvari. Nadležne ustanove i organi Kosova preduzimaju sve mere neophodne za omogućavanje bezbednog povratka izbeglica i raseljenih na Kosovo uz punu saradnju sa UNHCR-om i ostalim međunarodnim i nevladinim organizacijama koje se bave povratkom izbeglica i raseljenih lica".

Povratak manjina takođe predstavlja osnovni standard po kome se meri napredak na Kosovu. Ovo se vidi i po potpisu premijera na Strategiji zajedničkih principa o povratku [1] i usvajanju u Skupštini Kosova Rezolucije o pravima zajednica i njihovih članova i uslovima za povratak IDP i izbeglica . [2] Nakon ovih dokumenata, usledile su brojne javne izjave visokih političara u smislu podrške povratku i integraciji manjinskih zajednica; međutim, ostaje jos puno toga da se uradi da se takve izjave pretoče u preuzimanje odgovornosti i stvarno prihvatanje manjinskog povratka na opštinskom i mesnom nivou. Zvaničnici kosovskih Albanaca jos uvek pokazuju tendenciju da povratak vide kao odgovornost međunarodne zajednice.

Učešće zvaničnika kosovskih Albanaca zahteva prvo i pre svega prihvatanje činjenice da IDP/izbeglice predstavljaju centralni deo njihove ustavnosti i da je njihova obaveza da sa njima komuniciraju. Kvalitet i regularnost ovog učešća veoma varira od regiona do regiona, počevsi od produktivne saradnje u najboljem slučaju, pa do bojkota i obstrukcije u najgorem slučaju. U većini krajeva učešće kosovskih Albanaca u procesu povratka počinje tek početkom ili sredinom 2002. Prema tome, učešće vlasti većinskih zajednica u strukturama povratka je u početnoj fazi.

Jednako važna je i volja manjina da učestvuju u strukturama i događajima PISG. Dok su Romi, Askali, Egipcani i Bosnjaci pristupili i pridružili se novoj kosovskoj administraciji, dotle je učešće kosovskih Srba sporadicno, u najboljem slučaju. Kosovski Srbi imaju malo poverenja u sadasnju kosovsku administraciju da bi ona mogla da im zaštiti prava.

Mada je bezbednosna situacija i efikasnost administracije u zaštiti manjinskih prava značajno uznapredovala od 1999., ona je omogućila povratak malog broja raseljenih. Nestabilni međuetnički odnosi, nesigurnost i ograničena sloboda kretanja, nemanje poverenja u vladavinu prava i sprovođenje imovinskih prava i nedostatak materijalnih i privrednih mogućnosti u mestima povratka i dalje utiču negativno na proces povratka. Značajna dalja poboljsanja su neophodna da omoguće povratak raseljenih lica, bez obzira na njihovo prebivalište i njihovu etničnost.

Perspektive povratka su bitno različite od oblasti do oblasti, cak i u istoj oblasti, i među različitim etničkim grupama. U nekom mestima IDP/izbeglice sa jakom željom za povratkom su to i učinili ostvarujući kontakte sa opštinama i zajednicama. U drugim mestima, pak, takvo ponovno uspostavljanje dijaloga i dobijanje podrške od zajednice traži mnogo više napora i vremena.

Iako su Romi, Askali i Egipcani (RAE) iskusili napredak u odnosima sa većinskom zajednicom, ipak bezbednost ostaje glavna briga, naročito za Rome koje kosovski Albanci često grupišu sa kosovskim Srbima. U nekim slučajevima, protivljenje povratku je motivisano materijalnim interesom, kao što je zaposednutost kuća i uzurpacija zemlje.

Protivljenje kosovskih Srba Povratku je naročito široko rasprostranjeno i duboko ukorenjeno i iskazuje se na razne načine, počevsi od demonstracija i otvorenog suprotstavljanja naporima za ponovnim uspostavljanjem međuetničkih odnosa, pa do odbojnosti i oklevanja. U principu, međusobni odnosi na osnovnom nivou među različitim zajednicama su se bitno popravili tokom 2002. Premda je to pomoglo u izgradnji međuetničke tolerancije, to ne znači da je preraslo u proces pomirenja i prihvatanja povratka bez potrebne pomoći i napora.

[1] Ovaj dokumenat je dat u odeljku Priručnika: Izabrana dokumenta političkog okvira.

[2] isto

Pored bezbednosti, manjinskih prava i međuetničkih odnosa, stambeno pitanje je osnovni aspekt procesa povratka i integracije. Neupotrebljiv ili nelegalno zaposednut stambeni prostor i ostećena ili razorena socijalna infrastruktura podkopavaju mogućnost IDP/izbeglica da koriste svoje pravo na povratak pošto ima važnih faktora koji omogućavaju samoodrživost. Do nedavno su stambeno pitanje i obnova bili od sekundarnog značaja za odluku IDP/izbeglica o povratku jer je glavnu prepreku predstavljala bezbednost. Međutim, pitanje obnove, bilo stambene ili socijalne strukture ili obe, postaje sve važnija odrednica održivosti povratka. Uz to, veliki deo stambenog prostora koji pripada raseljenima je nelegalno zaposednut. Nedovoljna stambena obnova cini da se IDP/izbeglice vraćaju u situaciju interne raseljenosti, obično u situaciju prenatrpanog i neodrživog smeštaja kod porodica-domacina. Neki povratnici će se možda vratiti u mesto raseljenja ako im se ne pruži pomoć pri povratku. Po istom principu, krhke i nestabilne lokalne zajednice praktično sprečavaju mogućnost povratka većem broju IDP/izbeglica ako se pažnja, pored stambene, ne poklanja obnovi ili rekonstrukciji socijalne infrastrukture i javnih komunalija u zajednicama povratka.

Mada se moraju činiti napori na unapređenju okruženja u koja će se IDP/izbeglice eventualno vraćati, ovaj Priručnik želi da objasni kako IDP/izbeglice mogu da dođu do pomoći pri povratku i da uzmu aktivno učešće u procesu povratka. Strategija povratka 2003. stavlja značajan akcenat na angažovanje svih zajednica u omogućavanju povratka, pre nego na postojeći proces koji je uglavnom pod međunarodnim patronatom.

U ovom kontekstu, omogućavanje procesa povratka garantuje situacioni, višestrani pristup uzimajući u obzir osobenosti lokalne sredine i probleme nastale na svakom nivou kako bi se obezbedilo poštovanje svačijeg prava na povratak.

Vodeći principi

UNMIK je izneo svoju politiku u odnosu na povratak u konceptualnom dokumentu Pravo na održivi povratak [3] iz maja 2002. Ovaj koncept utemeljuje osnovne principe koji vode pristup UNMIK-a u odnosu na proces povratka.

Održiv

Obezbeđivanje socijalne i ekonomske održivosti je od osnovnog značaja. IDP/izbeglice žele da se vrate, a fizička mogućnost da to i učine je u tome da mogu mirno da žive i aktivno učestvuju u svojoj zajednici. Četiri osnovna uslova su potrebna da obezbede održivost povratka: (1) bezbednost i sloboda kretanja, (2) pristup javnim uslugama (komunalije, socijalne usluge, obrazovanje i zdravstvena zaštita), (3) pristup smeštaju (tj. kroz efektivni povraćaj imovine ili pomoć u stambenoj rekonstrukciji tamo gde je primenljiva), i (4) ekonomska održivost kroz pravičan i jednak pristup mogućnostima za zapošljavanje.

Zasnovan na pravima

Događaji na Balkanu su pokazali da na pravu zasnovan pristup povratku svakako obezbeđuje dobrovoljni i održivi povratak. Ovakav pristup depolitizuje pitanje povratka i smanjuje povratke koje motiviše vlast kao i uslovljavanja za realizaciju povratka. Ovo pravo se primenjuje na sve etničke zajednice i sva mesta raseljenja - na Kosovu, u Srbiji i Crnoj Gori ili drugim zemljama.

Povratak u prebivalište

Međunarodna zajednica daje prioritet u pomoći pri povratku u prebivalište (povratak u predratno staništ) nad povratkom u raseljenje (povratak u predratne prostore ili opštinu ali ne i u predratno stanište). Ovaj pristup je bitan i iz praktičnih i iz principijelnih razloga. Prioritet povratka prvobitnom staništu je praktičan jer se mnogi mogu vratiti u raseljenje, ali opravdano održavaju nadu da se konačno vrate svom predratnom staništu gde mogu obnoviti svoje veze sa zajednicom i reintegrisati se. U sredini sa ograničenim sredstvima, treba insistirati na najekonomičnijoj i najodrživijoj opciji, a to je povratak predratnom staništu. Ovo takođe objašnjava zašto je insistiranje na povratku u prebivalište najbolji način da se obezbedi poštovanje prava na povratak. Onda kada se podrži povratak u raseljenje, smanjuje se mogućnost davanja ljudima pravog izbora za povratak njihovim domovima, a sekundarno raseljenje ima sve više izgleda da postane trajno. Uz ove argumente, alternativa internog raseljenja je odbačena u diskusiji o prisilnom povratku iz inostranstva.

"Obrnut" i od IDP iniciran pristup

Potrebe povratka se određuju i podržavaju na osnovu intresa koji izražavaju raseljeni. Ovaj pristup je principijelan i praktičan. On odslikava pristup baziran na pravima u kome su pojedinci u stanju da budu uključeni u odluke od uticaja na njihovu budućnost i da imaju informacije neophodne da naprave pravi izbor. Najbitnije je istaci da se planovi za povratak bez jakog obavezivanja na strani IDP neće ostvariti. Isto tako, može se računati da će procesi koji obuhvataju lokalne zajednice, uključujući i lokalne IDP, biti održivi. Obratno je isto tako tačno: obrnuti pristup povratku u kosovskom kontekstu će verovatno staviti političke ciljeve ispred pojedinačnih prava, ali je, iz mnogih razloga, duboko nestabilan.

Angažovanje celokupne zajednice

Dijalog unutar zajednice i aktivnosti zajednice su ključ održivog povratka. Uspesni projekti povratka uključuju specifične aktivnosti sa ciljem promovisanja međuetničkog dijaloga i razvijanjem tolerancije i razumevanja. Važno je primetiti da je za donošenje i realizaciju tih aktivnosti potrebno vreme, a napor uložen u početnoj fazi procesa povratka može da predupredi kasnije teškoće. Oni projekti povratka koji donose nekakvu korist zajednici u celini imaju više izgleda na uspeh.

[3] Ovaj dokumenat je dat u odeljku priručnika "Odabrani dokumenti okvira politike"

Raseljavanje

Pravni okvir

Prema međunarodnim standardima, izbeglice i interno raseljena lica imaju osnovno ljudsko pravo na povratak svojim domovima, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, bilo spontani ili organizovani i uz pomoć. Ovo je u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244 (1999. god), ustavnim okvirom i međunarodnim standardima o ljudskim pravima. Ovi standardi [4] čine osnovu UNMIK-ovog okvira za zaštitu manjinskih prava i politiku povratka za Kosovo.

Definicije

Interno raseljena lica (IDP) su lica ili grupe lica koje su bile primorane ili obavezne da napuste svoje domove ili prebivališta, posebno kao posledica ili u cilju izbegavanja posledica oružanog sukoba, situacija opšteg nasilja, kršenja ljudskih prava ili prirodno ili vestački izazvanih nepogoda, a koja nisu presla međunarodno priznati državnu granicu. Na Kosovu pod ovim podrazumevamo one pojedince i porodice koje žive unutar granica Srbije i Crne Gore kao IDP.

Prema čl. 1 Ženevske konvencije o izbeglicama iz 1951. god, izbeglica je "lice koje se nalazi izvan granica svoje nacionalne države ili prebivališta; koje ima osnovani strah od progona zbog svoje rase, vere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj određenoj drustvenoj grupi ili političkom misljenju; i koje ne može ili ne želi da se prepusti zaštiti te zemlje, ili da se u nju vrati, iz straha od progona. "

Vrste raseljenja

IDP/izbeglice na ili van Kosova žive u nestabilnim i često neprihvatljivim uslovima u mestima van svoga prebivališta. Mesta raseljenja porodica i pojedinaca su u velikoj meri određena opažanjem porodice/pojedinca o nivou bezbednosti toga mesta i njihove sposobnosti da održe privremeni boravak obzirom na prisustvo ostalih članova zajednice koji pružaju podršku i mehanizme za snalaženje (npr. porodice-domaćini).

Pre 1999. god. Kosovo je bilo sastavljeno od monoetničkih i mesovitih sela. Mada je većina danasnjih IDP/izbeglica izbeglo sa Kosova posle sukoba, veliki broj članova manjinskih zajednica je ostao. Neka od ranije multietničkih sela su napustena i mnogi njihovi stanovnici su se preselili u susedna sela tražeći sigurnost u svojoj brojnosti. U mnogim slučajevima, lica koja su živela u većim ili manjim multietničkim gradovima, kao što je Pristina/ Prishtine, otišla su da žive u jednoetničke gradove gde smatraju da će naći bezbednije okruženje. U nekim slučajevima, ova lica su zauzela napustene kuće. Ovo može dovesti do sekundarnog raseljavanja kada prvobitni vlasnici žele da se vrate pošto nemaju gde da odu. Uz to, ova lica su često bila zaposlena u industriji ili vladinim ustanovama u gradskoj sredini i možda ne mogu da se izdržavaju u nekom više seoskom okruženju.

Većina IDP/izbeglica živi van Kosova u susednoj Srbiji, Crnoj Gori i BRJ Makedoniji, a jedan manji broj boravi u drugim evropskim zemljama. U zavisnosti od absorpcione moći zajednice-domaćina, većina IDP/izbeglica živi kod porodica-domaćina ili u centrima. Udruženja IDP/izbeglica su nastupila obezbeđujući informativne i dijaloske veze agencijama angažovanim na omogućavanju i upravljanju programima povratka.

[4] Videti odeljak: Dokument o političkom okviru, Međunarodni standardi o pravima manjinskih IDP.

Unutar Kosova situacija se ne razlikuje radikalno. Porodice-domaćini u gradskim i seoskim područjima pružaju smeštaj IDP/izbeglicama mada postoji značajan broj etnički manjinskih porodica koje borave u centrima (npr. Askali u kampu Plementina u opštini Obilić, a Srbi u kolektivnim centrima na Brezovici, opština Strpce). Pristup IDP/izbeglica javnim uslugama, sloboda kretanja i mogućnosti privrednog života i dalje ostaju kao izazov.

Situacija sa manjinama i u jednoetničkim i u multietničkim zajednicama na Kosovu, iako daleko od zadovoljavajuće, postepeno se popravlja u poslednje tri godine. Medutim, sloboda kretanja ostaje kao značajan problem na Kosovu, a pristup odgovarajućim javnim službama i mogućnosti zaposlenja se jos nisu dovoljno razvili. Pripadnici manjinskih zajednica i dalje su meta uznemiravanja, pretnji i nasilja zbog svoje etničke pripadnosti.

Skala povratka

Obzirom na složenost procesa povratka, postoji više različitih vrsta procesa povratka. Dve široke kategorije povratka su često predmet diskusije: "organizovan" i "spontani". U stvari, ove dve vrste povratka se mogu posmatrati kao tačke na skali zasnovanoj na nivou organizovanosti ili "omogućavanja" koja je zastupljena. Ključna stvar je da se obezbedi da operativni okvir za povratak bude dovoljno fleksibilan da odgovori svim vrstama povratka.

Imajući u vidu ovu skalu, očigledno je da nema priručnika koji može uputiti na sve scenarije povratka ili dati određene smernice za sve uloge i reakcije koje svaka vrsta povratka zahteva. Prema tome, uz priznavanje neograničene raznovrsnosti scenarija povratka, ovaj Priručnik daje smernice koje se odnose na sve vrste povratka, a naročito upućuje na operativne strukture koje se odnose na organizovaniji povratak. Posebno, proces bavljenja jednom komplikovanom vrstom procesa povratka - povratak koji obuhvata omogućen prelazak grupe raseljenih lica na određeno mesto - je ovde opisan. Naravno, mnogi napori za povratak imaju daleko kraći proces nego što ovaj tip projekta to zahteva. npr. u slučajevima gde su sredstva već obezbeđena i izabrana je NGO za implementaciju određenog projekta, proces se završava koncentrisući se na samo jedan važan korak - prihvatanje projekta od strane Opštinske radne grupe. Pored toga, povratku pojedinačnih porodica u mesta u kojima već postoje uslovi za održiv povratak (dovoljna infrastruktura, odnosi u zajednici) potrebna je možda samo određena vrsta pomoći pošto je povratak obavljen (pomoć u stambenoj rekonstrukciji, stvaranju prihoda ili radnom osposobljavanju).

U bavljenju širokom skalom povratka i mnogim vrstama reakcija koje ova skala povlači, dve tačke su od centralne važnosti. Prvo, osnovne strukture procesa povratka (opštinske i regionalne radne grupe, Grupa za koordinaciju povratka i Radna grupa za povratak) su formirane da pruže podršku čitavom nizu aktivnosti povratka. Tako, npr. opštinske radne grupe će imati ulogu kako u prihvatanju projekata organizovanog povratka, tako i u pronalaženju potencijalnih korisnika pomoći iz fleksibilnog fonda za pojedinačni povratak.

Drugo, ni jedna lokacija ranije nastanjena licima koja su trenutno raseljena ne treba da bude odbijena kao "neprikladna za povratak" na socijalnoj, političkoj ili ekonomskoj bazi. Kao i skala povratka, tako i mesta povratka imaju svoje mesto na skali, na osnovu toga koliko su trenutno prikladna za povratak. Obzirom na široku skalu aktivnosti za potencijalni povratak i mogućnost ostvarivanja povratka koji pozitivno utiče na sredinu, bitno je koncentrisati se ne samo na one oblasti koje se trenutno smatraju pogodnim za povratak. Pošto svaka situacija varira, treba održavati multisektorski pristup, mada sa različitim naglaskom na svakom sektoru kako bi se odslikale različite potrebe lokalnih okolnosti. Različit stepen prioriteta može se dati svakom sektoru u zavisnosti od potreba: (1) međuetnički odnosi i integracija zajednice, (2) ekonomska održivost, (3) infrastruktura i komunalne službe, (4) stambena rekonstrukcija, i (5) bezbednost i sloboda kretanja. Mada ima mnogo instrumenata sa kojima se može početi rad u oblastima koje su sada manje povoljne za povratak, ne treba se osloniti na neodržive mere da bi se na vestački način neko okruženje učinilo podesnijim za povratak. Npr. rad na izgradnji poverenja u primenu prava na lokalnom nivou (dijalog, policija zajednice, više patroliranja) je primeren osim u slučaju ako zavisi od stalnih kontrolnih punktova i ograničenja u slobodi kretanja da bi se osigurala bezbednost.

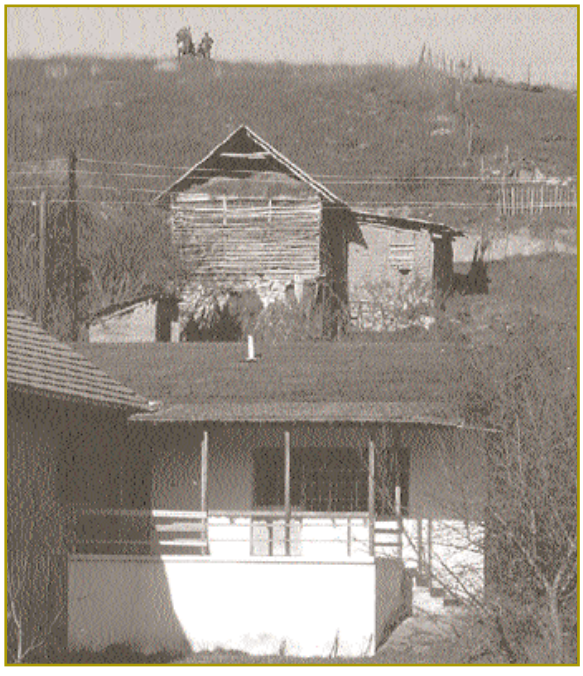

Glavni akteri

Donatorska zajednica

Donatorska zajednica igra osnovnu ulogu u realizaciji povratka i integracije manjinskih zajednica na Kosovu. Na osnovu potreba određenih od strane struktura povratka opisanih u Priručniku, donatorima se, zajedno sa njihovim većim partnerima, prezentiraju prioritetni projekti koji se odnose na povratak i integraciju raseljenih u njihova prebivališta na Kosovu. Pored toga što primaju zahteve za finansiranje multisektorskih projekata, donatori mogu da igraju aktivnu ulogu u procesu prisustvujući sastancima regionalnih radnih grupa u cilju boljeg upoznavanja sredine kojoj žele da pomognu.

Privremene institucije samouprave

PISG ima značajnu ulogu u svakoj fazi procesa povratka i integracije manjinskih zajednica. Budućnost multietničkog Kosova u mnogome zavisi od sposobnosti zvaničnika lokalnih vlasti da uključe potencijalne povratnike u dijalog, poboljsaju toleranciju i prihvatanje prava na povratak i da ohrabre njihovo učestvovanje u privremenim strukturama vlasti. Uspesan i održiv povratak zavisi od sposobnosti PISG da obezbedi povratnicima i manjinama pristup javnim i socijalnim službama i da poboljsa prihvatanje povratnika u njihovim matičnim zajednicama. Kabinet premijera, ministarstva i opštinske vlasti su odgovorni za obezbedivanje poštovanja manjinskih prava, kao i da zakoni, programi i inicijative u potpunosti postuju prava manjinskih zajednica.

Nevladine organizacije

Nevladine organizacije (NGO) su ključni implementarni partneri u projektima povratka i integracije. NGO su takođe od bitne važnosti u angažovanju sa zajednicama raseljenja širom kosovske administrativne teritorije. One igraju važnu ulogu u opštinskim radnim grupama uključujući tu i definisanje odgovora na utvrđene potrebe. Raznovrsne organizacije sa različitim operativnim mandatom su uključene u strukture za koordinaciju povratka i zajednice raseljenja da bi pripremile i realizovale projekte. One mogu biti fokusirane na čitav niz aktivnosti: međuetnički dijalog i izgradnja poverenja, stambena rekonstrukcija, stvaranje prihoda, poljoprivredni razvoj, obnova infrastrukture, pomoć u unapređenju javnih i komunalnih službi.

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice

Opšta nadležnost UNHCR-a je da stiti izbeglice i da pronalazi trajna resenja za izbegličku situaciju. Pored toga, Generalna skupština UN je ovlastila UNHCR da se bavi pitanjem interno raseljenih lica (IDP) u bivšoj Jugoslaviji. Prema Rezoluciji Saveta bezbednosti UN 1244, Anex 2, bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih treba da se odvija pod nadzorom UNHCR-a. Zajedno sa UNMIK-om, UNHCR igra centralnu ulogu u kreiranju i realizaciji politike povratka i predstavlja aktivnog učesnika na svim nivoima procesa povratka.

Kancelarija za povratak i zajednice

UNMIK je osnovao krajem 2001. god. Kancelariju za povratak i zajednice (ORC) da odgovori na rastući interes za mogućnosti povratka manjina na Kosovo. ORC igra aktivnu ulogu u davanju strateških smernica i koordinaciji povratka. Ona takođe podržava međusobne napore Stubova na poboljsanju životnih uslova i obezbeđuje okruženje održivo i za povratnike i za zajednice na Kosovu.

STUB I
Policija i pravda

UNMIK Policija je organ primene prava na Kosovu. U skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244., UNMIK je obezbedio privremenu primenu prava održavajući međunarodno policijsko prisustvo i formirajući profesionalne, nezavisne i multietničke lokalne policijske snage, Službu kosovske policije (KPS). UNMIK Policija je koncentrisana na održavanje javnog reda, borbu protiv kriminala, kontrolu granica i imigracionu kontrolu.
UNMIK-ovo Odeljenje za pravosuđe upravlja lokalnim sudovima i uz pomoć UNMIK Policije obezbeđuje slobodan i jednak pristup pravnom sistemu za manjine, uključujući i povratnike. Da bi osigurao nepristrasnost i nezavisnost, UNMIK je zaposlio strane sudije i tužioce da vode osetljive slučajeve, uključujući tu i međuetnička krivična dela ili slučajeve gde postoji ozbiljan rizik od pristrasnosti.

STUB II
UNMIK-ova Civilna administracija

Opštinska administracija je ključni organizacioni učesnik u procesu povratka. Ona igra značajnu ulogu u obezbeđivanju da proces bude u skladu sa "obrnutim" pristupom. Međunarodni zvaničnici UNMIK-a koji rade u opštinama su odgovorni za rukovođenje opštinskim radnim grupama i obezbeđuju da ova tela budu uključena, zajedno sa predstavnicima IDP/izbegličkih zajednica i opštinskim zvaničnicima. Omogućavajući rad MWG, opštine obezbeđuju uključivanje svojih službi tamo gde je potrebno. Opštinske službe koje imaju specifične nadležnosti, kao što su urbanizam, katastar ili poljoprivreda, su od posebnog značaja za projekte povratka i mogu doprineti njihovoj uspesnoj realizaciji. UNMIK-ova regionalna administracija vrši nadzor nad ukupnim procesom povratka, obezbeđuje vezu između opština i centralnih mehanizama za koordinaciju, kao i nadzor, koordinaciju i smernice za opštine.

STUB III
OSCE (OEBS)

Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (OSCE) aktivno radi na promovisanju okruženja u kome se može odvijati održivi povratak. Kao UNMIK-ov Stub za izgradnju institucija, OSCE ima važnu ulogu u procesu povratka i integracije na Kosovu. Pre svega, oba odeljenja OSCE - za ljudska prava i vladavinu prava i za demokratizaciju - rade na na tome da postojeće vladine, pravosudne i demokratske strukture funkcionisu prema međunarodnim standardima za ljudska prava i prema važećim zakonima Kosova, da omogućavaju pristup službama bez diskriminacije i povećaju mogućnost da povratnici ostanu na Kosovu.

STUB IV
Evropska Unija

Četvrti UNMIK-ov stub, pod vodstvom Evropske zajednice (EU), Stub Evropske zajednice radi na obnavljanju i modernizaciji privredne strukture Kosova. Nadgledanjem i koordinisanjem obnove fizičke infrastrukture i rukovođenjem procesom promena u upravljanju, stub Evropske zajednice stvara privredu baziranu na tržištu kako bi Kosovu pružio mogućnost dalje integracije među svoje susede i u Evropu.

Kosovske snage (KFOR)

KFOR predstavlja međunarodne snage pod vodstvom NATO-a koje su odgovorne za uspostavljanje i održavanje "bezbednog okruženja u kojima se raseljena lica i izbeglice mogu vratiti kućama bezbedno", kako stoji u Rezoluciji Saveta bezbednosti UN 1244, cl. 9 (c). U toj svojoj nadležnosti, KFOR ima prevashodnu odgovornost za sva bezbednosna pitanja koja se jave u procesu povratka. On takođe ima aktivnu ulogu na svakom nivou mehanizma planiranja i koordinacije.

Proces povratka

Proces povratka iznet u ovom Priručniku je kamen temeljac za uspeh strategije povratka na Kosovo. Ovaj Odeljak Priručnika daje sumarni prikaz procesa povratka koji bi trebalo da bude osnova za razvoj projekata povratka i za njihovu implementaciju u 2003. god. i dalje. Komponente koje su istaknute u ovom procesu niti su ovim iscrpljene niti moraju biti po redosledu. Uz to, pristup zacrtan u ovom Priručniku je samo polazna tačka za donošenje projekata povratka, a fino doterivanje, poboljsanja i modifikacije će biti neophodni da bi se zadovoljile različite potrebe i okolnosti za koje se projekti donose. Ipak, Priručnik daje značajan doprinos time što razjašnjava koji se proces preferira za donošenje i implementaciju projekata povratka i što obezbeđuje da pristup koji se primenjuje širom Kosova bude dosledan osnovnim principima kojima se rukovodi proces povratka.

Sumarni prikaz procedura

Pokazivanje želje za povratkom

Proces povratka se u osnovi oslanja na prepoznavanje izražene želje IDP/izbeglica da se vrate. Sposobnost da se odgovori na izraženi interes za povratkom je bit "obrnutog" pristupa. Identifikacija želje za povratkom potiče iz raznoraznih izvora. Jedan od uobičajenih načina da raseljena lica saznaju o procesu povratka i uslovima u njihovim predratnim staništima i okruženju je preko onih koji su ostali i IDP koja su raseljena u blizini njihovog prebivališta. Ova IDP, a ponekad i oni koji su ostali, započinju proces povratka obraćanjem međunarodnoj zajednici spontano ulazeći u dijalog sa svojim bivšim susedima, posećujući svoje kuće i konačno uključujući pripadnike svoje zajednice koji su raseljeni dalje. Mnogi IDP i izbeglice dolaze do saznanja kroz posete "Idi-informiši se" (GIV)[5] i "Idi-vidi" (GSV)[6]. Potencijalni povratnici takođe prikupljaju informacije kroz druge kanale, uključujući medije i neformalnu mrezu komuniciranja "od usta do uva", kao i kroz zajednički regionalni Projekat informativnog okvira[7]. Razmena informacija tokom poseta GIV i GSV daje indikaciju o željama i potrebama za povratak IDP. Udruženja i organizacije IDP/izbeglica se angažuju sa međunarodnim organizacijama da ukazu na potrebe povratka određenih zajednica ili pojedinaca. NGO koje rade sa raseljenim zajednicama, bilo na Kosovu ili van njega, takođe imaju važnu ulogu angažujući se oko onih koji su zainteresovani za povratak, pomažući napore za prikupljanjem informacija kako bi potencijalnim povratnicima omogućili da budu informisani pri izboru i specificiranju potreba nakon povratka.

Tako, povratak započinje sa identifikacijom stvarne, informativno potkovane i dobrovoljne želje za povratkom IDP/izbeglica.

[5] Posete "Idi-informiši se" su namenjene da informisu raseljene stanovnike, u njihovom mestu raseljenja, o trenutnoj situaciji u njihovoj prebivališnoj opštini, selu ili susedstvu omogućavajući im da budu bolje informisani pri izboru mogućnosti za povratak

[6] Posete "Idi-vidi" daju mogućnost raseljenim ličima da procene svoje mogućnosti za povratak u svetlu tekuće situacije u njihovoj opštini. Raseljeni se poživaju da posete svoje predratne domove kao deo organizovane ture sa organizovanim obezbedenjem i prevozom; tu se organizuju informativni sastanci, a dolazi i do susreta sa bivšim susedima.

[7] Regionalnu informativnu inicijativu je juna 2002. pokrenuo UNHCR i ona održava sastanke kvartalno okupljajući kancelarije UNHCR-a iz Srbije, Crne Gore, Kosova i Makedonije, zajedno sa ograničenim brojem zvaničnika UNMIK-a, radi razgovora o informativnim potrebama raseljenih lica u njihovim mestima raseljenja. Mesto sastanka nije uvek isto. Donose se strategije i praktični koraci se preduzimaju da se poboljsa pristup IDP informacijama i dešavanjima u njihovim prebivalištima.

Uspostavljanje veza između IDP/izbeglica i njihovih matičnih opština

Prvi kontakt treba da ide kroz opštinsku administraciju u prebivalištu. Ovo se može postići kroz učešće predstavnika IDP/izbeglica u opštinskim radnim grupama (MWG) ili kroz posete opštinskih zvaničnika IDP/izbeglicama u organizaciji UNHCR-a ili NGO omogućavajući tako veze izvan granica između raseljenih lica i i njihovih prebivališta. U praksi ove početne kontakte obično omogućavaju pripadnici manjinske zajednice koji su ostali i koji se obraćaju međunarodnoj zajednici u ime svojih udaljenih suseda, ili lokalna IDP koja nastupaju u ime veće grupe, ili članovi iste etničke zajednice koji su uključeni u opštinsku razmenu informacija između matične opštine i IDP/izbeglica, kroz MWG, što predstavlja ključ za prvi korak ka stvaranju osnove za održiv povratak. Omogućavanje zvanične aktivne podrške ostvarivanja kontakta sa IDP/izbeglicama može da olakša buduće kontakte na lokalnom nivou, u njihovim matičnim zajednicama.

Uspostavljanje veza između IDP/izbeglica i njihovih matičnih zajednica

Veze između IDP/izbeglica i njihovih matičnih zajednica mogu se uspostavljati paralelno sa inicijativama za dijalogom sa njihovim matičnim opštinama. Ovo se opet može postići na razne načine, počevši od GSV, koje obuhvataju dijalog sa opštinskim vlastima i lokalnim seoskim rukovodstvom, do poseta nekadašnjem susedstvu i susreta sa bivšim susedima. Ovi mehanizmi pomažu otvorenom dijalogu IDP/izbeglica sa zajednicima-primaocima za započinanje učešća u pripremama za povratak IDP/izbeglica. To je bitno za izgradnju poverenja kako za potencijalne zajednice koje se vraćaju, tako i za zajednice-primaoce. GSV i GIV treba shvatiti kao mogućnost iniciranja procesa povratka, ali ne predstavljaju kraj same po sebi. Njih pre treba posmatrati kao instrumente za ostvarivanje komunikacije među zajednicama. Strategija za iniciranje diskretnih razgovora je blize opisana u prvom delu Odeljka Komponente procesa povratka pod naslovom Međuetnički dijalog i integracija zajednice.

Identifikacija materijalnih i situacionih izazova kod povratka

Analiza uslova za povratak IDP/izbeglica u dato mesto je najefikasnija kada je sprovode glavni partneri uključeni u proces povratka (i domaći i međunarodni).

U određivanju potreba za povratak i prepreka, IDP/izbeglice, NGO i i svi učesnici procesa povratka skiciraju profile ili procene matičnih sela ili krajeva raseljenih lica. UNHCR-ovi profili sela su važan instrument, tamo gde postoje. MWG mogu da sačine dodatne profile radi dopunjavanja postojećih informacija. Bezbednosna procena KFOR-a u vezi predratne manjine koja je naseljavala sela i krajeve predstavlja ključni elemenat u ovom procesu.

Okruženje se vremenom menja, pa je stoga potrebna fleksibilnost u analizi. Mogu se pojaviti dve veće vrste prepreka kod povratka:

Materijalne prepreke, kao što su: nedostatak ili slaba infrastruktura, potrebe za stambenom rekonstrukcijom ili obnovom, neresena imovinska pitanja, nezaposlenost i slabe mogućnosti za privredni život.

Situacioni izazovi kao što su: bezbednost, sloboda kretanja i/ili eventualna nemogućnost pristupa obradivom zemljistu, potreba za izgradnjom poverenja i kod zajednica-povratnika i kod zajednica-primaoca, nemogućnost pristupa javnim službama zbog diskriminatorske sredine, i mnogi drugi.

Identifikacija prepreka u ovoj fazi procesa povratka je od pomoći u određivanju najprimerenije strategije za održivi povratak. MWG pružaju mogućnost da svi koji su uključeni u proces povratka razmenjuju informacije u vezi sa potrebama za povratak. Strategiju treba odrediti u okviru ovoga foruma kako bi se razvila najprimerenija sredstva da bi proces povratka bio održiv.

Postojeći instrumenti za prevazilaženje materijalnih i situacionih prepreka

Odgovarajući instrumenti za otklanjanje prepreka za povratak zavise od vrste ustanovljenih izazova. Materijalne prepreke zahtevaju drugačiju vrstu akcije nego izazovi koji se odnose na specifične okolnosti ili situacije sa kojima se suočava određena zajednica. Situacioni izazovi zahtevaju podroban proces izgradnje poverenja i kod zajednice-povratnika i kod zajednice-primaoca. Oni zahtevaju istovremeno angažovanje obe zajednice u dijalogu. Pored direktnog dijaloga i razjašnjenja shvatanja i interesa, mogućnosti za zbližavanjem se mogu pronaći u određivanju zajedničkih potre-

ba i obostranih interesa obe zajednice. npr. razgovor o potrebama može otkriti uzajamni interes za unapređenjem vodovoda koji opslužuje i postojeću zajednicu i povratnike.

Materijalne prepreke zahtevaju donošenje različitih vrsta projekata koji se bave utvrđenim potrebama. Resavanje materijalnih prepreka u procesu povratka takođe može predstavljati mogućnost za prevazilaženje situacionih izazova. Takav pristup koji vodi računa o materijalnim potrebama uz stimulisanje međuetničkog dijaloga i zajedničkih akcija obe zajednice može biti plodonosan. Same prepreke mogu pružati mogućnosti za izgradnju poverenja za održivi povratak IDP/izbeglica i za njihovo angažovanje i integraciju u svojoj matičnoj zajednici.
Saradnja svih relevantnih učesnika u procesu povratka (IDP/izbeglice, zajednice-primaoci, međunarodni i domaći akteri) u identifikaciji izazova i mogućnosti njihovog prevazilaženja je preduslov za uspeh i održivost procesa povratka.

Razvoj projekta

Kada potrebe za povratak budu identifikovane, sledeći korak procesu projekta za povratak je donošenje koncepta koji ocrtava projekat za povratak koji će zadovoljiti utvrđene potrebe za povratkom. MWG treba da motivisu sve zainteresovane implementarne partnere (NGO/agencije) da donesu svoj koncept za utvrđivanje potreba za povratkom. U zahtevu za donošenje koncepta MWG će identifikovati široke potrebe koje projekti treba da zadovolje (uključujući i one zajednica-primaoca) u okviru sledećih eventualnih projektnih "sektora": 1) pomoć u stambenoj rekonstrukciji/povraćaju, 2) infrastruktura, 3) zaposljavanje i stvaranje prihoda, 4) pristup javnim i komunalnim službama (npr. zdravstvo, socijalne službe, školstvo), i 5) međuetnički dijalog i integracija zajednice.

Potpuni projektni predloži će biti pripremljeni onda kada se odrede sredstva za specifični projekat, putem dostavljanja koncepta donatorima.

Implementacija projekta

Implementarni partner (NGO/agencija) nosi osnovnu odgovornost za sprovođenje projekta za povratak. MWG pomaže procesu implementacije projekta, uključujući omogućavanje koordinacije među stranama uključenim u proces povratka. Dok je donator, pre svega, odgovoran da nadgleda projekat, dotle MWG prati implementaciju projekta i pomaže implementarnom partneru da resava nepredviđene prepreke u implementaciji projekta, ako je to potrebno. Implementarni partneri su dužni da obaveštavaju MWG o svom radu putem periodičnih izveštaja i učestvovanja na sastancima MWG.

Socijalno-ekonomska integracija nakon povratka

Opštinska radna grupa je lokalni koordinacioni forum za projekte povratka. MWG: 1) organizuje forum za različite zajednice da bi se angažovale u dijalogu po pitanju povratka, 2) deluje kao glavni mehanizam kroz koji raseljena lica mogu pristupiti procesu povratka i tražiti pomoć pri povratku, i 3) predstavlja osnovno koordinaciono telo za projekte povratka sa primarnom odgovornošću za održivost procesa. MWG pomaže u obezbeđivanju da se čuje glas raseljenih lica u oblikovanju vlastitih perspektiva za povratak i omogućava raseljenima i zajednicama-primaocima da direkno komuniciraju u transparentnom dijalogu, međunarodno omogućenom, sa donatorima, vlastima i NGO.

Mehanizam koordinacije

Opštinska radna grupa

Opštinska radna grupa je lokalni koordinacioni forum za projekte povratka. MWG: 1) organizuje forum za različite zajednice da bi se angažovale u dijalogu po pitanju povratka, 2) deluje kao glavni mehanizam kroz koji raseljena lica mogu pristupiti procesu povratka i tražiti pomoć pri povratku, i 3) predstavlja osnovno koordinaciono telo za projekte povratka sa primarnom odgovornošću za održivost procesa. MWG pomaže u obezbeđivanju da se čuje glas raseljenih lica u oblikovanju vlastitih perspektiva za povratak i omogućava raseljenima i zajednicama-primaocima da direkno komuniciraju u transparentnom dijalogu, međunarodno omogućenom, sa donatorima, vlastima i NGO.

Predsedavajući: Opštinski administrator predsedava MWG i on je odgovoran da obezbedi da sastancima prisustvuje predsednik Skupštine opštine ili potpredsednik, kao i drugi zvaničnici opštinske uprave, predstavnici Upravnog odbora opštine i predstavnici zajednice. MA je duzan da saziva sastanke MWG i obavesti sve relevantne učesnike i da ih pozove na sastanak (na engleskom, albanskom i srpskom jeziku). MWG bi trebalo da se sastaje dvaput mesečno, u radno vreme u zgradi opštine.

Sastav: MWG se sastoji od mnogo učesnika uključujući UNMIK Stub II i lokalne opštinske vlasti, UNHCR, KFOR, Civilnu policiju/KPS, OSCE, predstavnike IDP, predstavnike mesnih zajednica i NGO.

Donošenje odluka: Odluke na MWG se, po mogućstvu, donose konsenzusom svih učesnika grupe. Ako se ne postigne konsenzus, onda MA, u svojstvu predsedavajućeg MWG, ima pravo da usvoji odluku u ime grupe uzimajući u obzir konsultacije i misljenja koje je dobio od učesnika MWG. Ako se neki od učesnika MWG ne složi sa donetom odlukom, to će se uneti u zapisnik sa sastanka MWG.

Operativno planiranje: MWG, preko MA, može zatražiti formiranje projektnog tima (PT) u vezi konkretnog projekta za povratak ili ako MWG smatra za potrebno. Učešće u PT je rezervisano za stručnjake - NGO, lokalno osoblje UNHCR-a, opštinske tehničke stručnjake, i dr. PT je odgovoran za praćenje realizacije projekta za povratak i za pružanje implementarnim partnerima neophodne opštinske tehničke pomoći ako je potrebno. PT koordinira sa resornim opštinskim odeljenjima (kao npr. katastrom, školstvom, urbanizmom, vodovodom i kanalizacijom, itd) da bi pomogao implementarnim partnerima u donošenju i implementaciji projekta za povratak. PT nisu tela koja donose odluke. Ako se ukaze potreba za donošenjem neke odluke, PT će zatražiti od MA da sazove vanrednu sednicu MWG radi resavanja konkretnog pitanja i donošenja odluke. PT odgovaraju isključivo MWG. MA je odgovoran da delegira jednog predstavnika UNMIK-a da belezi sve zaključke sa sastanaka PT-a. Ako se MWG ne sastane, PT o tome obaveštava Regionalno odeljenje za povratak. Ako se pojave pitanja u radu PT ili MWG koja se ne mogu resiti na nivou MWG, predsedavajući MWG ih upućuje na Regionalnu radnu grupu preko Regionalnog odeljenja za povratak.

Izveštavanje: MA je zadužen da obezbedi da se vodi evidencija o zaključcima sa svih sastanaka MWG i PT. Ovi zaključci treba da se distribuiraju u roku od nedelju dana od dana održavanja sastanka. MA je duzan da obezbedi da engleska, albanska i srpska verzija zapisnika bude spremna za distribuciju istovremeno. Zapisnici sa sastanaka treba da budu dostavljeni Regionalnom odeljenju za povratak, regionalnom administratoru, šefu regionalne kancelarije OSCE i svim učesnicima MWG i učesnicima PT kojih se tiče.

Regionalna radna grupa

Regionalna radna grupa (RWG) je odgovorna za koordiniranje procesa povratka i aktivnosti integracije u svakom od regiona. Ona takođe nadgleda rad MWG i revidira projekte odobrene na opštinskom nivou. RWG je odgovorna da osigura da je proces povratka u regionu u skladu sa utvrđenom odnosnom politikom povratka i zajednica.

Predsedavajući UNMIK-ov regionalni administrator predsedava RWG.

Članovi: Članovi su predstavnici MWG - UNMIK-ov Stub II i opštinski predstavnici PISG (2), predstavnik Regionalnog odeljenja za povratak, UNHCR, UNMIK Policija/KPS, KFOR, Stub III/OSCE, Stub IV/EU i predstavnik (ci) NGO. Donatori, predstavnici raseljenih i zajednica-primalaca su uvek dobrodosli da prisustvuju sastancima RWG.

Uloga i odgovornost: MWG izveštava RWG o svojim aktivnostima i razvoju. Bilo koje pitanje koje se tiče politike koje nastaje u MWG treba MA, kao predsedavajući dotične MWG, da uputi RWG i da se resi u RWG ili da se uputi Grupi za koordinaciju povratka. U odgovornost RWG, kroz Regionalno odeljenje za povratak, takođe spada i da MWG iz regiona funkcionisu, redovno se sastaju (dvaput mesečno) uz puno učešće svih relevantnih aktera.

Izveštavanje: RA je odgovoran da obezbedi da se zapisnici vode na svim sastancima RWG i da se distribuiraju u roku od nedelju dana od dana kada je sastanak održan, kao i da engleska, albanska i srpska verzija zapisnika budu spremne za distribuciju istovremeno. Regionalno odeljenje za povratak preuzima funkciju sekretarijata RWG. Zapisnici sa sastanaka se dostavljaju ORC, Sefu Regionalne kancelarije UNHCR-a, Sefu regionalne kancelarije OSCE i svim učesnicima RWG. RWG treba da se sastaje jednom mesečno. RWG podnosi izveštaj Koordinacionoj grupi za povratak o aktivnostima povratka i može preko ORC uputiti pitanja Grupi za koordinaciju povratka radi diskusije i/ili resavanja.

Koordinaciona grupa za povratak

Koordinaciona grupa za povratak je centralno telo koje se bavi operativnim pitanjima koja se pojavljuju u procesu povratka i obezbedivanjem koordinacije pristupa glavnih aktera povratka (UNMIK, UNHCR, PISG, KFOR). Koordinaciona grupa za povratak se često sastaje (dvonedeljno u sezoni povratka) da omogući razmenu informacija o napretku napora za povratak i da pruži podršku MWG i RWG. Zajednica NGO je takođe zastupljena u ovoj grupi.

Tehničko-savetodavni odbor

Tehničko-savetodavni odbor (TAB) pruža stručnu pomoć Koordinacionoj grupi za povratak. TAB obuhvata pojedince određene tehničke stručnosti za formulisanje i implementaciju projekta koji predstavljaju osnovne članove Koordinacione grupe za povratak, donatorske zajednice i implementarnih NGO. Pored uloge u davanju preporuka Koordinacionoj grupi za povratak u vezi sa listom prioritetnih projekata, TAB daje tehničke smernice za prevazilaženje prepreka i uspesnost procesa povratka.

Radna grupa za povratak (Task Force)

Radna grupa za povratak je forum visokog ranga kojim predsedava SRSG i koji je formiran da obezbedi koordinaciju i političku podršku povratku raseljenih lica i izbeglica na Kosovo. Četiri osnovna člana Radne grupe za povratak su UNMIK, PISG, UNHCR i KFOR. Radna grupa takođe uključuje i međuministarskog koordinatora za povratak i višeg savetnika SRSG za povratak, kao i predstavnike visokog nivoa iz svakog od četiri UNMIK-ova Stuba i Stambeno-imovinske direkčije. Ostale organizacije i pojedinci učestvuju u radu Radne grupe na ad-hoc osnovi, uključujući tu i predstavnike manjinskih zajednica. Radna grupa za povratak nadgleda proces povratka, uključujući i rad RWG i MWG, i obezbeđuje efektivnu i usaglasenu primenu politike povratka u ključnim institucijama i širom Kosova.

Kancelarija za povratak i zajednice i Regionalne jedinice za povratak

Preko svoje glavne kancelarije u Pristini, svojih regionalnih jedinica u svakom kosovskom regionu i svog osoblja u kancelariji UNMIK-a u Beogradu, ORC je odgovorna za obezbeđivanje ukupne koordinacije procesa povratka i političkog vođstva za proces povratka. Preko Koordinacione grupe za povratak, ORC koordinira pitanja od opšte operativne i tehničke važnosti na centralnom nivou. Političko vođstvo i koordinaciona funkcija se prenose na regionalni nivo preko regionalnih jedinica za povratak koje su osnovane da pomažu regionalnom administratoru i opštinskom administratoru da sprovode svoje dužnosti u procesu po celom regionu.

Uloga i odgovornost institucija

Kancelarija za povratak i zajednice

ORC je odgovoran, preko svoje centralne kancelarije u Pristini, pet regionalnih jedinica na Kosovu i kancelarije UNMIK-a u Beogradu, za rukovođenje svim koordinacionim strukturama obezbeđujući miran tok celokupnog procesa, gde i kada je to potrebno, i pomažući operativnim strukturama.

Odgovornost ORC obuhvata:

1. pružanje pomoći i političkog vodstva u procesu povratka na centralnom, regionalnom i opštinskom nivou (uključujući obezbeđivanje funkcionisanja Radne grupe, Koordinacione grupe za povratak, Tehničko-savetodavnog odbora, RWG, saradnju sa MA radi obezbeđivanja funkcionisanja MWG i LWG).
2. obezbeđivanje usaglasenog i sveobuhvatnog pristupa povratku.
3. koordinisanje prikupljanja sredstava i blagovremeno izdavanje azuriranih prioritetnih zahteva za potrebnim sredstvima.
4. povećanje udruženih napora među regionima
5. određivanje kontakta za donatore kako bi se omogućio laksi pristup informacijama i strukturama za povratak.
6. podrška direktnim vezama sa raseljenim zajednicama izvan granica.
7. aktivno učešće u drugim forumima u vezi sa zajednicama, kao što su ABC radne grupe, proces odredbi i standarda, kako bi se podržali napori za poboljšanje uslova za ostvarenje povratka.

UNHCR

UNHCR igra centralnu ulogu u procesu povratka. Njegove aktivnosti su usmerene ka podršci povratku i stabilizaciji zajednice.

Odgovornost UNHCR-a na Kosovu obuhvata:

1. nadgledanje aktivnosti vezanih za povratak u skladu sa svojim ovlašćenjima. UNHCR je jedan od konstituenata Radne grupe za povratak, kao i svih RWG i MWG.
2. izvođenje, u saradnji sa OSCE, analize o stanju manjina na Kosovu, sa posebnim akcentom na aspekte vezane za povratak.
3. koordinacija sa relevantnim međunarodnim i domaćim vlastima i rad sa NGO na realizaciji "Idi-vidi" poseta i samog povratka, kao i obezbeđivanje odgovarajuće logističke i transportne podrške za posete preko granice i organizovani povratak.
4. vođenje statističkih i drugih podataka o spontanom i organizovanom povratku i potrebama povratnika i redovno izveštavanje o tome.
5. obezbeđivanje ograničene pomoći u vidu neprehrambenih artikala i materijala za nuzan smeštaj za povratnike neposredno posle njihovog spontanog ili organizovanog prispeća.

6. distribucija hrane ugroženim povratnicima, preko svojih implementarnih partnera, u toku prva tri meseca po povratku.

7. pružanje pravne pomoći, saveta i informacija povratnicima i njihovim zajednicama, preko svojih implementarnih partnera, o različitim pravnim pitanjima, uključujući i ona imovinsko-pravne prirode.

8. podrška međuetničkom dijalogu u cilju povratka manjinskih zajednica.

9. u okviru konteksta usvojenog Informativnog okvira, pružanje pomoći u prikupljanju i širenju informacija od važnosti za IDP.

10. sprovođenje monitoringa povratnika i praćenje problema vezanih za njihovu zaštitu.

UNHCR

Odgovornost UNHCR-a u Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji obuhvata:

1. kroz mrezu svojih kancelarija na terenu i kontakte sa udruženjima IDP i međunarodnim i domaćim NGO i vladinim ustanovama, održavanje kontakta sa IDP/izbegličkom populacijom i određivanje najhitnijih potreba, ne samo humanitarnih, već u odnosu na informacije i očekivanja od povratka.

2. pronalaženje i pružanje pomoći licima koja traže savet ili pomoć u vezi sa "Idi-vidi" posetama ili sa samim povratkom ili organizovanje takvih saveta ili pomoći uz asistenciju NGO koje se bave aktivnostima vezanim za informacije i povratak.

3. pomoć u dostavljanju objektivnih informacija o situaciji na Kosovu IDP/izbeglicama u saradnji sa drugim agencijama uključujući i UNMIK i vlasti zemlje-domacina.

4. vođenje i azuriranje baze podataka o registraciji IDP/izbeglica, uključujući spiskove po matičnim opštinama na Kosovu i sastavu porodice i deregistraciji povratnika.

5. aktivno nastojanje da se obezbedi mehanizam koordinacije za sve međunarodne i domaće organizacije, uključujući i vladine, koje su uključene u proces povratka na Kosovo.

6. organizovanje regionalnih sastanaka i konsultacija o povratku sa svim relevantnim stranama radi unapređenja aktivnosti povratka, i da olakša sam povratak.

KFOR

KFOR je osnovni član svih struktura za koordinaciju povratka uključujući RWG, MWG, Koordinacionu grupu za povratak i Radnu grupu za povratak.

Odgovornost u procesu povratka obuhvata:

1. davanje bezbednosne procene potencijalnih lokacija za povratak.

2. obezbedivanje bezbednosne pratnje i statičnog obezbeđenja u mestu za GSV, tamo gde MWG to smatra potrebnim.

3. učešće u GSV i obaveštavanje IDP učesnika o pitanjima bezbednosti.

4. učešće u MWG i RWG.

5. obezbeđivanje bezbednog i sigurnog okruženja u i oko mesta povratka sa UNMIK Policijom i KPS.

6. izveštavanje o bezbednosnim incidentima na osnovu etničke pripadnosti i vođenje istrage o tim incidentima sa UNMIK Policijom i KPS.

7. pružanje dodatne tehničke i planske pomoći ako se tako odredi.

UNMIK-ova opštinska administracija

UNMIK-ova opštinska administracija ima važnu ulogu u planiranju i koordinisanju aktivnosti povratka koje se sprovode u njenoj opštini. Proces MWG oslanja se na aktivno vodstvo UNMIK-ove opštinske administracije za efektivnu implementaciju "naopakog" procesa iniciranog od IDP. UNMIK-ova opštinska administracija je odgovorna za obezbeđivanje efektivnog funkcionisanja planiranja MWG, koordinacije i procesa dijaloga. Specifični domeni odgovornosti opštinske administracije obuhvataju sledeće:

Odgovornost UNMIK-ove opštinske vlasti:

1. osnivanje MWG i staranje da se one sastaju redovno uz puno i aktivno predstavljanje svih aktera.
2. predsedavajući MWG.
3. obezbeđivanje da se brige i interesi IDP/izbeglica čuju u opštini.
4. obezbeđivanje aktivnog učešća opštinskih zvaničnika i članova MWG u GIV i GSV.
5. obezbeđivanje da opštinske službe budu pozivane, i da prisustvuju, sastancima MWG da bi bile informisane i konsultovane o projektima za povratak koji mogu imati uticaja na njihov deo nadležnosti.
6. obezbeđivanje da se o aktivnostima MWG na povratku podnosi izveštaj RWG.

Odgovornost MWG:

1. omogućavanje međuetničkog dijaloga, integracije zajednice i izgradnje poverenja između zajednica-povratnika i zajednica-primaoca kroz učešće lokalnih zvaničnika PISG, predstavnika većinskih, manjinskih i IDP zajednica.
2. omogućavanje identifikacije projektnih potreba i opertaivnog reagovanja, a što će rezultirati u projektima za povratak u opštini.
3. biti u toku, i nadgledati gde treba, sa sprovođenjem svih aktivnosti povratka u opštini.
4. praćenje i registrovanje interesovanja IDP za povratak i povezivanje sa istraživanjima na terenu, vezana za prebivališta (npr. procene/aktivnosti, brzi lokacijski profili, mape IDP, bezbednosne procene, itd).
5. postavljanje prioriteta za aktivnosti povratka.
6. nadgledanje procesa razvoja koncepta.
7. revidiranje projektnog koncepta podnetog MWG.
8. davanje prioriteta, odobrenja i preporuka RWG za projekte i implementarne partnere.

UNMIK-ova regionalna administracija

UNMIK-ova regionalna administracija nadgleda proces povratka u svom domenu odgovornosti. Regionalne kancelarije imaju ključnu ulogu u obezbeđivanju formalne veze između MWG i centralnih koordinacionih tela, kao što su Koordinaciona grupa za povratak i Radna grupa za povratak. Povezivanja se vrše "naniže" obezbeđujući da opštinska administarcija bude u toku sa donošenjem politike i da inicijative budu u skladu sa smernicama, i "naviše" obezbeđujući da se prioritetne potrebe za povratkom i aktivnosti prenose relevantnim strukturama. Kao sef civilne administracije u regionu, regionalni administrator predsedava RWG i odgovoran je za formalni nadzor i koordinaciju MWG. Regionalne jedinice za povratak su prevashodno odgovorne za vođenje i podršku naporima za povratak i integraciju, a planskim i operativnim aktivnostima rukovodi opštinska administracija.

Odgovornost UNMIK-ove regionalne administracije:

1. osniva RWG koje se sastaju redovno uz punu zastupljenost svih pozvanih učesnika.

2. predsedava RWG (uz regionalne jedinice za povratak koje vrše dužnost sekretarijata RWG).

3. primajući izveštaje kao predsedavajući, nadgleda i prati rad MWG kako bi one i dalje funkcionisale efektivno.

Odgovornost RWG:

1. nadgleda i koordinira rad MWG u svom regionu.

2. predstavlja forum razmene informacija o pitanjima vezanim za povratak.

3. hrabri aktivno učešće svih lokalnih i međunarodnih aktera u MWG i RWG, uključujući i NGO.

4. prati i obezbeđuje regularnost i podobnost aktivnosti povratka (kao što su GIV, GSV) koje se sprovode u svakoj opštini.

5. koordinira i vodi spiskove odobrenih prioritetnih projekata za povratak koji traže podršku i podnose ih centralnoj Koordinacionoj grupi za povratak.

6. obezbeđuje da odobreni projekti odslikavaju principe UNMIK-ovog Koncepta o pravu na održivi povratak, Priručniku za održivi povratak i bilo kojeg drugog dokumenta koji sadrži vodeće principe za aktivnosti povratka.

7. Obezbeđuje da se integracija zajednice i aktivnosti dijaloga sprovode da bi stvorili okruženje podesno za povratak.

Regionalne jedinice za povratak

Regionalne jedinice za povratak imaju zadatak da podrže radne grupe i aktivnosti povratka; monitoring procesa povratka; i davanje smernica za aktivnosti povratka.

Proces Radne grupe:

1. pomoć RA u zadacima vezanim za RWG, uključujući, ali ne i zaključno: obezbeđivanje funkcije sekretarijata RWG, pravljenje rasporeda sastanaka MWG i RWG u celom regionu.
2. pomoć MA u zadacima vezanim za MWG, uključujući, ali ne i zaključno: organizovanje lokalne administracije, IDP i NGO i ostalih partnera na angažovanju u procesu i pružanju pomoći MWG (funkcija sekretarijata za MWG ostaje u okviru opštine).
3. praćenje i izveštavanje o svim aktivnostima i projektima u vezi sa povratkom koji se sprovode u regionu.
4. osigurati da se sve aktivnosti u vezi povratka sprovode u skladu sa utvrđenim smernicama.
5. povezivanje sa UNHCR-om, KFOR-om i drugim međunarodnim i lokalnim organizacijama koje rade na povratku.
6. podrška udruživanju napora među opštinama i u regionu.
7. omogućavanje kontakata između regionalnih aktivnosti povratka i raseljenih zajednica i doprinos javnom informisanju u saradnji sa osobljem UNMIK/Beograda i ORC.
8. osigurati da sve aktivnosti obuhvataju dijalog i mere izgradnje poverenja u svom pristupu.
9. podržavati i pratiti međuetnički dijalog i inicijative odnosa u zajednici.

Kancelarija za poslove zajednica

OCA igra značajnu ulogu u izgradnji poverenja IDP/izbeglica, u unapređenju uslova života i obezbeđivanju pristupa javnim službama za sve zajednice. Preko svoje mreze lokalnih kancelarija u opštinskoj administraciji, ona koordinira sa centralnom i lokalnom administracijom operativna pitanja koja su u vezi sa manjinskim zajednicama. Ona je u idealnoj poziciji da se zalaze za zaštitu manjina i interese zajednice kod civilne administracije i PISG i da prati usaglasenost sa propisima koji se odnose na interese zajednice. Preko svojih lokalnih kancelarija, OCA obezbeđuje nadzor, monitoring i izveštavanje delujući tako da prava, interesi i održivost zajednica, obuhvatajući i povratnike, budu u potpunosti zaštićeni u procesu rada centralne i lokalne uprave.

Odgovornost OCA u procesu povratka:

1. učešće u Koordinacionoj grupi za povratak.
2. aktivna uloga u podržavanju procesa planiranja obezbeđujući da se potrebe zadovolje nakon povratka i podrška integraciji povratnika, kao i ostalih pripadnika manjinskih zajednica.
3. aktivno učešće u RWG i MWG i u drugim komponentama procesa kao što su GSV i GIV.
4. podrška naporima za povratak u opštinama.

UNMIK-ov Stub I

Policija

UNMIK-ova Policija i KPS imaju zadatak da efikasno održavaju bezbednost povratnika i IDP/izbeglica u poseti, da primenjuju povraćaj stambeno-imovinskih prava i da pomažu u omogućavanju slobode kretanja zajednica.

Odgovornost u procesu povratka obuhvata:

1. učešće u MWG i RWG.
2. učešće u GIV i GVS, uključujući pružanje bezbednosti učesnicima GSV kada je to potrebno i informisanje potencijalnih povratnika kada je potrebno.
3. bezbednost za povratnike.
4. stvaranje bezbednih uslova i podizanje poverenja zajednice u vladavinu prava u smislu zaštite postojećih manjinskih zajednica i povratnika.
5. podrška dijalogu među zajednicama i mere izgradnje poverenja gde je to primenjivo, kao što je uključivanje KPS u proces povratka.
6. primena ostalih postojećih mera koje stite interese manjina i povratnika, kao što su odluke HPD i Komisije za povraćaj imovine (HPCC) kojima se vrši iseljenje nelegalnih stanara iz stambenog prostora.

Pravosuđe

UNMIK-ovo Odeljenje za pravosuđe je odgovorno za upravljanje pravosuđem širom Kosova. Njegova sposobnost da obezbedi nepristrasno deljenje pravde je ključno za izgradnju poverenja zajednice i povratnika u postupke pravosuđa.

Odgovornost pravosuđa u procesu povratka obuhvata:

1. obezbeđivanje pristupa pravosudnom sistemu manjinama, uključujući i povratnike.
2. nastaviti sa radom na obezbeđivanju nepristrasnosti i nezavisnosti u pravosuđu pomoću međunarodnih sudija i tuzilaca koji će nadgledati osetljive slučajeve u koje su umešane zajednice sa međuetničkim odnosima ili slučajeve u kojima postoji ozbiljan rizik od pristrasnosti.

Stambeno-imovinska direkcija

HPD je takođe bitna u pružanju podrške zajednici za održivi povratak. Kao samostalni administrativni/presudujući organ za resavanje imovinskih sporova koji su nastali iz vremena sukoba na Kosovu ili pre toga, iz diskriminatorskog sistema vlasnistva, uloga HPD je važna u podržavanju povratka u gradske sredine. UNMIK-ova Pravila 1999/23 i 2000/60 predstavljaju osnovu za delovanje HPD na Kosovu.

Odgovornost vezana za proces povratka obuhvata:

1. verifikovanje i razjašnjenje pitanja vlasnistva stambene imovine u pojedinačnim slučajevima.
2. sprovođenje imovinsko-vlasničkih prava kroz donošenje konačnih odluka o vlasnistvu imovine i prava svojine, uključujući i naloge za iseljenje.
3. upravljanje i/ili određivanje statusa napustenog i nezakonito zaposednutog stambenog prostora, uključujući dodelu stambenih jedinica za humanitarne svrhe.
4. registracija siromašnih lica koja zadovoljavaju određene kriterijume za dobijanje alternativnog humanitarnog smeštaja.

STUB III - OSCE

OSCE je angažovala svoje osoblje na podržavanju interese zajednice, uključujući i podršku aktivnostima na unapređenju okruženja za omogućavanje povratka. Njena uloga u izgradnji institucija, monitoringu medija, zaštiti ljudskih prava i vladavini prava stavlja je u idealnu poziciju da podržava napore na planu povratka, kako operativno, tako i kroz monitoring.

Odgovornost u podršci procesu povratka obuhvata:

1. učešće u RWG i MWG.
2. podršku međuetničkom dijalogu i aktivnostima na izgradnji tolerancije pre i posle samog povratka.
3. monitoring i izveštavanje o kršenju ljudskih prava, uključujući i akte međuetničkog nasilja, diskriminaciju u pristupu javnim ustanovama i javnim/socijalnim službama, negiranje svojinskih prava, odsustvo slobode kretanja i bezbednosti.
4. zalaganje za jednako tretiranje zrtava kršenja ljudskih prava i širi pristup ugroženih grupa javnim i socijalnim službama.
5. promovisanje izgradnje tolerancije kroz međuetnički dijalog i aktivnosti sa tim u vezi i pomoć u koordinaciji kroz predsedavanje ABC radnom grupom o međuetničkom dijalogu.
6. uključivanje integracije medu zajednicama i izgradnje poverenja u svoje programe za izgradnju vladinih i socijalnih institucija, i monitoring medija.

STUB IV - Evropska zajednica

Četvrti stub UNMIK-a, pod vođstvom Evropske zajednice, je zadužen za ekonomsku obnovu i razvoj. U odnosu na povratak, relevantni zadaci obuhvataju:

Odgovornost u podršci procesa povratka:

1. koordinacija aktivnosti na obnovi i omogućavanje pristupa manjina i povratnika raspoloživoj pomoći za obnovu, i podrška naporima opštine da obezbedi jednako i pravično tretiranje manjinskih korisnika od strane opštinske stambene komisije.
2. podrška naporima za uvećanje ekonomskih mogućnosti manjina i povratnika.
3. obezbeđivanje pravičnog tretiranja manjinskih zajednica u administraciji, pružanju javnih komunalnih usluga, Kosovskoj povereničkoj agenciji i drugim inicijativama i uslugama koje stoje na raspolaganju većinskim zajednicama.
4. podrška davanju mogućnosti međuetničkog zaposljavanja u privatnom sektoru i podrška njihovoj dostupnosti IDP/izbeglicama.
5. učešće u RWG i drugim koordinacionim sastancima kada je potrebno.

Privremene institucije samouprave

PISG ima osnovnu ulogu u procesu povratka i integracije manjinskih zajednica. Budućnost multietničkog Kosova u mnogome zavisi od sposobnosti lokalnih vlasti da potencijalne povratnike angažuju u dijalogu i doprinesu javnom priznavanju njihovog prava na povratak i ohrabre njihovo učešće u privremenim strukturama vlasti. Održivi povratak zavisi od sposobnosti PISG da omogući manjinama i povratnicima pristup javnim i socijalnim službama.

Odgovornost u procesu povratka obuhvata:

1. aktivno učešće u koordinacionim mehanizmima povratka, uključujući Radnu grupu za povratak, RCG, RWG i MWG.

2. doprinos povećanju poverenja IDP/izbeglica u perspektivi povratka, da će živeti u sredini koja postuje ljudska, socijalna, građanska i politička prava.

3. aktivno angažovanje u direktnom kontaktu sa IDP/izbeglicama kroz GIV i GSV.

4. podrška naporima za povećanjem prihvatanja i tolerancije manjinskih zajednica od strane javnosti, kao što je osudivanje napada, upotreba drugog jezika osim albanskog, vidljivo prisustvo zvaničnika vlasti na manjinskim područjima.

5. doprinos međuetničkom dijalogu između potencijalnih povratnika i zajednica-primaoca.

6. davanje zvaničnih izjava o bezbednosnim incidentima etnički motivisanim.

7. poboljšanje uslova života zajednica koje ostaju na Kosovu omogućavanjem pristupa svih zajednica i potencijalnih povratnika javnim i socijalnim službama, uključujući zdravstvenu zaštitu, javne komunalije, socijalnu pomoć, školstvo i blagovremeno reagovanje na bezbednosne incidente.

8. obezbeđivanje adekvatnog raspoređivanja budžetskih sredstava za povratak i integraciju.

9. povećanje manjinskog učešća u opštinskim i strukturama vlasti.

10. podrška merama za obezbeđivanje adekvatne zastupljenosti manjina u opštinskom odboru i drugim strukturama od značaja.

Donatori

Do sada je prikupljanje sredstava za proces povratka islo kroz unapred finansirane NGO koje rade na određenim geografskim područjima, kao odgovor na tražene zahteve za finansiranjem većih planiranih aktivnosti ili manjih inicijativa. Donatorska zajednica je pozvana da podrži proces povratka i bude spremna da reaguje na potrebe izražene kroz koordinacione mehanizme. Koordinaciona struktura je ustanovljena da se obezbedi da podneti predloži sadrže prioritetne potrebe koje odslikavaju niz interesa, uključujući: 1) potrebe koje sami IDP/izbeglice izražavaju, 2) multisektorske zahteve, 3) aktivnosti preko granice radi pripreme povratka, 4) dijalog među zajednicama i potrebe čitave zajednice.

Odgovornost donatora u procesu povratka:

1. angažovanje u strukturama povratka, tamo gde je to odgovarajuće, uključujući RWG i TAB.

2. blagovremeno reagovanje na zahtev za finansiranjem.

3. dostavljanje izdvojenih sredstava oblastima koje su određene kao prioritetne.

4. podrška mehanizmima fleksibilnog finansiranja ustanovljenim da odgovore na potrebe individualnog povratka.

5. ohrabrivanje implementarnih partnera da u punoj meri učestvuju i sarađuju sa koordinacionim mehanizmima za povratak na opštinskom i regionalnom nivou.

Nevladine organizacije

NGO igraju značajnu ulogu u planiranju, omogućavanju i realizaciji procesa povratka. Njihova operativna sposobnost, sveobuhvatno iskustvo i sposobnost da dosegnu preko kosovskih administrativnih granica stavlja ih u položaj da budu ključni partneri u procesu. Ovaj Priručnik opisuje proces razvoja projekta za one aktivnosti za koje sredstva nisu odmah raspoloživa. Podrazumeva se da će NGO takođe nastojati da sprovede aktivnosti svojim vlastitim finansijskim sredstvima uz unapred definisane ciljeve i aktivnosti. NGO koje su angažovane u obe vrste aktivnosti su pozvane da učestvuju u regionalnim i opštinskim strukturama, kao i u Projektnom timu da bi se osigurala komplementarnost njihovih aktivnosti sa radom koji se planira i da se obezbedi usmeravanje nevelikih sredstava budu usmerena na zajednički dogovorene ciljeve.

Odgovornost NGO u procesu povratka:

1. ciljanost aktivnosti u skladu sa vodećim principima datim u Priručniku.
2. aktivan doprinos planiranju i realizaciji aktivnosti povratka u skladu sa okvirom za povratak koji definise svaka od MWG, kao npr. reagovanje na poziv za donošenje koncepta.
3. podrška, tamo gde je primereno, objedinjavanju osnovnih informacija koje pomažu procesu planiranja (kao što je brzi lokacijski profil).
4. podrška, tamo gde je moguće i primereno, aktivnostima preko granice da bi se pomoglo zajednicama IDP da se čuju njihove bojazni i stavovi.
5. podrška identifikaciji korisnika pomoći pri povratku.
6. osmisljavanje intervencija za podršku nizu sektora, u cilju održivosti povratka.
7. dostavljanje blagovremenih azuriranih podataka MWG i RWG o svojim aktivnostima i njihovom uticaju na povratak i susedne zajednice, uključujući tu aktivnosti GSV, stambenu obnovu i druge sektorske aktivnosti.
8. učešće u GSV i GIV.
9. aktivno učešće u RWG i MWG.

Koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju

CCK je odgovoran za koordinaciju između vlasti Srbije i Crne Gore i UNMIK-a u vezi sa povratkom IDP/izbeglica na Kosovo. Kao vladina institucija, CCK ima značajnu ulogu u zaštiti IDP u Srbiji i Crnoj Gori i aktivno radi na podršci povratku IDP na Kosovo. Povremeno, CCK je uključen u proces povratka na Kosovo kao donator/finansijer projekata ili aktivnosti, a može uzeti učešća i u RWG i MWG kada je to odgovarajuće. CCK takođe može da pruži tehničko znanje implementarnim organizacijama u vezi sa projektima povratka. CCK može pomoći naporima za povratak omogućavajući uspostavljanje veza sa IDP i udruženjima IDP i hrabreći učešće IDP u strukturama za povratak na Kosovu.

Odgovornost CCK u procesu povratka:

1. pružanje pomoći IDP u njihovom mestu raseljenja kada je potrebno.
2. na Kosovu, pružanje materijalne pomoći na osnovu prioriteta određenih mehanizmima za proces povratka (kao donator).
3. podrška naporima za integracijom zajednice na opštinskom nivou i promovisanje uključenja manjina u lokalne strukture.
4. učešće u RWG i MWG tamo gde je to odgovarajuće.

Udruženja interno raseljenih lica i izbeglica

Udruženja interno raseljenih lica i izbeglica i lokalne NGO koje rade sa raseljenima imaju važnu ulogu u artikulisanju stavova i interesa raseljenih kosovskih zajednica. Ova udruženja imaju sposobnost, mada ograničenu, da prikupe informacije od raseljenih lica na različitim lokacijama i omoguće individualni pristup informacijama o situaciji na Kosovu, ličnim ispravama i procesu povratka. Ona sve više igraju aktivnu ulogu da u saradnji sa međunarodnim organizacijama daju više informacija IDP/izbeglicama i da se povezu sa ustanovljenim strukturama na Kosovu. Udruženja su pozvana da budu proaktivna u procesu povratka aktivnim angažovanjem struktura i davanjem podrške u okviru svojih sposobnosti.

Odgovornost predstavničkih grupa IDP/izbeglica u procesu povratka:

1. učešće, tamo gde je to odgovarajuće, u MWG.

2. davanje aktivne podrške i preporuka o metodima angažovanja IDP/izbeglica i njihovih udruženja u dijalogu i integracionim inicijativama sa većinskim zajednicama kroz MWG i lokalne radne grupe i kroz druge inicijative i forume.

3. obraćanje međunarodnim organizacijama, gde je to primereno, sa porukom i zahtevom da učestvuju u GIV i GSV.

4. pomoć raseljenim licima da dođu do informacija o mehanizmima povratka, kao što su ankete o GSV.

5. pružanje tačnih informacija o stanju zajednica na Kosovu.

6. pravilno predstavljanje interesa njihovog članstva u raspravama o povratku.

7. preduzimanje aktivnih koraka na podršci poboljsanju uslova za povratak kroz saradnju sa udruženjima većinskih zajednica radi unapređenja inicijativa za dijalog.

8. pružanje azuriranih informacija o zainteresovanosti IDP za povratak i prenosenje informacija o uslovima povratka raseljenih lica (kao što je sadasnja lokacija IDP/izbeglica, njihovo prebivalište na Kosovu i njihovi uslovi u rase-ljenju).

Komponente procesa povratka

Cilj ovoga Odeljka je da istakne osnovne komponente koje se smatraju temeljem celokupnog procesa povratka. Ne postoji namera da one budu niti isključive niti date po redosledu. Međuetnički dijalog, tolerancija među zajednicama i ukupni uslovi za manjine na Kosovu treba u tom smislu uzeti kao integralni deo procesa povratka.

Međuetnički dijalog i integracija zajednice

Mada je pravo na povratak nediskutabilno osnovno pravo, samo deklarisanje ovoga prava neće neizostavno stvoriti okruženje podesno za povratak. Napori usmereni ka toleranciji, suživotu i razvoju integrisanog multietničkog drustva čine osnovu svakog programa povratka. Traženje konsenzusa za princip povratka je relativno bez problema. Vrlo je malo većinskih lidera koji bi se u principu suprotstavili povratku. Izazov lezi u momentu pretvaranja ovoga principa u stvarnost u praksi.

Izgradnja poverenja i konsenzus u prilog povratku treba da se razviju na tri nivoa: 1) političkom nivou širom Kosova, 2) opštinama, 3) nivou zajednice, uključujući većinske zajednice, postojeće manjinske zajednice i IDP/izbeglice.

1) Politički nivo širom Kosova

Kosovski lideri iz svih etničkih grupa su u jedinstvenoj situaciji da iskoriste svoj značajan uticaj na svoje zajednice, pa su stoga u idealnoj poziciji da unaprede stavove u odnosu na međuetničku toleranciju i saradnju. Pozitivne izjave lidera, propraćene snažnim konkretnim akcijama, mogu da imaju jak uticaj na marginalizovanje negativnih poruka koje dolaze iz ekstremnijih sektora drustva. Značajnije napredovanje se može očekivati tek onda kada PISG i lokalno civilno drustvo prihvate centralnu ulogu u procesu. Napredak na ovome nivou rezultira u okviru u kojem se povratak može ishoditi na opštinskom i mesnom nivou. Istaknuti politički lideri mogu biti izazvani da pridaju naglasenu važnost pitanjima manjina, naročito njihovog povratka.

2) Opštinski nivo

MWG mogu biti važan pokretač javne diskusije između raseljenih i njihovih matičnih zajednica. Sastojeći se od lokalnih predstavnika međunarodnih organizacija i svih etničkih grupa, ove radne

grupe predstavljaju forum gde se diskusija može pokrenuti između svih zainteresovanih starana, uključujući IDP/izbeglice i PISG, o pravu na povratak i najboljem načinu za njegovo sprovođenje. Proces postizanja konsenzusa po pitanju povratka treba da bude što je moguće širi, obuhvatajući i širok spektar inicijativa civilnog drustva. Uz to, opštinske skupštine, kao i njihovi posebni odbori, su dužne da zastupaju IDP/izbeglice i njihove interese. Predstavnici manjina u skupštinama i odborima treba takođe da preuzmu ulogu glasnog iznosenja stavova i bojazni IDP/izbeglica.

Mada svaka interakcija između manjinske zajednice i IDP/izbeglica nosi potencijal za unapređenje ciljeva pomirenja, ona isto tako može pojačati podele ako nije pažljivo pripremljena. Tema razgovora treba da bude lokalne prirode, sa akcentom na iznalaženju eventualnih zajedničkih interesa. Ali u isto vreme, ako su interakcije između ovih grupa strogo kontrolisane, proces pomirenja može biti ozbiljno poremećen. Ako se stvori početni otpor, onda govoreći o napretku u nekim opštinama da bi se

osvetlio put napred u drugim opštinama, može uticati na dalji razvoj procesa.

3) Nivo zajednice

Mada pod uticajem razvoja na političkom i opštinskom nivou, angažovanje bivših suseda u okviru date zajednice ima svoju posebnu dinamiku koja u mnogome zavisi od predratnih odnosa među etničkim grupama i iskustva zajednice u toku sukoba i nakon demografskih promena posle 1999. god.

Mesne zajednice često imaju svoje sopstvene mehanizme za resenje sukoba i razresavanje sporova što treba uneti u proces gde god je to moguće. Oslanjanje na seoska veća i uključivanje uglednih porodica su dva načina na koje bi zajednica bila ojačana procesom povratka, a ne da postoji osećaj da joj je to nametnuto.

Kontakt između većinske zajednice i IDP/izbeglica na nivou zajednice može se uspostaviti kroz istovremeno inicirane razgovore sa opštinskim vlastima i seljanima većinske zajednice u mestu predloženog povratka. Takvi kontakti mogu biti u okviru MWG ili u okviru određenih projektnih timova koji odgovaraju MWG i uključuju predstavnike mesnih zajednica. IDP/izbeglice su na taj način sve više izložene prema predstavnicima većinske zajednice.

Zajedničko planiranje određenog povratka predstavlja pokretačku snagu za interakciju između povratnika i zajednice-domaćina. Razgovori se mogu usredsrediti na dodirne tačke što naglasava zajednički interes. Ovo bi trebalo da pomogne u smanjenju odbojnosti i da stvori atmosferu poverenja, saradnje i integracije.

Način na koji su aktivnosti zacrtane takođe može povećati dugoročnu integraciju omogućavajući da razne službe vrše povezivanje među zajednicama. Pružanje zdravstvene zaštite, osnovnog obrazovanja, socijalnih usluga i distribucija humanitarne pomoći treba da se fokusira na stvaranje veza među zajednicama. Način na koji se aktivnosti sprovode takođe mogu da daju instrumente za integraciju. npr. praveći od obnove kuće povratnika multietnički poduhvat - angažovanjem mestana kosovskih Albanaca da rade na kućama povratnika ne-albanaca i radom povratnika na projektima integracije zajednice - je jedan način unapređenja veza između povratnika i zajednice-domaćina, a i polaganje temelja za širu saradnju.

Prevazilaženje prepreka za dijalog na lokalnom nivou:

Ima puno različitih razloga na lokalnom nivou za protivljenje povratku: neki od njih mogu biti relativno legitimni (npr. strah od nesigurnosti, traume iz rata), dok druge ne moraju to biti (npr. uzurpacija imovine). Strah od isključenja iz krugova onih koji odlučuju u vezi sa povratkom je sve prisutniji. Slično tome, čitav niz uslova je prikačen za povratak: "povratak se može izvršiti samo ako…" Ovi prigovori i uslovi ne bi trebalo da budu legitimni, a razlozi iz kojih su izrasli treba ispitati i tretirati na odgovarajući način. Istraživanje ovih komplikovanijih pitanja i bavljenje legitimnim stavovima će pomoći da se ublazi proces međuetničkog dijaloga.
Jedna od najčešćih izjava o povratku koja se može čuti je da se svako može vratiti pod uslovom da nije počinio ratni zločin. Ovde treba naglasiti da na Kosovu funkcioniše pravni sistem sa pravosuđem koje se bavi ratnim zločinima. Konačno, zločine čine pojedinci, a ne etničke grupe i nedužni ljudi ne mogu biti kaznjeni samo zbog svoje etničke pripadnosti. Svi dokazi se moraju podneti policiji koja će sprovesti pravilnu istragu koja će, u slučaju dovoljnih dokaza, rezultirati krivičnim postupkom. Svi učesnici u procesu povratka treba da izraze svoje zalaganje za krivično gonjenje ratnih zločina, a svi napori da se te dve stvari povezu u cilju sprečavanja povratka moraju biti odbačeni.

Kada dođe do nepredviđenih problema, uključivanje reda i zakona (KPS, CIVPOL, KFOR) je na mestu ukoliko dođe u opasnost realizacija projekta povratka. U drugim okolnostima, posredovanje i ubeđivanje su efikasniji. npr. kada je povratak Askalija u Vučitrn/Vushtrri naisao na teškoće, premijer Redžhepi je intervenisao da učini da većinska zajednica reaguje pozitivnije prema povratku. Slične inicijative se mogu preduzeti i na opštinskom nivou. Treba održavati redovne sastanke sa svim učesnicima, naročito sa IDP/izbeglicama i zajednicama-primaocima, da bi se pitanja resavala kako se pojavljuju i da se obezbedi održavanje vere u proces.

Procena i prikupljanje informacija

Ovaj Odeljak specificira instrumente planiranja i sredstva koja stoje na raspolaganju za pomoć stranama angažovanim u procesu povratka. Ovi instrumenti ne moraju da se uzmu i primene po datom redosledu. Za njima se može posegnuti u bilo kojoj etapi procesa, kako lokalne okolnosti diktiraju. Njih takođe treba shvatiti kao akcije koje se mogu preduzeti za MWG u cilju pripreme da se reaguje što je moguće efikasnije na zahteve koji dolaze od IDP/izbeglica koji su zainteresovani za povratak u svoja prebivališta i koji za to traže pomoć. Moguće akcije bi bile sledeće:

Utvrđivanje lokacija raseljenja IDP

U cilju prikupljanja informacija o sadasnjim lokacijama raseljenih lica iz opštine, predsedavajući MWG može da zatraži od UNHCR-a ili drugih relevantnih članova MWG da prikupe i/ili razmene osnovne raspoložive informacije u vezi sa lokacijama raseljenja IDP i izbeglica, zajedno sa predratnim matičnim selom/krajem UNHCR priprema i prezentira MWG ove podatke sa mapama raseljenja.

Procena lokacija koje su pre sukoba bile naseljene manjinskom zajednicom

Procena lokacija gde su manjine živele pre sukoba će pružiti relativno objektivnu osnovu koja se može koristiti pri planiranju transparentnog i depolitizovanog procesa povratka onda kada se ustanovi interesovanje na strani IDP/izbeglica za povratak na određenu lokaciju.

Prvo, predsedavajući MWG obrazuje tim da uradi Brzi profil lokacije (RLP - videti Anex 1A i B za formular) i određuje UNMIK vođu tima koji prikuplja informacije. Ovaj tim treba da se sastoji od glavnih međunarodnih učesnika u MWG. Zatim, tim treba da koristi formular RLP da bi anketirao svako selo ili kraj odakle su manjine otišle u vreme ili posle sukoba a za koje je utvrđeno interesovanje za povratak. U cilju pomoći u izradi RPL, svaki član MWG treba da prikupi i sa timom razmeni postojeće informacije o datim lokacijama. Po završetku rada, vođa tima prezentira MWG prikupljene RLP.

Bezbednosna procena potencijalnih lokacija za povratak

Bezbednosna procena sela kao potencijalnih lokacija za povratak daje smernice u kasnijem procesu odlučivanja u vezi sa prioritetom mesta. Na zahtev predsedavajućeg MWG, KFOR i KPS vrše ove procene (videti Anex 7 za formular) za svako selo i kraj koji je pre konflikta bio naseljen manjinama a za koja je utvrđeno interesovanje za povratak. Tada KFOR i KPS iznose svoje zaključke MWG po lokacijama. Ovaj proces se vrši uz spoznaju da je relevantnost bezbednosne procene privremenog karaktera i da je treba koristiti samo kao široku smernicu (npr. bezbednosna procena može dati zeleno svetlo za GSV na određenoj lokaciji, ali takođe preporučiti da se jos radi na zajednici-primaocu pre nego što se obavi povratak). Zaključci procene predstavljaju samo jedan faktor u procesu odlučivanja kod procene uslova za povratak u određenu oblast.

"Idi-informiši " i "Idi-vidi" posete

"Idi-informiši" i "Idi-vidi" posete su dva ključna načina za uspostavljanje veza izmedu većinskih zajednica i raseljenih. Obe ove vrste inicijativa moraju biti brizljivo planirane. "Idi-informiši" posete treba da uključe pripadnike većinske zajednice koji su spremni da govore otvoreno i posteno sa IDP/izbeglicama o povratku. Simbolika takvih poseta za IDP/izbeglice može biti ogromna. Slično tome, "Idi-vidi" posete, kada se pažljivo pripreme, mogu znatno da doprinesu izgradnji poverenja. One treba da imaju za cilj omogućavanje maksimalne interakcije izmedu IDP/izbeglica u poseti i većinske zajednice i da sadrže bar dve vrste sastanaka: zvanični prijem IDP/izbeglica u opštinu uz dobrodoslicu opštinskih zvaničnika; i sastanci sa bivšim susedima na lokacijama potencijalnog povratka. Pripadnici većinske zajednice koji učestvuju na ovim sastancima moraju biti pažljivo pripremljeni i potpuno upoznati sa planiranim posetama i njihovim ciljevima. Pored toga, organizovanje GSV uz učešće KPS pojačava videnje da sadasnje kosovske institucije postoje da bi zaštitile sve gradane Kosova, uključujući i IDP/izbeglice.

"Idi-informiši" posete

Kao ključni odgovor na izraženu želju za mogućim povratkom i u cilju obezbeđenja dijaloga sa raseljenim licima, MWG organizuje "Idi-informiši" posete (GIV). One su namenjene informisanju raseljenog stanovništva, u njegovom mestu raseljenja, o tekućoj situaciji u njegovoj matičnoj opštini, selu ili kraju, pa stoga ima za cilj da omogući IDP/izbeglicama da na osnovu tih informacija naprave laksi izbor o mogućnosti povratka.

UNHCR i njegovi partneri organizuju GIV tamo gde raseljene zajednice trenutno borave. Obično se ove posete sprovode u mestima koje su MWG odredile, u gore opisanom postupku, ili po pozivu od strane same zajednice IDP. Obzirom na broj raseljeničkih lokacija ili na broj zahteva od IDP/izbeglica, UNHCR će možda morati da odredi prioritetne lokacije za GIV. Prioriteti će se zasnivati na informacijama dobijenim od RLP, proceni bezbednosti i mapama raseljenja, ko i na nivou zainteresovanosti koji je raseljenička zajednica pokazala. UNHCR će ažurirati prioritetne lokacije za GIV pošto se novi zahtevi za GIV utvrde. Kada se odrede lokacije za posete, UNHCR će organizovati i predsedavati sastancima sa raseljenim porodicama i pozvati lokalne i međunarodne članove MWG da prisustvuju informativnim sastancima i odgovaraju na pitanja. Svaki član MWG koji prisustvuje sastanku treba unapred da pripremi informacije koje treba da razmeni i prodiskutuje sa ostalim članovima pre GIV. Na kraju posete, UNHCR će ponuditi učesnicima mogućnost da otputuju svojim predratnim kućama na Kosovu kao deo "Idi-vidi" posete. Zatim UNHCR priprema izveštaj o GIV sa kojim upoznaje MWG na sledećem sastanku. predsedavajući MWG je odgovoran za eventualne naknadne akcije koje proizilaze iz GIV.

GIV treba da uključi pripadnike većinske zajednice koji su spremni da govore otvoreno i posteno sa IDP/izbeglicama o povratku. Praktično bi bilo da se uključe i pripadnici manjinske zajednice koji su ostali u mestu o kojem je reč ili IDP iz tog mesta koja su lokalno raseljena. Njima se najviše veruje kada informisu IDP o uslovima života njihove etničke zajednice u matičnom mestu.

"Idi-vidi" posete

"Idi-vidi" posete (GSV) predstavljaju bitan instrument procene mogućnosti povratka u datu oblast. Raseljena lica se pozivaju da posete svoje predratne domove kao deo organizovane ture gde su bezbednost i prevoz organizovani za vremenski period koji je potreban da se realizuje cilj posete. Kroz ovaj proces, raseljene porodice će bolje moći da procene mogućnost povratka u svetlu tekuće situacije u njihovoj opštini.

U nekim mestima GSV jos uvek nailaze na izveštan stepen neprijateljstva. Ovaj rizik od neprijateljstva može se smanjiti pažljivom pripremom, istorijskim znanjem o lokaciji koja se posećuje i organizovanjem potrebnog obezbeđenja. Priprema treba da obuhvati i lokalnu zajednicu i IDP/izbeglice. Svi mestani treba da su unapred upoznati sa predloženom posetom, sa njenim ciljevima i principima koji su doveli do nje - za to su najefikasniji seoski sastanci. Ukoliko je to moguće, zvaničnici Skupštine opštine ili njene uprave bi trebalo da prate IDP/izbeglice tokom čitave GSV kao deo svoje obaveze da IDP/izbeglicama omoguće slobodu kretanja i na taj način utemelje legitimnost posete u očima lokalne zajednice. Učešće KPS umesto KFOR-a upućuje važnu poruku i lokalnoj zajednici i IDP/izbeglicama o redu i zakonu i lokalnom učešću i odgovornosti za proces povratka. Ipak, KFOR treba da bude spreman da uskoči ako dode do bezbednosnih problema.

Predsedavajući MWG traži od UNHCR-a da organizuje GVS za raseljene porodice koje su pokazale zainteresovanost u toku GIV, ili putem posebnog jasnog zahteva IDP, za GSV. UNHCR je odgovoran za organizaciju ali za realizaciju može da naimenuje vodeću agenciju ili drugu partnersku NGO. UNHCR je odgovoran za sastavljanje liste učesnika. Ni jedan član MWG ne može staviti veto na učešće u GSV nekog potencijalnog povratnika, ali IDP/izbeglica o kome se radi treba da bude obavešten o bilo kakvoj primedbi koju je izrazila lokalna zajednica u smislu eventualnih bezbednosnih pretnji. UNHCR će obezbediti transparentnost u izboru raseljenih lica koja učestvuju u GSV, kao i to da grupa reprezentuje svoju zajednicu.

Etapa 1: UNHCR (ili njegov zastupnik) je odgovoran za kontaktiranje pojedinačnih učesnika koji učestvuju u GSV i za organizovanje njihovog prevoza od mesta raseljenja do Kosova. KFOR i/ili UNMIK Policija su odgovorni za obezbeđenje pratnje za učesnike na Kosovu, kada je to potrebno. Po dolasku u opštinu, predsednik Skupštine opštine i MA treba da pozdrave potencijalne povratnike, a zatim da im pruže informacije. Na tom sastanku, kojim predsedava UNHCR, članovi MWG informisu učesnike GVS o tekućoj situaciji u njihovom predratnom prebivalištu. Pitanja od posebnog interesa za IDP/izbeglice treba da budu na dnevnom redu, a to su mogućnosti stambene obnove, HPD, ranije zaposlenje i mogućnost stvaranja prihoda, bezbednost i sloboda kretanja, socijalna pomoć i penzije, obrazovanje i strukture i upravljanje opštinom. Kao i informacije za GIV, sve prezentacije treba da budu pripremljene pre GSV i prodiskutovane sa članovima MWG.

Etapa 2: Uz pomoć UNMIK Policije i UNMIK-a, UNHCR (ili njegov zastupnik) je odgovoran za posete pojedinačnim kućama učesnika. To je prilika za IDP/izbeglice da posete svoje nekadasnje susede i obnove veze sa svojom starom zajednicom. Da bi se smanjila mogućnost uznemirenja javnostii/ili destabilizacije odnosa u zajednici, članovi MWG treba da budu u kontaktu sa zajednicom-domacinom pre ponovnog viđenja raseljenih lica sa bivšim susedima. Pored toga, emoćionalni stres zbog posete svome domu ne treba potcenjivati. Prema tome, članovi MWG koji učestvuju u GSV treba da obrate posebnu pažnju na osetljivost raseljenih lica. Pored Civilne policije, NGO, UNMIK, UNHCR treba da prate raseljena lica, ako je pratnja potrebna.

Etapa 3: Posle posete kućama, UNHCR (ili njegov zastupnik) vodi pojedinačne intervjue sa učesnicima GSV (videti Anex 3 za sugestije za intervju) uz asistenciju UNMIK-a, potencijalnih implementarnih partnera ili drugih članova MWG. Ovi intervjui moraju da budu dobrovoljni i pomoću njih treba da pokusaju da prikupe relevantne informacije o učesnicima-IDP/izbeglicama i njihovim uslovima u raseljenju. Podaci o trenutnom statusu pojedinca, ranijem zaposlenju i stručnosti, mogućnosti izdržavanja po povratku i ranijim odnosima sa susedima predstavljaju koristne podatke za razvoj projekata i planiranje potencijalnog povratka. Na kraju GSV, UNHCR sakuplja sve informacije iz ankete i prezentira ih na narednom sastanku MWG.

Proces projekata za povratak

Proces projekata za povratak opisuje raspoložive instrumente za pripremu i realizaciju omogućenog povratka grupe raseljenih lica na određenu lokaciju. Taj proces u osnovi zavisi od indikovanih zahteva za povratkom i od odgovarajućih resursa u odnosu na prioritete koji su određeni u okviru Procesa projekata za povratak. Glavni cilj ovoga procesa je da se osigura da su projekti povratka pripremljeni i prioritetizovani i da imaju obezbeđeno finansiranje. Verovatan i transparentan proces za razvoj projekta i postavljanje prioriteta je bitni instrument za pribavljanje donatorske podrške za povratak.

Od određivanja "potrebe za povratkom"[8] do implementacije projekta povratka, ima raznih elemenata u procesu projekata za povratak. Mora se, ipak, naglasiti da se ovi elementi mogu i treba da se dešavaju istovremeno u odnosu na razvoj različitih projekata - drugim rečima, nema ni jednog momenta gde se vide međuprostori a da je koncept pripremljen. Umesto toga, proces projekata za povratak je raspoloživ i treba u svakom momentu da odgovori na novoutvrđene potrebe za povratkom.

Projekti za koje je finansiranje već obezbeđeno

Kao što je ranije napomenuto, u nekim slučajevima donatori već imaju određene projekte i NGO kao implementarne partnere što eliminise potrebu za prvim fazama procesa, kao što je niže prikazano. Takvi projekti su brzi i treba ih samo prezentirati MWG na odobrenje pre nego što donator donese konačnu odluku o finansiranju i implementaciji. Ovaj korak je važan jer učešće članova MWG je bitno za uspesnu implementaciju praktično ma koje inicijative.

Priznavanje izražene želje raseljenih lica i utvrđivanje potreba za povratkom

Proces projekata za povratak u osnovi se oslanja na priznavanje i reagovanje na izraženu želju raseljenih lica za povratkom. Proces identifikovanja potreba za povratkom odvija se na razne načine i oslanja se na određeni broj izvora informacija. Raseljena lica saznaju o procesu za pomoć pri povratku i o uslovima u njihovim predratnim matičnim zajednicama od članova svoje zajednice koji žive na Kosovu, od drugih članova svoje etničke zajednice sa istog područja, od IDP raseljenih u opštini ili istom kraju, od NGO, kroz GIV i GVS i na druge neformalne načine (npr. preko medija, ličnih poseta svom prebivalištu ili Projekta informativnog okvira [9]). NGO koje rade sa zajednicama raseljenih takođe igraju važnu ulogu sastajući se sa onima koji su zainteresovani za povratak i utvrdjujući potrebe za povratkom. Razmena informacija za vreme GSV pruža dalje indikacije o željama raseljenih lica i njihovim potrebama za povratkom. Udruženja i organizacije raseljenih lica angažuju se sa međunarodnim organizacijama i MWG da ukazu na potrebe za povratkom određenih zajednica ili pojedinaca.

Pri određivanju potreba za povratkom, raseljena lica, NGO i svi oni koji su uključeni u proces povratka mogu se osloniti na procene i prikupljene informacije, kao što su profili ili procene sela ili krajeva odakle su ljudi bili raseljeni, RLP, a MWG mogu sastaviti dodatne profile tamo gde se smatra da nema dovoljno informacija. Bezbednosna procena KFOR-a/KPS vezana za sela i krajeve koji su pre konflikta bili nastanjeni manjinskom populacijom je ključni elemenat ovoga procesa.

MWG daju priliku svima onima koji su uključeni u proces povratka da razmene informacije u vezi potreba za povratkom i da razgovaraju o oblastima u kojima se potrebe za povratkom već utvrđene.

[8] Termin "potreba za povratkom" se koristi da na najopštiji način opiše onaj prostor u kojem zahtev raseljenog lica za povratkom još nije ispunjen

[89]

Priprema koncepta

Pošto se identifikuju potrebe za povratkom, sledeći korak u Procesu projekta za povratak je donošenje koncepta koji ocrtava projekat povratka koji treba da zadovolji identifikovane potrebe. MWG će hrabriti sve zainteresovane strane da razviju koncepte za identifikovane potrebe za povratkom. Kada traže koncepte, preporučljivo je da MWG sačine okvir koji određuje široke potrebe koje projekat treba da zadovolji (uključujući i one u zajednicama-primaocima) u okviru 4 moguća projektna "sektora": 1) pomoć u stambenoj rekonstrukciji/povraćaju stambenog prostora, 2) infrastruktura, 3) zaposljavanje i program stvaranja prihoda, i 4) međuetnički dijalog, integracija i aktivnosti zajednice.

Predsedavajući MWG može odrediti člana MWG da uradi nacrt Okvira za koncept. Može se zatražiti pomoć od Regionalnog odeljenja za povratak, ako je potrebno. Predsedavajući MWG će dostaviti Okvir i skicu koncepta (videti Anex) svim partnerima zainteresovanim za donošenje i prezentiranje konceptnog dokumenta. Njih će u većini slučajeva razviti NGO koje su zainteresovane da sprovedu predloženi projekat. Međutim, njih mogu doneti i članovi MWG (UNMIK, UNHCR, KFOR, opštinske vlasti, itd.) ili raseljena lica ili njihovi predstavnici. Predsedavajući MWG će postaviti rok za zainteresovane NGO, članove MWG i ostale za donošenje koncepta kao odgovor na Okvir za koncept. Opštinske strukture, preko MWG, će pružiti NGO i ostalima relevantne informacije za pripremanje konceptnih dokumenata za predloženi dokument.

Konceptni dokumenti koje je MWG pregledala i svrstala prema prioritetu

MWG je zadužena za pregled konceptnih dokumenata koje su partneri podneli na osnovu Kriterijuma za razmatranje konceptnih dokumenata od strane MWG (videti Anex 5). Poseban fokus će biti usmeren na procenu da li je proces povratka predložen konceptnim dokumentom održiv. Koncept daje opis projekta sa dovoljno detalja kako bi MWG mogla da oceni održivost i cenu predloženog projekta, kao i sposobnost i relevantno iskustvo implementarne organizacije.

Prednost će, pri pregledu konceptnih dokumenata, biti data implementarnim organizacijama koje predlazu multisektorski pristup pokrivajući sve relevantne sektore. U isto vreme, nemaju sve implementarne organizacije sposobnost ili znanje da izvedu multisektorske projekte. U tom slučaju, implementarnim organizacijama se predlaze da se udruže sa drugim NGO (naročito sa domaćim) i da podnesu koncept sa "konzorcijumskim" pristupom projektu. Konačno, implementarni partneri koji ne mogu da podnesu koncept koji se odnosi na ceo projekat, niti mogu da se udruže da to učine zajedničkim snagama, treba da podnesu koncept koji opisuje onu komponentu projekta koju bi ta NGO bila spremna da sprovede. U takvom slučaju, MWG može da razmotri povezivanje parcijalnih predloga u cilju postizanja sveobuhvatnog, multisektorskog pristupa predloženom projektu.

Kao što je detaljnije opisano u Prikazu konceptnog dokumenta, podržava se onaj koncept koji pokazuje strateško korišćenje komponenti projekta za jačanje održivosti projekta (npr. napori da se cela zajednica uključi u program kroz uvođenje komponenti infrastrukture od

kojih imaju koristi i zajednica-povratnik i zajednica-primalac). Pored toga, koncept mora da jasno pokaze pristup na osnovu zahteva uobličavajući metode koji će se koristiti da odrede nivo zainteresovanosti u okviru zajednice raseljenih lica na predloženoj lokaciji i da angažuju zajednicu raseljenih lica na razvoju i implementaciji projekta. Koncept treba da ima formu datu u Prikazu konceptnog dokumenta i treba da sadrži sledeće komponente: ciljeve, učinke, pokazatelje, aktivnosti, i konačno, procenu budžeta i rok.

Tada članovi MWG odobravaju koncept. Kao što je predviđeno, MWG treba, po mogućstvu, da odluči konsenzusom. Ako se to ne postigne, konačnu reč ima predsedavajući MWG (opštinski administrator). Takođe, NGO i ostali koji podnose konceptna dokumenta imaju ulogu u diskusiji dokumenta na MWG, ali ostaju kao posmatrači u procesu odobrenja i postavljanja prioriteta zbog eventualnog sukoba interesa.

MWG će vršiti pregled konceptnih dokumenata po redu njihovog podnosenja kako bi odredila da li se predloženi projekat bavi utvrđenom potrebom na način saglasan sa politikom povratka uobličenom maja 2002. - Koncept za održivi povratak. Posebno, koncept treba da obradi zahtev potencijalnih korisnika za projektom, kao i postupak za izbor korisnika. Na osnovu pregleda konceptnih dokumenata, MWG odobrava moguće projekte. U slučaju više koncepata podnetih u opštini ili za jednu lokaciju, MWG daje prioritet predloženim projektima koji su u skladu sa Vodećim principima, ranije iznetim. Da ponovimo, proces se odvija prema redosledu podnosenja novih koncepata. Pri oceni različitih koncepata za istu lokaciju, prednost se daje onima koji predlazu multisektorski pristup i pokrivaju sve relevantne sektore.

Razmatranje i postavljanje prioriteta na regionalnom nivou

MWG će pripremiti spisak konceptnih dokumenata sa prioritetom na opštinskom nivou. Taj spisak se šalje na regionalni nivo gde ga RWG razmatra i vrši pregled.
RWG sačinjava regionalni spisak prioritetnih predloženih projekata na osnovu onoga što je dobijeno od MWG i na osnovu specifičnih kriterijumima: etnička srazmera, geografska srazmera, ugroženost, održivost i efikasnost (cena po korisniku). U pripremi liste projekata, RWG se koncentrise na meru do koje je predloženi projekat u skladu sa politikom i principima povratka, a naročito u kojoj meri projekat odgovara na zahteve raseljenih lica.

Priprema liste prioritetnih projekata na Kosovu

Regionalni spiskovi projekata šalju se Koordinacionoj grupi za povratak. RCG je odgovorna za donošenje (i azuriranje) sveobuhvatne Liste prioritetnih projekata za celo Kosovo. U izvršenju ovoga zadatka, RCG se oslanja na Tehničko-savetodavni odbor (TAB). članovi TAB-a su, pored članova RCG, i predstavnici implementarnih NGO i donatorske zajednice. članovi TAB-a su i pojedinci sa specifičnim tehničkim znanjem u oblasti pripreme i realizacije projekata. RCG utvrđuje kriterijume za razmatranje projekata koje će primenjivati TAB [10]. TAB će pregledati konceptna dokumanta i regionalnu listu projekata i uputiće RCG svoje preporuke u vezi sačinjene Liste prioritetnih projekata. RCG sastavlja i azurira Listu prioritetnih projekata na osnovu preporuka TAB-a.

Dostavljanje (kruženje) Liste prioritetnih projekata

Prioritetna lista projekata je osnovni instrumenat u traženju donatorskog finansiranja za projekte povratka. ORC, UNHCR i drugi članovi RCG pustaju u opticaj Listu prioritetnih projekata i šalju je potencijalnim donatorima i implementarnim organizacijama. Napori svih onih koji su uključeni u proces povratka u pogledu prikupljanja sredstava za povratak treba da budu u skladu sa Listom prioritetnih projekata i treba da ih koordinira ORC.

Zahtevi i priprema potpunih predloga

Donatori zainteresovani za projekte sa Liste prioritetnih projekata će tražiti potpune predloge u skladu sa svojim sopstvenim zahtevima. Tamo gde je koncept donela implementarna organizacija, donatori će sarađivati sa organizacijom koja je i podnela odobreni koncept. Potpuni projektni predlozi treba da su u saglasnosti sa politikom povratka predviđenom Konceptom za održivi povratak.

[9] Isti kriterijumi se primenjuju: etnička i geografska srazmera, ugroženost, održivost i efikasnost (cena po korisniku)

Razvoj i donošenje multisektorskih projektnih predloga

Potpuni projektni predlozi će biti traženi i doneti tek pošto je konceptni dokument odobrio MWG i donator pokazao zaineresovanost da taj projekat finansira. U slučajevima gde implementarne organizacije već imaju obezbeđeno finansiranje, od njih će se tražiti da direktno MWG i RWG podnesu detaljni multisektorski projektni predlog. Potpuni projekti predlozi moraju biti u skladu sa Kriterijumima za pomoć korisnicima povratka i smernicama za multisektorske projekte koji ističu zahteve za pomoć u stambenoj rekonstrukciji, izradom programa infrastrukture, programa zaposljavanja i stvaranja prihoda i međuetničkog dijaloga i aktivnosti zajednice. Implementarni partneri se podstiču da saraduju sa ostalim lokalnim i međunarodnim NGO koje imaju specifična znanja u oblasti jednog sektora. Oni takođe treba da deluju uz konsultacije sa lokalnom administracijom.

Konačno razmatranje potpunih predloga

Kada je potpuni predlog pripremljen i preliminarno izabran od donatora, tada će se od donatora i implementarnih partnera zatražiti da podnesu predlog na konačno razmatranje nadležnoj MWG, pre nego što donator da svoje konačno odobrenje i obezbedi finansiranje projekta. Ovaj korak je od pomoći da se obezbedi da konačni predlog bude u skladu sa smernicama donetim za projekte povratka i biće od sustinske važnosti da se obezbedi učešće i pomoć MWG u implementaciji projekta. Medutim, uloga MWG na ovom stupnju je samo da pregleda predlog i da postavi pitanja ili da da predloge koje bi možda donator zeleo da uputi implementarnom partneru, a ne da detaljno oceni projekat. Ukoliko predlog izaziva bitne bojazni, njih treba uputiti RCG i ORC za diskusiju sa donatorom.

Finansiran predlog

Pošto je MWG konačno pregledala potpuni predlog, donator vrši izbor implementarnog partnera i obezbeđuje finansiranje projekta za povratak.

Implementacija projekta povratka

Implementarni partner ima osnovnu odgovornost za implementaciju projekta povratka. MWG pruža podršku procesu realizacije projekta, uključujući koordinaciju strana koje su obuhvaćene procesom povratka. Osnovna odgovornost donatora je da nadgleda projekat. MWG prati realizaciju projekta i može biti pozvana da pomogne implementarnim partnerima da otklone prepreke u realizaciji projekta. Implementarni partneri su dužni da obaveštavaju MWG o svom radu učestvujući na sastancima MWG bar jednom mesečno i dostavljajući kopije izveštaja namenjenih donatorima.

Implementacija multisektorskih projekata povratka

Kada se donator složi da finansira projekat povratka (ili u slučaju da je projekat samofinansiran) i kada MWG i RWG konačno pregledaju i odobre projekat, onda MWG preuzima ulogu monitoringa i koordinacije u toku implementacije. MWG osigurava politiku povratka UNMIK-a. Unutar strukture MWG, osnovna odgovornost za monitoring realizacije projekta lezi na predsedavajućem MWG. Monitoring je omogućen kroz redovno učešće i izveštavanje implementarnih partnera na sastancima MWG. Ukoliko ima više od jedne NGO u procesu, treba dogovoriti Memorandum o razumevanju (MOU) koji će potpisati sve strane i koji će odrediti uloge i odgovornosti.

Kao monitor realizacije projekta, naročito onda kada ima više implementarnih partnera u jednom projektu povratka, MWG treba da omogući i pruži podršku izvršenju projekta. Radi obezbeđivanja efikasne koordinacije, MWG može formirati manju komisiju (Lokalna radna grupa) sastavljenu od učesnika u projektu.

Od članova MWG se takođe očekuje da preuzmu ulogu podrške u okviru svoga domena. Npr. predsedavajući MWG (opštinski administratori) će, ako je potrebno, učiniti da lokalna administracija obezbedi usluge na opštinskom nivou kao podršku lokacijama za povratak i implementaciji projekta.

Ukoliko MWG naiđe na značajne probleme u monitoringu rada implementarnog partnera koji se ne mogu resiti neposredno sa partnerom, MWG treba takav problem da uputi predsedavajućem RWG. Prema diskrecionom pravu predsedavajućeg RWG, taj problem se može jos uputiti i ORC ako se smatra da donator treba da se obavesti i zatraži njegova intervencija.

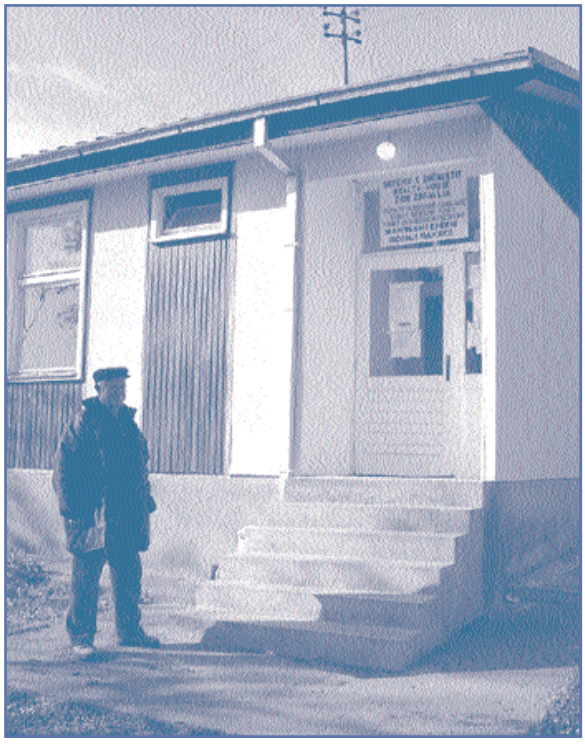

Povratak raseljenih

Implementarni partneri su odgovorni da izaberu potencijalne povratnike i osiguraju da povratak bude održiv dugoročno. Formulacija projekta po "obrnutom" principu i proces postavljanja prioriteta imaju ulogu obezbeđenja implementacije projekata, bez jake obaveze korisnika-IDP da se vrate. IDP/izbeglice koji su predviđeni kao korisnici odobrenog projekta moraju biti na licu mesta kako bi implementacija počela. Bar jedan član svake od korisničkih porodica treba da učestvuje u rekonstrukciji ili bar da bude prisutan kako bi porodica mogla da ima koristi od projekta.

U slučajevima gde dolazi do dramatične promene uslova implementacije projekta, povratak se mora odložiti ili privremeno suspendovati. ORC, na osnovu prepuruka predsedavajućeg RWG, može zaustaviti implementaciju projakta povratka. Ako te izuzetne okolnosti nastanu, ORC čini da osnova za suspenziju projekta bude jasno izražena i konsultovaće sve umešane učesnike u vezi uslova koji moraju biti ispunjeni da bi se projekat nastavio.

Odgovornost za obezbeđivanje povratka raseljenih je podeljena. UNHCR je odgovoran za logističku podršku u transportu IDP/izbeglica, a KFOR, UNMIK Policija i KPS treba da obezbede pratnju, ako se smatra neophodnom.
UNMIK će preduzeti sve neophodne mere da opštinske vlasti (međunarodne i lokalne ako ih ima) budu prisutne da prime povratnike na dan njihovog povratka. Treba pripremiti kratak informativni sastanak kao deo ceremonije dobrodoslice kako bi se odgovorilo na sva pitanja povratnika, kao prvi korak pomoći u njihovoj integraciji u novu sredinu. Treba im pružiti osnovne informacije o opštini i opštinskim strukturama i partijama na vlasti u njima. Tamo gde je moguće, i zajednica-primalac i okolne zajednice bi trebalo da budu uključene u prijem.

UNHCR obezbeđuje elementarnu humanitarnu pomoć, kao što je hrana i neprehrambeni artikli, uključujući ćebad i duseke, da bi se pomoglo povratnicima u prva tri meseca po povratku. Iza toga, implementarni partneri su ili već projektom obezbedili postojanje sredstava za samoizdržavanje ili će same NGO uzeti na sebe dobavljanje hrane i neprehrambenih artikala u vidu humanitarne pomoći posle perioda od prva tri meseca. Potreba za takvom pomoći treba da bude elemenat projektnog okvira koji je obuhvaćen Zahtevom za projektom.

Individualni povratak

Izraz "individualni povratak" (poznat i kao "spontani") ovde se koristi u odnosu na različite vrste povratka koji ne predstavljaju organizovano preseljenje grupe raseljenih lica na određenu lokaciju. U nekim slučajevima, porodice ne upozoravaju unapred o svom povratku u prebivalište. U drugim slučajevima, pojedine porodice primaju različite vidove pomoći za povratak. Individualni povratak svake vrste treba podržati jer on predstavlja visok stepen poverenja, nezavisnosti i obaveze povratnika. Njega treba ohrabrivati jer predstavlja širu perspektivu za povratnike da se uspesno reintegrisu u zajednicu-primaoca. Kao i porodice koje se vraćaju kroz projekte organizovanog povratka, porodicama koje se pojedinačno vraćaju generalno je potrebna pomoć po povratku. Ipak, pružanje pomoći je često teško zbog nepredvidive prirode njihovog dolaska i geografske raširenosti lokacija na koje se vraćaju. npr. projekti infrastrukture se u principu mogu preduzeti samo na nivou zajednice, a ne kao odgovor na povratak jedne jedine porodice.

U cilju odgovora na zahteve za pomoć ovoj vrsti povratnika, UNMIK radi sa UNDP-om i UNHCR-om na stvaranju jedanog fleksibilnog fonda koji će obezbediti finansiranje pomoći individualnom povratku. Specifične zahteve i strukturu toga fonda tek treba odrediti, pri čemu treba voditi racuna o velicini donatorske pomoći i zahtevima koje donatori mogu postaviti za takve mehanizme. U zavisnosti kako će ova pitanja biti resena, namera UNMIK-a je da taj fleksibilni fond bude raspoloživ za korišćenje od strane MWG da bi mogle da reaguju na individualni povratak.

Treba razviti specifican proces za takvu pomoć pošto se odredi struktura fleksibilnog fonda. Međutim, jedan moguć pristup bi bio da članovi MWG obaveste MWG o individualnom povratku neke manjinske porodice. Tada MWG može tražiti od unapred određene NGO da izvrši procenu povratnicke porodice u svetlu kriterijuma pomoći korisnicima pri povratku. Ako je povratnička porodica podobna za pomoć, obezbediti pomoć u skladu sa procedurom fonda. Pomoć za individualni povratak može da obuhvati stambenu rekonstrukciju, ekonomsku pomoć/pomoć u stvaranju prihoda i ako se povratak odvija u kontekstu gde su takve opcije moguće, uključenje porodice u tekući projekat povratka koji obuhvata programe infrastrukture i zajednice [10].

Izveštaji o aktivnostima povratka

U toku procesa implementacije, MWG podnosi izveštaj RWG u vezi sa aktivnostima povratka i napretku projekata povratka. Kada se projekat povratka završi, važno je da MWG sastavi iscrpan izveštaj o projektu koji će sadržati i poglavlje o stečenim iskustvima/poukama. RWG, na osnovu raznih Izveštaja o završenim projektima povratka, takođe priprema Regionalni uporedni izveštaj o projektima povratka na kraju svake sezone povratka. Ovi dokumenti treba da sadrže ne samo pouke koje su izvučene, već i očekivanja za sledeću godinu (planiranje finansijskih potreba). Na osnovu te informacije, ORC će sačiniti izveštaj o aktivnostima povratka, završenim projektima povratka i podvuci preostale potrebe.

[10] Ostali programi koji podržavaju individualni povratak ka što su UNHCR-ov za sitne popravke, QIP-ove, BPRM-ove, KCRS-ove, IMRA i dr. Prikazani mehanizam treba da popuni postojeće praznine.

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administraation Mission
in Kosovo

UNMIK

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations
Unies au Kosovo

PRAVO NA ODRŽIV POVRATAK - 17. maj 2002.

Koncept

I. UVOD

Ovaj koncept ima za cilj da postavi osnovne principe koji treba da usmeravaju pristup UNMIK-a ka procesu povratka interno raseljenih lica (IDP) i izbeglica. Dokument ne pokušava da pruži detaljan operativni plan za organizovan povratak niti namerava da u potpunosti opiše operativni odgovor na spontani povratak. Principi koji su sadržani ovde primenjuju se jednako na svaki povratak bez obzira da je spontan ili organizovan.

S obzirom da se proces povratka razlikuje od regiona do regiona, zadatak svake regionalne administracije je da, na osnovu pristupa datog u ovom dokumentu, donese i regionalni plan za realizaciju. Zbog toga što povratak nije linearan proces, ovi regionalni planovi će stalno biti radni dokumenti. Međutim, suštinski principi kojiodređuju proces povratka na Kosovu ostace isti.

Pošto UNMIK-ov pristup povratku naglašava pojedinca u procesu, ovaj dokument preporucuje pristup zasnovan na pravima. Sledstveno tome, predloženi vodeći principi zasnivaju se na međunarodnim ljudskim pravima i humanitarnim standardima i izrađeni su uz konsultacije sa UNHCR-om.

II. CILJEVI

Povratak i integracija su ključni srednjerocni prioriteti za UNMIK. Bezbednosni uslovi za manjine nastavljaju da se poboljšavaju a sloboda kretanja se postepeno povećala. KFOR i UNMIK Policija prelaze na fleksibilan pristup, zasnovan na proceni stepena opasnosti u cilju postepenog raspuštanja zaštićenih enklava i promovisanja integracije i pomirenja na lokalnom nivou. Sa početkom ovog važnog i obećavajućeg razvoja i sa uspešnim formiranjem multietničke Vlade, ukazuju se prilike za povratak. Kao rezultat toga, povratak se nalazi u centru političkog interesa Kosova.

Neophodan je objedinjeni pristup na citavom području koje pokriva misija da bi se postigao prodor u povratku manjina tokom leta i jeseni 2002. godine, sa ciljem promene atmosfere i stvaranja pogodnih osnova za brojniji povratak tokom 2003. i 2004. godine.

Međutim, treba naglasiti da pravo na povratak nije ograničeno vremenskim rokovima. Povratak nije proces zasnovan na političkim interesima već prvenstveno zavisi od izbora pojedinca da se vrati. Ovaj princip izbora pojedinca sadržan je i u pravu na povratak i u principima ljudskih prava uopšte.

UNMIK, u saradnji sa UNHCR-om i ostalim ključnim činiocima, mora da deluje na nešto što će pomagati proces povratka i stvoriti uslove koji vode održivosti ovog procesa. Ovo podrazumeva pristup na dva koloseka u kojem će UNMIK i njegovi partneri:

- Doseći do raseljenih lica i izbeglica sa adekvatnim i realnim informacijama o uslovima na Kosovu, istovremeno poboljšavajući te uslove da bi omogućili raseljenim licima da se vrate.

- Raditi na tome da se povratnicima na terenu obezbede održivi uslovi, uz promovisanje njihove integracije u kosovsko društvo.

Takav pristup će biti vođen poštovanjem principa osnovnih ljudskih prava, koji se na najbolji način mogu označiti kao **pravo na održiv povratak**. Ovaj koncept, zatim, podrazumeva paket principa koji će služiti kao smernice za različite činioce uključene u realizaciju procesa povratka i integracije.

UNMIK će i dalje pozdravljati nacelno uključivanje Beograda u proces povratka, s obzirom da predstavlja vlast u regionu prihvaćenu od strane većine lica raseljenih sa Kosova. Međutim, mora se naglasiti da će bilo kakvo uključivanje biti vodeno ovde objavljenim principima da bi se izbeglo politizovanje procesa povratka i da bi se osiguralo da se prednost daje pravima raseljenih lica.

Povratak se može ostvariti u većem obimu samo ako postoje efikasni mehanizmi da se manjine integrišu u strukture kosovskog društva. Aktivno zalaganje i podrška za povratak i integraciju manjina od strane svih političkih lidera i lidera u zajednicama, posebno od strane izabranih lokalnih funkcionera, predstavljaju važnu referentnu tačku za razvoj kosovskog društva.

III. PRINCIPI

Osnovni principi povratka su dati u Izjavi o principima, koja je usaglašena unutar UNMIK-a, kao i sa UNHCR-om i KFOR-om i koju je usvojilo PAV 2001. godine (Aneks A). Ključni koncepti u ovoj izjavi su pojam dobrovoljnog, individualnog izbora i održivosti. Ovi koncepti se pokazuju u pravu na održiv povratak. Radeći na procesu povratka, putem pristupa zasnovanog na pravima, UNMIK treba da se rukovodi sledećim suštinskim operativnim principima:

Pravo na povratak

- **Pravo na povratak se jednako odnosi** na članove **svih zajednica** bez ozira na njihovu etničku, kulturnu, versku ili jezicku pripadnost.

- Svaki **povratak mora biti dobrovoljno** zasnovan na slobodnom izboru i obaveštenosti pojedinca.

- Prioritet je **dati podršku povratku u mesta porekla**.

- U principu, koncept relokacije uključujući i predloge o skupinama novih naselja ne vodi do dugoročnog cilja, a to je promovisanje multi-etničkog društva na Kosovu i to UNMIK neće prihvatiti.

- Strateški povratak kao ni povratak koji motiviše država nisu u najboljem interesu povratnika jer postoji verovatnoca da će se vratiti kao bumerang na povratnike, povećavajući njihovu izolaciju i smanjujući njihovu slobodu kretanja. Prema tome **odabiranje lokacija za povratak** mora da se zasniva na izraženim željama raseljenih lica da se vrate u mesta svog porekla, a ne na političkim razmišljanjima.

- Ne sme biti **političkog ili nekog drugog uslovljavanja** povratka od strane zajednica koje dočekuju povratnike. Povratak ne može da se povezuje niti da zavisi od rešavanja političkih, socijalnih ili humanitarnih pitanja. Isto tako, povratak jedne zajednice se ne može uslovljavati reciprocnim povratkom druge zajednice.

- Dok može biti razumljivo da zapadne zemlje domacini nastavljaju postepenu repatrijaciju članova većinskog stanovništva na Kosovu, od njih će biti zatraženo da se **suzdrze od prisilnog vraćanja pripadnika manjina**. Zemlje domacini će se podsticati da izrade pakete reintegracije koji će doprineti održivosti dobrovoljnog povratka.

Održivost

- Realno gledano, raseljena lica i izbeglice će zeleti da se vrate samo ako mogu da žive u miru i da u potpunosti učestvuju u društvenom životu. Prema tome **svaki proces povratka mora biti održiv** da bi imao uspeha.

- Održivost ima za pretpostavku individualno **pravo na pristup javnim i socijalnim službama**. U kontekstu Kosova, ovo pravo zahteva da manjinske zajednice i povratnici imaju **podjednak pristup** obrazovanju (na svom sopstvenom jeziku kad god je to moguće), zdravstvenoj zaštiti i medicinskim službama, socijalnom osiguranju ili isplatama pomoći za siromašne i komunalnim službama.

- Stvaranje održivosti će zahtevati aktivno učešće Vlade i njenih ministarstava, a posebno onih institucija koje omogućavaju pristup relevantnim službama. Vlada je priznala potrebu pružanja podrške procesu povratka i naznačila je da namerava da preuzme ovu obavezu u svom političkom programu koji će uskoro biti objavljen. Prema tome, bice potrebno da Vlada **izdvoji dovoljna sredstva** u okviru svojih budžetskih fondova da bi garantovala proširenje tih usluga na manjinske zajednice i povratnike.

- Kao što je u kratkoročnom smislu od suštinske važnosti da se pripadnicima manjina koji se vraćaju garantuje pristup programima socijalne pomoći, isto tako je važno za njihovu dugoročnu održivost i razvoj da imaju **pravedne i podjednake mogućnosti zapošljavanja** u javnom i privatnom sektoru. UNMIK i Vladini organi imaju odgovornost da osiguraju ravnomernu zastupljenost svih zajednica u javnom sektoru i da obezbede efikasne pravne lekove protiv diskriminacije kako na radnom mestu tako i u postupku zapošljavanja.

- Još jedan ključni aspekt prava na održivi razvoj je **pravo pojedinca na privatnu svojinu.** Ovo pravo se ne manifestuje samo u **osnovnom pravu na sklonište**, već takode i u potrebi da Vlada obezbedi **efikasne pravne lekove za nezakonito lišavanje svojine**. Pošto su mnogim pripadnicima raseljenih manjina domove nezakonito zauzeli pripadnici većinske zajednice, UNMIK će obezbediti efikasno funkcionisanje mehanizma HPD-a za podnošenje zahteva, za rešavanje imovinskih sporova i za obezbedivanje brzog vraćanja imovine o kojoj je rec njenom zakonitom vlasniku.

- Važan aspekt imovinskih prava u okviru međunarodnih humanitarnih standarda je pružanje **adekvatne pomoći za rekonstrukciju** koja će omogućiti potencijalno ugroženim povratnicima da započnu sa ponovnom izgradnjom uništenih ili oštećenih domova. Pomoć ove vrste je potrebna onim pripadnicima manjina ciji su domovi oštećeni ili uništeni.

- Osnova za puno uživanje ovih prava i stepen do kojeg se manjinske zajednice mogu integrisati u društvo i učestvovati u društvenom životu je njihova **sloboda kretanja**. UNMIK i KFOR će preduzeti sve neophodne mere da osiguraju slobodu kretanja za sve povratnike i zajednice na Kosovu.

- Međutim, da bi obezbedili **održivost slobode kretanja**, od vitalnog je značaja da većinska zajednica odbaci nasilje i taktiku zastrašivanja koja često ogranicava mogućnosti pripadnika manjina da se slobodno kreću. Vlada, kao i politički lideri i lideri zajednica na svim nivoima moraju takode da rade sa većinskom zajednicom na lokacijama povratka da bi za povratnike stvorili društveno i političko okruženje koje pruža mogućnosti.

IV. PROCES

Pošto je veća verovatnoća da integrisani i ujedinjeni pristup procesu povratka pruži više poverenja među potencijalnim povratnicima, aktivno uključivanje i saradnja su potrebni ne samo od UNHCR-a, Stubova UNMIK-a, regionalnih i opštinskih administracija, UNMIK Policije i KPS-a, KFOR-a, međunarodnih organizacija i NVO, već i od predstavnika iz većinskih i manjinskih zajednica. Pored toga, multietnička Vlada i stvaranje dva ključna mesta za Koaliciju Povratak, mesto među-ministarskog koordinatora za povratak u Kabinetu premijera i mesto Višeg savetnika za pitanja povratka u Kabinetu SPGS-a, učiniće mogućom integrisanu i otvorenu strategiju.

Privremene institucije samouprave (PIS) na svim nivoima moraju da aktivno uključe većinsku zajednicu u kojoj se odigrava povratak da bi omogućili integraciju i pomirenje. UNMIK bi trebalo da aktivno podrži ove mere. Iako do potpunog pomirenja ne može doci dok počinioci ne budu pozvani na odgovornosti za učinjene zločine, mogu se preduzeti prvi koraci da bi se omogućili ozbiljni dijalozi na lokalnom nivou. Takve inicijative treba da budu prateče povrataka a zatim da prate proces u njegovom toku.

Pošto je održivi povratak proces koji ide sa terena prema gore i počinje sa izraženim željama raseljenih lica, UNMIK u saradnji sa UNHCR-om mora da stekne jasnu sliku namera potencijalnih povratnika putem povećanog angažovanja i neposrednih kontakata sa udruženjima raseljenih lica i sa samim raseljenim licima. Na osnovu tih zaključaka, inicijalno planiranje organizovanog povratka će početi na lokalnom nivou u opštinskim i regionalnim Radnim grupama za povratak. Ova tela za koordinaciju i planiranje podnose izveštaj Glavnoj radnoj grupi za povratak (TFR), kojom na centralnom nivou predsedava SPGS. TFR ima ovlašćenja da odobri predložene projekte za povratak i da na osnovu toga izvrši raspodelu sredstava.

Princip je da se prioritet pri dodeli donatorske podrške pruži povratku pripadnika manjina i projektima integracije i da prati povratnike. To će zahtevati fleksibilnost u planiranju i raspodeli sredstava.

IV. ZAKLJUČAK

Uloga UNMIK-a ili bilo kog Vladinog organa nije daodređuje lokacije za povratak niti da diktira raseljenim licima i izbeglicama kako i kada mogu da se vrate, već da pruži pomoć da se poboljšaju uslovi tako da interno raseljena lica i izbeglice imaju mogućnosti da donesu svoje individualne odluke da se vrate.

Bez obzira na to da li raseljena lica i izbeglice odluče da se vrate na Kosovo ili da se integrišu u mestima svog izbegličtva, sam proces mora da osigura da se prava pojedinaca poštuju i da oni imaju mogućnost izbora da se dotojanstveno vrate svojim domovima. Pristup zasnovan na pravima pruža formulu koja će obezbediti da proces povratka na Kosovo dosegne te standarde. Na kraju, principi koji su navedeni ovde pomažu da se osigura da oni pojedinci koji se budu vratili imaju bezbedan i održiv povratak.

Kancelarija za povratak i zajednice
Kabinet SPGS-a
17. maj 2002. godine

IZJAVA O PRINCIPIMA

1. **Pravo na povratak** bilo spontani ili na organizovani način (potpomognuti) predstavlja osnovno ljudsko pravo koje se mora poštovati.

2. Povratak mora biti **dobrovoljan** i zasnovan na slobodnom izboru i obaveštenosti. Odluka o povratku je i lična i porodična odluka, pa prema tome svim raseljenim licima, uključujući i žene, mora da se pruži tačna informacija o situaciji u njihovim mestima porekla da bi oni mogli da donesu odluku utemeljenu na obaveštenosti. Posebnu pažnju treba obratiti na probleme raseljenih žena da bi se osiguralo da im je pružen pristup informacijama o kriterijumima koje one smatraju važnim.

3. Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti je zadužila UNMIK da obezbedi "siguran i neometan povratak svih izbeglica i raseljenih lica **svojim domovima** na Kosovu" i traži od KFOR-a da uspostavi "bezbedno okruženje u kojem se izbeglice i raseljena lica mogu vratiti **domovima** bezbedno i dostojanstveno". Prema tome, organizovani povratak će biti u **mesta porekla** stvarajući optimalno postojano rešenje za sadašnju raseljenost. Sredstva se moraju usmeriti na uslove u lokacijama porekla.

4. Povratak raseljenih lica se mora sprovesti u uslovima **bezbednosti i dostojanstva**, i traži pojacavanje napora ka osiguranju fizicke bezbednosti za manjinske zajednice Kosova na lokacijama za povratak. Osim mera bezbednosti ovo zahteva dijalog sa većinskom zajednicom kao i pružanje pomoći u zavisnosti od date situacije.

5. **Održivost** povratka interno raseljenih lica se mora obezbediti merama koje imaju za cilj stvaranje minimuma uslova u oblasti smeštaja, pristupa javnim službama uključujući zdravstvo i obrazovanje i komunalnim službama i poboljšanju socijalnih i ekonomskih prilika što bi omogućilo povratnicima da obnove stabilan život zajednice. Da bi se unapredila koegzistencija i da bi se izbegla nepoželjna ogorčenost prema zajednicama povratnika, razmišljanja o održivosti zahtevaju pristup utemeljen na datoj situaciji, koji obraća dužnu pažnju na potrebe susednih većinskih i ostalih manjinskih zajednica za dobijanje pomoći.

6. Povratnicima i njihovoj rodnoj zajednici treba pružiti odgovarajucu **slobodu kretanja**, u najmanju ruku da im se dozvoli pristup njihovoj zemlji i najvažnijim uslugama (zdravstvo, obrazovanje i zapošljavanje) kao i mogućnosti održavanja socijalnih i porodicnih veza van njihovog sela/enklave. Potrebno je preduzeti napore i mere, uključujući i dijalog sa većinskom zajednicom, da se tokom vremena prevažide situacija enklava i da se stvore uslovi za koegzistenciju.

7. Izvršice se zajedničko planiranje za povratak u **više geografskih oblasti** na celom Kosovu, ne ogranicavajući se samo na jednu lokaciju ili oblast. Brzina povratka u svaku od oblasti će u potpunosti zavisiti od okolnosti i uslova na svakoj pojedinačnoj lokaciji, koje će razmatrati članovi regionalnih i lokalnih radnih grupa za povratak u njihovim aktivnostima i razmatranjima o tačnim rokovima za sprovodenje mera i organizovani pokret.

8. Operacija povratka mora da se sprovodi **bez privlačenja pažnje, sa postepenim povećavanjem i na uredan način**. Organizovani povratak se mora izvešti na mudar način, uz uzimanje u obzir konkretne bezbednosne situacije u pojedinačnom mestu porekla. Ovo podrazumeva da se povratak izvodi po etapama sledeći pristup korak-po-korak. Ovaj proces treba da dozvoli fleksibilnost, vreme potrebno za planiranje pre samog povratka bez stvaranja nepotrebnih kašnjenja i treba da izbegne stvaranje tenzija koje će se negativno odraziti na sam povratak. Odredivanje rokova za sprovodenje mera i organizovanog povratka je od suštinskog značaja i njih će konačno odrediti regionalne i lokalne radne grupe uz razmatranje svih relevantnih faktora. Povratak poje-

dinih porodica ili grupa zavisiće u potpunosti od stvaranja i preovladavanja prihvatljivih uslova na konkretnoj lokaciji povratka.

9. Proces povratka treba da bude **otvoren i transparentan** uz česte konsultacije sa predstavnicima svih zainteresovanih zajednica, uključujući susedno stanovništvo i poželjno je da bude praćen dijalogom između zajednica i merama podrške za izgradnju poverenja između svih manjinskih zajednica i kosovskih Albanaca. Ovo podrazumeva da se dužna pažnja posveti situaciji i problemima svih zajednica uključujući i neposredno susedstvo.

10. Povratak se mora sprovesti na humani način, zahtevajući pružanje **osnovne humanitarne pomoći** da bi se obezbedila održivost zajednice povratnika tokom početnog perioda reintegracije, sa posebnom pažnjom prema ugroženim pojedincima i porodicama. Za planiranje takve pomoći primenjivače se **pristup pružanja pomoći zasnovan na datoj situaciji** da bi se uzele u obzir humanitarne potrebe susednih zajednica, kako bi se postiglo da je humanitarna pomoć u funkciji negovanja koegzistencije a ne u funkciji ponovnog ojačanja podela ili stvaranja nove vrste ogorčenosti između susednih manjinskih i većinskih zajednica.

11. Organizacija sigurnog, urednog i održivog povratka zahteva **sveobuhvatnu procenu potencijalnih lokacija za povratak**, koju zajednički vrše predstavnici Kabineta SPGS-a, UNHCR-a, KFOR-a, OEBS-a, UNMIK Policije, opštinskih i regionalnih adminsitracija UNMIK-a, opštinski predstavnici i predstavnici populacije interno raseljenih lica.

12. Mere koje imaju za cilj stvaranje uslova koji vode povratku i pružanju potrebne podrške i pomoći povratnicima nakon povratka primenjuje se bez obzira na to da li su se oni vratili samostalno ili organizovano.

UNMIK

INSTITUCIONET E PËRKOHSHME TE VETQEVERISJES
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLANJA

ASOCIACIONI I KOMUNAVE Tč KOSOVčS
ASSOCIATION OF KOSOVO MUNICIPALITIES
ASOCIACIJA KOSOVSKIH OPŠTINA

Program Vlade, sekcija o zajednicama

8. INTEGRACIJA SVIH ETNIČKIH ZAJEDNICA U KOSOVSKO DRUŠTVO

Ljudi Kosova bi trebalo da imaju ravnopravan pristup i da budu punopravni učesnici na svim nivoima Vlade Kosova. Vlada Kosova bi trebalo da bude Vlada svih Kosovaca i da služi kao uzor u ponovnom tkanju multi-etničke strukture Kosova. Da bi to postigla, Vlada Kosova treba da obezbedi da ciljevi zapošljavanja u ministarstvima, za koje im je dat mandat Ustavnim okvirom, budu ispunjeni za sve etničke zajednice. Vlada treba da obezbedi da zajednice budu aktivni učesnici u Vladi na svim nivoima i u svakom sektoru.

Vlada treba da pruži primer tako što će otvoreno da podrži inicijative na poboljšanju međuetničke saradnje - od javnog podržavanja aktivnosti nevladinih organizacija, do potpomaganja onih poslovnih organizacija koje planski vrše zapošljavanje iz svih zajednica. Vlada treba da dosegne do raseljenih Kosovaca, inicirajući dijalog na radnom nivou u oblasti povratka i treba da otvoreno podrži projekte koji omogućavaju povratak pripadnika manjina. Vlada treba da ubedi pripadnike manjina da povratak neće u enklave već da će to biti povratak svih raseljenih lica svojim domovima. Ministarstvo treba da obezbedi da se cuje glas manjina prilikom definisanja prioriteta Vlade Kosova.

Prava manjina, reintegracija i povratak

Prava manjina

Vlada će obezbediti da njeni principi, zakoni i izvršne mere zaštite i unaprede prava i interese svih zajednica, kako je to garantovano Poglavljima 3. i 4. Ustavnog okvira. Promoćija koegzistencije svih zajednica, njihovo puno ekonomsko, socijalno i političko učestvovanje predstavlja isti imperativni cilj Vlade.

Ministarstva će obezbediti i promovisani proporcionalno učešće svih zajednica na svim nivoima izvršnih ogranaka. Javna služba treba da sprovede zapošljavanje javnih službenika na način koji odražava stvarne profesionalne standarde; pozitivna aktivnost zasnovana na dobro poznatim međunarodnim i evropskim standardima će obezbediti da proces poveća učešće različitih zajednica i žena na svim nivoima prema madatu datom Ustavnim okvirom.

Kao integralni deo ovih napora, ministarstva treba da aktivno rade na tome da pronadu i sprovedu rešenja za mnoge praktične probleme, uključujući bezbednost i transport, koji za sada sprečavaju puno učešće pripadnika manjina u javnim službama.

Vlada, u saradnji sa lokalnim i međunarodnim organizacijama, izradiće i realizovati programe koji promovišu saradnju sa manjinskim zajednicama, kao i toleranciju i njihovu reintegraciju. U tom kontekstu, kabinet premijera će raditi na tome da stimuliše pravično poslovanje opštinskih zajednica i Komisija za posredovanje.
Vlada a posebno kabinet premijera će saradivati i koordinisati rad sa opštinama da bi obezbedili da

se sve Vladine uredbe sprovode na opštinskom nivou. Odnosno preciznije rečeno, Vlada će se konsultovati sa gradonačelnicima kako bi to pomoglo u postizanju dogovora sa njima i u sprovođenju propisa unutar opštinskih struktura. Savetodavna kancelarija za zajednice i među-ministarski koordinator za povratak i zajednice će obezbediti saradnju među-odeljenjima ulazuci najveći napor sa ciljem postizanja napred navedenih ciljeva. Obe kancelarije će takođe sarađivati i sa međunarodnim i regionalnim nivoima (uključujući i Pakt za stabilnost) u cilju stvaranja boljeg razumevanja situacije u kojoj se nalaze zajednice na Kosovu, razmene gledišta i iskustava i učenja najboljih ostvarenih praksi od partnera u regionu.

Povratak

Dok pitanje povratka ostaje rezervisano ovlašćenje SPGS-a, Vlada priznaje da će to pitanje zavisiti od pune podrške i dogovora Vladinih struktura. Ovo traži da postojeće zajednice i da zajednice koje se vraćaju imaju potpun i podjednak pristup uslugama koje pružaju ministarstva. Pored toga, nastavak povratka bi trebalo da uključi pozitivno učešće većinskih zajednica, iako njihova dozvola ne može biti preduslov za povratak.

Vlada priznaje da je, u skladu sa dogovorom sa koalicijom od 28. februara 2002. godine, poverenje izbeglica i interno raseljenih lica (IDPs) visoko među prioritetima i da predstavlja ključni faktor prema socijalnoj i političkoj konsolidaciji u društvu na Kosovu. Pored ovoga, priznanje Kosova u regionu i politička i finansijska podrška međunarodne zajednice će mnogo zavisiti od napretka koji bude postignut u ovim pitanjima.

Vlada je i dalje spremna da pomogne UNMIK-u, UNHCR-u, KFOR-u i svim drugim relevantnim organizacijama koje promovišu i omogućavaju povratak manjinskih zajednica. Da bi proces povratka bio miroljubiv, Vlada smatra da bi svaki povratak trebalo da se odigra na dobrovoljnoj osnovi i da povratak ne sme da bude predmet bilo kakve političke manipulacije ili nekih drugih motiva. Povratak bi trebalo da bude u mestima gde su ljudi ranije živeli. Ovo će promovisati koegzistenciju, toleranciju i reintegraciju između postojećih zajednica i zajednica koje se vraćaju. Da bi se ovo sprovelo, mesta u kojima će se odigrati povratak treba da budu pripremljena, da bi povratnici ponovo izgradili dobar život i da bi učestvovali u kosovskom društvu. Povratak treba da se nastavlja za sve one koji poseduju imovinu u cilju sprečavanja buducih migracija ili bilo kakvih problema.

Vlada ce, zajedno sa raseljenim licima i izbeglicama, aktivno demonstrirati svoju saglasnost sa nastavljanjem i reintegracijom povratka i ona će se pozabaviti problemima i potrebama povratnika. Vlada će organizovati aktivnosti, uključujući kampanje za informisanost, koje će stimulisati toleranciju i saradnju i pozvace sve Kosovce da poštuju pravila i zakone.

Uz konsultacije sa UNMIK-om, Vlada će stupiti u kontakt sa donatorima da bi sponzorisali projekte koje spozoriše i Vlada na unapređenju uslova raseljenih lica i povratak izbeglica. Kabinet premijera će voditi proces koristeći funkciju koordinatora i kabinet koordinatora za povratak i zajednice.

Priština 02. maj 2002. godine

UNMIK

INSTITUCIONET E PËRKOHSHME TE VETQEVERISJES
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLANJA

ASOCIACIONI I KOMUNAVE Të KOSOVëS
ASSOCIATION OF KOSOVO MUNICIPALITIES
ASOCIACIJA KOSOVSKIH OPŠTINA

Izjava Asocijacije
Skupština opština o integraciji i povratku

Na sednici Asocijacije Skupština opština održane dana 12/04/2002, doneta je saglasnost o strategiji Zajedničkih načela, koja su u vezi sa pitanjima zajednica, kao što su integracija i povratak, izmedju lokalnih i centralnih autoriteta.

Mi ćemo pratiti sledeća načela:

1. Da se prava manjina zaštite u svim opštinama kako bi im se obezbedila jedna bolja budućnost. Isto važi i za raseljene Albance, posebno one sa severa Kosova i iz Štrpca, koji isto tako treba da budu zaštićeni i treba da im se obezbedi bolja perspektiva.

2. Svim licima na Kosovu i van Kosova, treba da se omogući povratak u svoje kuće na Kosovu, ako oni to žele. To treba da bude dobrovoljan akt, a ne nova kolonizacija.

3. Svim povratnicima treba da se da mogućnost da ponovo izgrade svoje živote i daju doprinos našem zajdeničkom društvu.

4. Svi stanovnici Kosova, bez obzira na etničku pripadnost, imaju pravo na legalno posedovanje imovine.

Postigli smo i sporazum o saradnji u sledećim tačkama:

1. Pitanje povratka manjina smatraće se pitanjem u interesu Kosova, ostavljajući nadležnim organima ocenu ličnih dosijea povratnika.

2. Saradnja izmedju valdinih i opštinskih organa u vezi sa pitanjima zajednica.

3. Vlada će biti nosilac aktivnosti vezanih za integraciju i dobrovoljan povratak zajednica na njihova imanja.

4. Opštine će poštovati donete odluke od strane Vlade, konsultujući se sa svim zainteresovanim u vezi tog pitanja.

5. Saradnja sa UNMIK-ovom Kancelarijom za zajednice kao i formiranje Savetodavne kancelarije za zajednice.

6. U opštinskim organima će se primenjivati formula Ravnopravnog pristupa za sve.

7. Neće se izlaziti sa stavovima za integraciju i povratak bez konsultacija sa Vladom Kosova.

8. Javni fondovi će se rasporediti na proporcionalan način za sve zajednice u opštinama na Kosovu.

9. U saradnji sa Vladom Kosova, Kancelarijom za povratak i zajednice kao i Savetodavnom kancelarijom za zajednice preduzeće se kampanja javnog informisanja, u vezi tog pitanja.

10. Povremeno će se na sednicama Asocijacije pozivati i svi činioci zainteresovani za diskusiju izrade jedne strategije tretiranja pitanja Zajednica.

U ime Vlade
Dr Bajram Redžepi
Premijer

U ime Udruženja
G. Ljutfi Haziri
Predsednik

UNMIK

INSTITUCIONET E PËRKOHSHME TE VETQEVERISJES
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLANJA

ASOCIACIONI I KOMUNAVE Tč KOSOVčS
ASSOCIATION OF KOSOVO MUNICIPALITIES
ASOCIACIJA KOSOVSKIH OPŠTINA

PREDLOG ZA REZOLUCIJU O PRAVIMA ZAJEDNICA I NJIHOVIH ČLANOVA I O USLOVIMA ZA POVRATAK RASELJENIH LICA I IZBEGLICA

Usvojeno jula 2002

Vlada:

- Polazeći od osnovnih načela Rezolucije 1224 Saveta bezbednosti UN-a (1999), posebno dela u vezi sa stvaranjem uslova za siguran život svih,

- Polazeći od osnovnih načela Ustavnog okvira (Pravilnika UNMIK-a 2001/9), a posebno u vezi prava zajednica i njenih članova (poglavlje 4),

- Na osnovu odredbi Ženevske konvencije o izbeglicama (1951) kao što je ažurirano od strane UN-ovih vodećih principa o interno raseljenim licima,

- Sa ubedjenjem da je multietničnost i sprečavanje upotrebe pritisaka perspektiva novog demokratskog Kosova.

- Polazeći od neotudjivog prava o slobodi kretanja.

- Ubedjeni da poštovanje medjunarodnih pravila o neotudjivim pravima izbeglica i raseljenih lica predstavlja osnovni uslov za napredak Kosovskog društva,

- Imajući u vidu aktuelnu situaciju na Kosovu u oblasti prava etničkih zajednica, a posebno kada se govori o njihovom pravu na slobodno kretanje.

- U cilju smanjenja medjuetničkih konflikta i stvaranju jednog sigurnijeg ambijenta za sve,

- Zasnovano na delu 9.1.26 (a), predlaže Skupštini Kosova da usvoji sledeću rezoluciju:

REZOLUCIJA XX/2002

PRAVA ZAJEDNICA I NJIHOVIH ČLANOVA I O USLOVIMA ZA POVRATAK IRL I IZBEGLICA

I. Svi gradjani Kosova, bez obzira na rasu, pol, veru, etničku pripadnost i jezik imaju pravo na svoju privatnu imovinu,

II. Nadležni organi Kosova PISU, UNMIK-a i KFOR-a su obavezni da sprovode pravne i druge odredbe koje garantuju slobodu kretanja bez diskriminacije,

III. Sve zajednice bez obzira na pol, veru, etničku pripadnost, imaju pravo na nesmetano kretanje po celoj teritoriji Kosova,

IV. Nadležni organi Kosova PISU,UNMIK, i KFOR obavezni su da sprovode odredbe na snazi na teritoriji Kosova, koje garantuju ravnopravnost korišćenja prava na slobodno kretanje na celoj teritoriji Kosova,

V. Većina gradjana Kosova koji žive u slobodi angažuje se da aktivno doprinese stvaranju jednakih uslova za one koji nisu u mogućnosti da uživaju svoja prava uključujući pravo povratka na svoja ognjišta,

VI. Vlada poziva Skupštinu Kosova na blisku saradnju sa svim strukturama Vlade na Kosovu s namerom stvaranja preduslova za sprovodjenje ciljeva ove Rezolucije,

VII. Vlada poziva Skupštinu Kosova da ovlasti Skupštinski Komitet za prava i interese zajednica da radi na stvaranju preduslova za povratak izbeglica i raseljenih lica radi sprovodjenja poglavlja VI ove rezolucije i relevantnih odredbi iz rezolucije 1244 Saveta bezbednosti, Ustavnog okvira i angažovanju naroda Kosova za multietničko društvo u slobodnom i demokratskom Kosovu.

Međunarodni standardi koji se odnose na prava manjina i raseljenih lica

Prema međunarodnim standardima izbeglice i raseljena lica imaju osnovno ljudsko pravo na povratak svojim domovima, bez obzira na etničku pripadnost; bilo da je taj povratak spontan ili organizovan i potpomognut. Ovi standardi predstavljaju osnovu politike zaštite prava manjina i njihovog povratka na Kosovo koju vodi UNMIK.

Da bi odredio koji se standardi mogu primenjivati na pripadnike manjina, povratnike i raseljena lica UNMIK se rukovodi izvesnim brojem ključnih dokumenata. Shodno propisima UNMIK i Ustavnom okviru mogu se primenjivati: instrumenti Ujedinjenih nacija koji se odnose na ljudska prava, Vodeći principi postupanja sa raseljenim licima, deklaracije Generalne skupštine i regionalni evropski standardi. U daljem tekstu naveden je spisak osnovnih dokumenata kojima se rukovodi proces povratka i reintegracije. Svaki dokument upotpunjen je opisom relevantnih odredbi i njihove primene.

Međunarodna "Povelja o ljudskim pravima"

Svaki od tri dokumenta koji čine međunarodnu Povelju o ljudskim pravima naglasava da prava sadržana u njoj jednako uživaju svi bez diskriminacije. Član 2, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Međunarodna konvencija o građanskim i ljudskim pravima i Međunarodna konvencija o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima sadrže opštu zabranu pravljenja razlika na osnovu nekoliko faktora u koje spadaju rasa, boja koze, pol, etničko poreklo, vera, jezik, imovina, drustveno poreklo ili rođenje. Uz to, članu 27. Međunarodne konvencije o građanskim i ljudskim pravima posebno predviđa zaštitu prava manjina na sopstvenu kulturu, na propovedanje i praktikovanje sopstvene vere i upotrebu maternjeg jezika. Ovi standardi tumačeni su na način kojim se od vlada zahteva da garantuju i olakšaju jednako uživanje ovih prava za sve.

Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije

Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije definise širok spektar obaveza koje države imaju pri eliminisanju diskriminacije u svim njenim oblicima, a koja se mogu pojavljivati u drustvu ili manifestovati u vidu nekog aspekta državne politike. Po Konvenciji, države moraju preduzeti korake da eliminisu kako diskriminatornu praksu tako i politiku. član 2. nalaze vladama da razmotre sopstvenu politiku i zakonodavstvo da bi se obezbedila njihova usklađenost sa opštim principom antidiskriminacije i jednako uživanja ljudskih prava. Uz to, ova Konvencija obavezuje države da stite pravo manjina na pristup javnim uslugama i institucijama kao i da promovisu njihovu jednakost u privatnim organizacijama. Da bi postigle ili unapredile te ciljeve ili formulisale posebne mere poput programa alternativnih aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se obezbedilo pridržavanje principu jednakosti.

Član 5. (d), (e), and (f) Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije detaljno objašnjava prirodu zagarantovanih prava (politička ili ekonomska, drustvena i kulturna) i nabraja osnovne usluge kojima pripadnici manjina moraju imati pristup. Među nabrojanim pravima, pravo na slobodu kretanja, povraka, etničku pripadnost, imovinu, stanovanje, slobodan izbor zaposlenja, obrazovanje i političke/socijalne usluge najblize se odnose na potrebe manjinskih zajednica na Kosovu i potencijalne povratnike. Uživanje ovih sloboda takođe predstavlja ključni koncept održivosti i prosuđivanja o okruženju prihvatljivom za povratak. Ekspertski Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije objavio je pojašnjenje člana 5. Uz primedbu da raseljena lica koja su pripadnici manjina, a naročito izbeglice, moraju imati pravo na slobodan povratak u uslovima bezbednosti i uz jednak pristup javnim službama uključujući i povrat imovine i pomoć za rekonstrukciju (Opšte preporuke XXII, 1996).

Deklaracija UN o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim ili jezičkim manjinama

Ovom deklarasijom Generalna skupština poziva države da preduzmu afirmativne korake za zaštitu postojanja i identiteta manjinskih zajednica i njihove mogućnosti da u potpunosti uživaju svoja prava. Ovo je koristan mehanizam za opravdano stvaranje energičnih programa vlade i zakonskih mehanizama koji će olakšati jednako uživanje prava. Što se tiče položaja manjinskih zajednica na Kosovu, Član 2 najznačajnije štiti prava manjina na efikasno učestvovanje u društvenom, javnom i kulturnom životu, u kreiranju politike vezane za pitanja manjina i u unutaretničkim/medjuetničkim odnosima. U Članu 4 se kaže da se moraju doneti odgo-

varajuće mere da bi se manjinama omogućilo da u potpunosti učestvuju u privrednom napretku i razvoju. Te garancije su principi za uspešnu reintegraciju zajednica na Kosovu u društvo u celini.

Države takodje imaju obavezu da stvore okruženje u kojem etničke, verske i jezičke manjine mogu da iraze sopstvene karakteristike u meri koja je dozvoljena medjunarodnim zakonom. Promovisanje ovih principa uključuje meru obrazovnog nastavnog plana u okviru kojeg se predaje istorija, kulturna tradicija i jezik odredjene manjinske zajednice.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (ECHR) i ostali evropski standardi antidiskriminacije

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i drugi evropski standardi antidiskiriminacije na, umnogome slican, način kao i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima garantuje jednako uživanje prava manjinama putem odredbe o nediskriminaciji (član 14.), kao i putem nedavno usvojenog Protokola 12. Evropski standardi o pravima manjina razlikuju se od onih predviđenih instrumentima UN za ljudska prava u promulgaciji direktiva Evropske Unije koje jasno navode obaveze predvidene tim opštim odredbama. Direktiva Saveta 2000/43/EC vezana za sprovođenje principa jednakog tretmana lica bez obzira na rasno ili versko poreklo naročito nalaze nekoliko širih oblika zaštite manjina, uključujući i zahtev za usvajanje preventivnih mehanizama i mehanizama realizacije.

U pogledu koncepcija koje ova Direktiva unapređuje, jednak tretman u drustvu proširen je na slučajeve indirektne diskriminacije koji se mogu dogoditi u javnom ili privatnom sektoru. Među sferama na koje ova definicija utiče nalaze se procedure državnih i privatnih preduzeća za pristup zaposljavanju, praksa zaposljavanja, poslovni poduhvati stručno osposobljavanje, doškolovavanje, obrazovanje, zdravstvo, stanovanje i socijalna sigurnost.

Vodeći međunarodni principi UN vezani za pitanje raseljenosti

Ovi principi predstavljaju vodič Ujedinjenih nacija namenjen vladama u cilju obezbeđenja humanitarne pomoći, pomoći za razvoj i zaštite raseljenim licima. Zasnovani na međunarodnom humanitarnom pravu i standardima ljudskih prava i usvojeni od strane Komisije za ljudska prava, ovi principi daju pravo raseljenim licima na pomoć koja im je neophodna pri povratku, preseljenju u trece zemlje i bezbednu reintegraciju u zajednice svog porekla. Nadalje, ovi principi ističu ključne elemente kojima se omogućava održivi povratak i životni standard dostojan coveka za vreme trajanja raseljenosti.

U odnosu na manjine, principi predviđaju odgovornost državnih organa da obezbede jednaku humanitarnu zaštitu i pomoć raseljenim licima bez ikakvog oblika diskriminacije uključujući i diskriminaciju zasnovanu na rasnoj, etničkoj, nacionalnoj, jezickoj, verskoj, polnoj pripadnosti ili političkom identitetu (Princip 4). Ovaj princip nediskriminacije naročito je važan u smislu obaveze država da olakšaju slobodu kretanja raseljenim licima (Princip 14.) i bezbedan pristup izdražavanju, smeštaju, adekvatnom odevanju, zdravstvu i sanitetskim uslugama ŠPrincip 18 (2)Ć. Princip 25. jasno kaze da je Vlada ta koja mora preuzeti odgovornost obezbedi takvu humanitarnu pomoć.

Odeljak V Vodećih principa bavi se naročito obavezom državnih organa da ustanove uslove za bezbedan i dobrovoljan povratak. Ova obaveza zahteva ulaganje posebnih napora (Princip 28.) da se bez diskriminacije (Princip 29.) reintegrise raseljeno stanovništvo u drustvo. Tim naporima mora biti obuhvaćena pomoć povratnicima pri povratu imovine izgubljene tokom perioda raseljenosti (Princip 9. 2).

Konvencija UN protiv diskriminacije u obrazovanju

Kao što je zagarantovanu drugim međunarodnim instrumentima, i ova Konvencija tezi obezbeđenju uslova u kojima je obrazovanje dostupno svoj deci bez obzira na njihov pol ili status pripadnika manjine. Njome se stite ne samo prava manjina na sopstvene školske objekte ili programe, već se predviđa i jednak pristup javnom finansiranju, stipendijama, standardima u obrazovanju i nacionalnim inicijativama vezanim za obrazovnu politiku. Ova Konvencija dopunjuje i podržava odredbe predviđene članom 28. Konvencije o pravima deteta u kojoj je takođe predviden jednak pristup obrazovanju za svu decu.

Dodatak 1A: Rezime profila lokacije povratka

Profil lokacije povratka

(Ime lokacije povratka sa poštanskim brojem) Profil
Opština /Region
Mesec/Godina

Broj stanovnika	Pre konflikta/ Posle konflikta Br stanovnika*	Većinsko/ manjinsko stanovnistvo*	Broj RL po lokaciji	Godina odlaska pripadnika manjine	Povratak manjina po godinama	
	300/250	200/50	100 Beograd 200 Podgorica	5- 2000 10-2001	0-2000 49-2001	
Bezbednost	Prijavljeni, etnički motivisani zločini u periodu 2000-1-2	Prisustvo KFOR	Stanica policije	KPS:Mešovite patrole Br. Pripadnika manjina	Procena bezbednosne situacije - KFOR	
	10-2000 2-2001 0-2002	2 Fiksna kontrolna punkta 2 patrolna pravca	1 podstanica policije	Da 10	Kat 1	
Sloboda kretanja	Postojanje javnog transporta	Ako je potrebno moguć transport s pratnjom	Mogućnost dobijanja tablice sa KS registracijom	Dostupna gradska pijaca	Dostupna zgrada opštine	Slobodna upotreba jezika manjine na javnim mestima
	Da	Nema potrebe	Da	Da	Da	Da
Stanovanje	Pre/ Posle Konflikta Ukupan broj kuća*	Broj kuća pripadnika većine/ manjina*	Br oštećenih kuća pripadnika većine/ manjine*	Br zauzetih kuća većina/ manjina	Br kuća pripadnika većine/ manjne rekonstruisanih sredstvima donatora	Prazni stambeni objekti većine/ manjine
	235/156	200/100	23/15	0/15	20/10	0/0
Infrastruktura	Osnovne i srednje skole	Bolnical/ Ambulanta	Telefonske linije	Elektrovodovi	Vodovod/ kanalizacija	Putevi
	2 srednje škole 3 osnovne škole	Da	Da	Ne	Ne	Da
Pristup manjina javnim službama	Osnovno i sred-njoškolsko obrazovanje	Zdravstvo	Socijalna pomoć	Humanitarna pomoć	KEK	PTK
	2 srednje škole 3 osnovne škole	1 Ambulanta	Da	Da	Da	Da
Zapošljavanje pripadnika manjina	Državne ustanove	Državna preduzeća	Medjunarodne i nevladine org	Ukupan br. zaposlenih	Ukupan br. Nezaposlenih	
	5	12	X	7	32	
Završeni projekti koje je finansirala IC	Rekonstrukcija kuća - nevladine org.	Projekti infrastrukture - nevladine org.	Ekonomski projekti/ dohodovni projekti	Projekti osposobljavanja lokalnih kapaciteta	Aktivnosti usmerene na uspostavljanje medjuetničkog dijaloga	
	24 SIDA 69 THW	Kanalizacija SDA	Bespovratna pomoć manjeg obima - Care	Obuka zaposlenih OSCE	Dan multietničke pijace	

Dodatak

Dodatak 1B. : Profil lokacije povratka

UNHCR ima u svakom regionu vodeću agenciju zaduženu za izvršavanje ovog zadatka

Profil zajednice:	**PREGLED**
Selo:	
Opština:	
Pkod:	[vidi Atlas Kosova,objavio HCIC]
Pregled situacije:	[seoska/gradska, velika/mala, izolovana itd]
FoM / bezbednosna situacija:	[teška/lakše restrikcije, slobodno kretanje]
Ekonom. situacija:	[% porodica sa prihodom, zalihe]
Društvena integracija:	[veoma dobra / dobra/ loša /visok rizik]
Pristup službama:	[veoma dobra / dobra /loša]

Profil stanovništva:	Alb	Srbi	Romi	Eg/Ašk	Ostali
Ukupno:					
Pre rata:					
2002:					
novi dolasci:					
novi odlasci:					

Analiza ugroženosti (rizik da će manjinska zajednica odseliti):
[povećava se/stabilan/nesiguran/smanjuje se]

Objabvljeno:
[Datum]
[Verzija #]

1. PREGLED / GLAVNE KARAKTERISTIKE

1. 1 Lokacija / Pregled situacije

U ovom delu govoriti/pisati o predratnim i posleratnim uslovima. Dati pregled situacije u smislu etničkih grupa koje naseljavaju područje. Time će čitaoc steći sveobuhvatnu sliku. Dati sliku:

- *Lokacija na teritoriji odgovornosti*
- *Tip regiona: planinski, brdoviti, ravnica, neplodno/plodno zemljiste, izolovano u zimskom periodu*
- *Etničke grupe u zajednici, predratna i posleratna situacija i lokacija u regionu.*

1. 2 Pregled/ Glavne karakteristike

Identifikovati osnovne probleme zajednice,
Veličinu/stepen ugroženosti pripadnika manjinske zajednice koji će biti primorani da se rasele, pre-ovladjujuće trendove, opcije i rizike.

1. 3 Problemi / opcije

- *Opžta raseljenost populacije*
- *Stepen unižtenosti stambenog fonda*
- *Neodgovarajuća infrastruktura*
- *Potrebno je više medicinskog materijala*
- *Problemi u komunikaciji sa opštinskim kancelarijama*
- *Broj zaposlenih žena nije dovoljan*
- *Odsustvo aktivnosti namenjenih omladini*
- *Bezbednost srpske zajednice*
- *Testiranje kvaliteta vode iz bunara*
- *Javna infrastruktura (kanalizacija, vodovod, telefonske linije i novi elektrovod)*
- *Poljoprivredna infrastruktura*

1. 4 Moguća rešenja

- *Aktivna rešenja*
- *Kratkoročna rešenja*
- *Dugoročna rešenja*

2. DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

2. 1 Povratak /Odlazak

- *Presek po starosti, broju dece, adolescenata, starih*
- *Broj muškaraca prema broju žena*

2. 2 Povratak

U ovom delu treba se rukovoditi zdravim razumom. Informacije davati samo ako su bitne. Posebno navesti koje su prepreke povratku.

Beleška:

- *Broj lica koja žele da se vrate*
- *Gde su trenutno smešteni?*
- *Demografske karakteristike onih koji žele da se vrate (starost, itd. Veličina porodice?*
- *Razlozi za povratak; ostanak ili popravka kuće a zatim povratak u mesto boravišta*
- *Radna sposobnost i sposobnost nalaženja zaposlenja*

2. 3 Odlazak

Beleška:

- *Broj lica koja su otišla*
- *Gde su trenutno smešteni?*
- *Kuda odlaze?*
- *Demografske karakteristike onih koji žele da se vrate (starost, itd. Veličina porodice?-*
  Razlozi za odlazak, da li su prodali svoju kuću, nisu u mogućnosti da nadju zaposlenje
- *Radna sposobnost i sposobnost nalaženja zaposlenja na novoj lokaciji?*

2. 4 Idi-vidi posete

- *Za kada su planirane posete?*
- *Ko, šta, kada, gde, kako?*
- *Saglasnost lokalne zajednice?*
- *Uočeni problemi*
- *Moguća rešenja*

Sinopsis faktora koji utiču na kretanje bilo u smislu odlaska ili ostanka.

2. 5 Preporuke u pogledu povratka

3. FAKTORI KOJI UTIČU NA RASELJAVANJE

3. 1 Sloboda kretanja i bezbednost

Dati kvalitetnu analizu razloga zbog kojih postoji problem sa slobodom kretanja. .

Beleška:

- *Lokacija najbližeg kontrolnog punkta:*
- *Zadužena jedinica KFOR:*
- *Mogućnost pratnje koju organizuju medjunarodne organizacije: (odakle - dokle, koliko često, cena, broj putnika)*
- *Obezbedjena pomoć koja utiče na stepen slobode kretanja.*
- *Mogućnost privatnog prevoza: (odakle - dokle, koliko često, cena, broj putrnika)*
- *Preovladjujući oblik transporta:*
- *Mogućnost kupovine goriva:*
- *Žitelji sela putuju od - do: (razlog)*
- *Područja koja predstavljaju potencijalnu opasnost tokom putovanjal: (npr prolazak kroz albanska sela).*
- *Mešovite policijske patrole*
- *Lokacije policijskih stanica*
- *Statistički podaci o etnički motivisanim slučajevima nasilja*

3. 2 Društvena integracija

Stepen integrisanosti manjina u društveni, politički i ekonomski život područja.

Medjuetnički odnosi, osećanja, dogadjaji iz prošlosti koji bi mogli imati efekta na povratak u budućnosti. Stavovi relevantnih organa vlasti (manjine i većine) o medjusobnom prihvatanju.

Izgledi/ slučajevi vidne društvene interakcije medju pripadnicima multientničkih zajednica sa naglaskom na interakciju povratnika sa lokalnim i proširenim zajednicama.

3. 3 Stambeni fond / smeštaj

Srpske kuće koje su bile uništene u znatnoj meri rekonstruisao je IRC. U okviru manjih popravki podeljena su vrata i prozori. Svaka porodica poseduje izmedju 5 - 10 hektara obradive zemlje (a ipak, kako je gore rečeno, mogu da obradjuju tek 0.5 hektara). U zaseocima u Šlivovu koji su naseljeni srpskim stanovništvom ukupno postoje dva traktora, dva privatna vozila (ali ne može se doći do benzina/goriva) i jedan kombajn. Ne postoji lokalni mlin. Medjutim, ranije su medjunarodne agencije pomagale da se žito preveze do mlina u Lapljem selu (blizu Prištine). Trenutno svaka od porodica ima kravu koja daje dovoljno mleka.

Beleška:

- *Oštećenja stambenog fonda*
- *Aktivnosti preduzete u cilju rekonstrukcije u prošlosti/sadašnjosti (tip popravki, prozori, vrata, prostorije u kojima se može živeti)*
- *Agencije koje obezbedjuju smeštaj*
- *Zauzete kuće i zemljište*
- *Prodaja kuća*
- *Evropski gradjevinski izveštaji*
- *Predati zahtevi/Medijacija u toku/Sudski proces u toku/Rešenje*

Informacije iz ove sekcije će se koristiti uz diskreciju, biće uključene samo relevantne tačke.

3. 4 Ekonomska analiza

Obuhvatiti zemljište u vlasništvu, vozila, traktore (zajedničke) i stočni fond.

Osnovni izvori prihoda [obratiti pažnju na one koji su zaposleni, one koji dobijaju novčanu pomoć iz inostranstva, penzije/plate iz Srbije, pomoć unutar zajednice, itd]

Preovladjujuća zanimanja /zanatske veštine stanovnika.

Analiza pomeranja tereta (Obratiti pažnju na probleme sa kojima se korisnici susreću pri dolaženju do velikih pošiljki na teritorijama gde nema pratnje autobusa, koji tip robe se transportuje, izvore robe sa naročitim osvrtom na lokalnu proizvodnju koja bi mogla da zameni uvoz, trgovinu medju etničkim zajednicama, dostupnost obližnjim pijacama/radnjama, itd).

Poljoprivreda (Obuhvatiti zemljište koje se obradjuje, lokaciju polja do kojih se ne može doći usled bezbednosne situacije/doseljenika, količinu proizvodnje, obim prodaje)

Poslovi/bankarski poslovi/zajmovi (Obratiti pažnju na problem dostupnosti, izvora kredita, valuta koje se trenutno koriste: Evro, Dinar).

Poslodavci (Novi predlog - Tabelarni prikaz nekadašnjih fabrika koje rade/ ne rade, broj nekada zaposlenih radnika, onih koji primaju novac, administrativna pitanja, broj radnika pripadnika manjina/većina i druge indikativne informacije..)

Troškovi

4. DOSTUPNOST JAVNIH SLUŽBI

4. 1 Socijalna pomoć

Trendovi - Praznine- Prepreke

Analiza trendova (promena deregistracije, podneti zahtevi, verifikacija problema, udaljenost do kancelarije SAS, mogućnost dolaska do kancelarije)

U ovom trenutku oko 14 porodica Roma i Srba dobijaju socijalnu pomoć UNMIK. Drugih 30 porodica, pre svega raseljenih lica je u stanju potrebe i oni dobijaju pomoć u hrani (WFP). Uz to, Preoce je dobilo istu humanitarnu pomoć kao i Čaglavica i Laplje Selo.

Zabeležiti izmene u pomoći koja se daje i koja će uskoro prestati i efekat toga na zajednice tj. efekat završetka Programa podrške i načini na koje će se zajednica sa tim izboriti.

4. 1. 1 Humanitarna pomoć

Datum:				
Pružena pomoć	Agencija koja pomaže	Opis pomoći	Područja kojima se pomaže	Nacionalnost korisnika pomoći
Jun 2001.	Save the Children	Hrana	Preoce, Čaglavica	12 romskih porodica 14 srpskih porodica

4. 2 Zdravstvo

Zdravstveni (Medicinski) objekti. Koristiti tabelu (Nov predlog: dodati mapu lokacije sa obeleženom teritorijom koju obuhvata)

Analiza stanja zdravstvenih objekata (lokacija usluga, rentgen, laboratorije, ultrazvuk, itd. Udaljenost od korisnika, služba hitne pomoći, ambulante, broj zdravstvenih radnika prema broju korisnika, nedostaci..)

4. 3 Obrazovanje

Detalji vezani za školu:

- *Lokacija*
- *Opis prostorija*
- *Mogućnost dece da dodju do škole (dostupnost)*
- *Da li deca idu u školu?*
- *Razredi*
- *Radno vreme*
- *Učiteljski kadar*
- *Stepen obrazovanja*
- *Profil i lokacija škola višeg stepena obrazovanja*

Analiza mape [promene u pratnji djaka, smene/okupljanja, mešoviti objekti]

4. 4 Komunalna infrastruktura

Vodovod/kanalizacija (vodovod/bunar/drugo, u funkciji/nije u funkciji, poslednje testiranje kvaliteta, kanalizacija ili poljski toalet, septićke jame ili do reke, u funkciji/nije u funkciji, razmak od bunara...)

Skupljanje/uklanjanje smeća (skuplja se /ne, gde se odnosi)

Opšte uzevsi da li ima struje, odakle, da li ljudi plaćaju račune?

4. 5 Način komunikacije

Komentari vezani za stepen integracije/izolacije zajednice od okoline, ostatka Kosova / Srbije i Crne Gore / BJRM, šire okoline.

Telefonske veze
Internet
Novine koje se čitaju u zajednici / učestalost isporuke
TV / radio
Izdanja namenjena naročito pripadnicima manjina/raseljenim licima/povratnicima

4. 6 Informacije / Dokumentacija / Pravna pomoć

Identifikovati praznine, problematična područja (na kojima pripadnici manjina ne dobijaju informacije o državnim uslugama, rokovima, promenama u rasporedu pratnje i slično - ranije računi za struju, promena valute …)

5. OPŠTE PRIMEDBE / UTISCI

Bilo šta što vodeća agencija smatra važnim a nije spomenuto i što bi želela da doda.

Dodatak

Dodatak 2

Bezbedonosna Procena Sela (BPS)

1. Uvod: Bezbedonosna procena sela (BPS) je pisani izveštaj pripremljen za Opštinsku radnu grupu (ORG) od strane KFOR-a koji radi u toj opštini. Ovaj izveštaj je procena bezbedonosne situacije određenog sela (ili skupine povezanih sela) koja je razmatrana na sastancima ORG. Po završetku procene, KFOR-ov manevarski bataljon predstavlja BPS zajedno sa misljenjem da li će lokalno okruženje podržati predloženi povratak. Zajedno sa BPS, ostale važne procene vođene od strane različitih članova ORG, deo su sveukupne ocene ORG.

2. Uopšteno: KFOR-ov manevarski bataljon ima vodstvo u pripremanju završnog izveštaja sa podrškom CIVPOL-a. KFOR-ova manevarska jedinica zahtevace dodatnu saradnju od ORG (npr. UNHCR, nevladine organizacije) i opštu podršku (OP) KFOR-a (npr. Vojne policije, Civilni poslovi, Psiholoske operacije, Centar za deaktivaciju mina i obaveštajne službe na nivou brigade i analitičke mogućnosti). Izvršenje BPS je proces koji se sastoji od tri koraka: Planiranje, Istraživanje i Konačne pripreme:

- Faza Planiranja počinje kada ORG podnese zahtev da KFOR-ov manevarski bataljon pripremi BPS za određeno selo. Glavni štab KFOR-a MNB odgovara na ovaj zahtev tako što daje zadatak odgovarajućem manevarskom bataljonu i delovima za podršku, koristeći delimicno naređenje (DN). Ako je neophodno, ORG nalaze odgovarajućim učesnicima ORG-e (UNHCR, nevladine organizacije, predstavnici interno raseljenih lica itd.) da obezbede saradnju po zahtevu KFOR-ove manevarske jedinice. Za vreme faze Planiranja, manevarski bataljon, CIVPOL i sredstva podrške sarađuju na razvijanju roka i plana za izveštaj. Sve strane uključene u proces BPS sarađuju na ustanovljavanju poslova koje treba obaviti, odlucivanju ko je odgovoran za izvršenje i sporazumevanju oko rokova i uputa za izvršenje. Ova faza se završava kada manevarski bataljon obavesti ORG (ili opštinskog upravnika) i oni prihvate datum završetka izveštaja.

- Faza Istraživanja počinje kada manevarski bataljon, CIVPOL i sredstva podrške počnu da sakupljaju informacije za podršku izveštaja. Za vreme faze Istraživanja sve strane se po potrebi sastaju da osiguraju jedinstvo napora i podele informacije. Ova se faza završava kada se sakupe svi potrebni podaci.

- Faza Konačne pripreme počinje kada manevarski bataljon započne sa radom na konačnoj verziji BPS, a završava se kada manevarski bataljon preda završenu BPS ORG-i (ili opštinskom upravniku).

3. Format izveštaja: Gotova BPS sastoji se od osam dole opisanih delova. Namera NIJE da se diktira stvarni format izveštaja (npr. narativni, grafička prezentacija ili njihova odgovarajuća kombinacija), već da se obezbedi standardizovani set "osnovnih pitanja i stavki" koje bi trebalo uzeti u obzir i oceniti.

A. Kratak Pregled: sastavljen od strane KFOR-a i CIVPOL-a.

- Obezbeđuje pregled bitnih nalaza i preporuka ORG

- Obezbeđuje odgovor na pitanje: "Koji su glavni razlozi što su ljudi napustili selo?". Detalji su pokriveni u delu o prijemčivosti ovog izveštaja.

- Takode, kratak pregled se bavi postojanjem (ili nedostatkom istog) ostalih izvora pisanih informacija i njihove trenutne primenljivosti na bezbedonosne aspekte u selu (KFOR-ova "knjiga bitke", UNHCR-ovi profili sela, "KVM" izveštaji ili izveštaji nevladinih i drugih organizacija).

- Na kraju, Kratak pregled ocenjuje selo u pogledu spremnosti da podrži povratke sa aspekta bezbednosti:

    - Zeleno: Postoje sitnije stavke u vezi sa bezbednošću, ali se ne očekuje da bitno utiču na povratak.

    - Tamno žuto: Postoje bitne stavke u vezi sa bezbednošću koje mogu da utiču na idealan rok i proces povratka, ali postoji razumna sansa da se ove stavke razrese u prihvatljivom periodu.

    - Crveno: Postoje krupne stavke koje najverovatnije ne mogu da se rese na vreme za povratke i da budu predvidene od strane ORG. Drugi razlog za "Crvenu" ocenu može da bude kada bezbednost povratnika zahteva značajnu upotrebu KFOR-ovih ili CIVPOL-ovih sredstava radi održavanja mira.

B. Geografski faktori: Obavljeni od strane KFOR-ovog manevarskog bataljona uz pomoć ostalih organizacija koordinisanih KFOR-ovim bataljonom preko ORG ili KFOR-ovog glavnog štaba MNB.

- Opisuje kako razni aspekti geografije mogu da utiču na bezbednost sela. Nisu svi dole opisani činioci primenljivi, a ostali mogu da postoje.

- Istražuje blizinu sela granici ili ABL, i da li to utiče na bezbednost sela.

- Procenjuje da li je selo u blizini glavnih krijumcarkih ili kriminalnih ruta.

- Procena opasnosti od mina/neeksplodiranih naprava: Da li postoje poznate mine/neeksplodirane naprave u ili oko sela? Pretnja može da ima oblik poznatih aktivnih minskih polja, ne očišćenih ili delimično očišćenih koncentracija neeksplodiranih naprava i oblasti koje su imale česte slučajeve aktiviranja zamki iznenađenja ili drugih eksplozivnih naprava. Obezbeduje detalje onako kako su ih dali KFOR-ov centar za deaktivaciju mina i G-2. CDM i G-2 će znati da li je bilo kakvo čišćenje mina i neeksplodiranih naprava predvideno tokom sledećih šest meseci.

- Sadrži i "vektorsku mapu" sela koju je pripremio KFOR-ov topografski tim.

C. Prijemčivost. Ovaj deo izveštaja je izvršen od strane KFOR-ovog manevarskog bataljona, ali većina doprinosa ovom delu doći će od strane UNHCR-a, nevladinih organizacija i KFOR-ovog odeljenja za civilna pitanja, kao i obaveštajnih službi koji rade na tom području. To je deo procesa BPS u kome ORG treba da usmeri UNHCR i relevantne nevladine organizacije da pomognu KFOR-u. Drugi glavni izvor "istorijskih" informacija bice KFOR, G-2 služba. Procena prijemcivosti obuhvata:

- Identifikaciju potencijalnih “žarišta” u zajednici - domaćinu koja mogu da utiču na bezbednost kada se povratci dese. Kritično za ovaj proces je identifikovanje razloga zbog kojih su ljudi napustili selo. . . i kako ovi razlozi mogu da utiču na sigurnost povratnika. Ovo će verovatno da obuhvati razgovore sa primajucom i povratnickom zajednicom. Kada se povratnici ne nalaze u okviru KFOR-ovog sektora, teško je obaviti razgovor sa njima.

- Procena stava zajednice-domaćina prema povracima. Kako će njihova opažanja da utiču na povratke u selo? Podvuci bilo koji izrazito "pozitivan" ili "negativan" stav u javnosti ili bilo kojoj specifičnoj grupi ljudi u selu (npr. druga manjina, ostala raseljena lica, posebni ljudi ili političke partije, itd.).

- Da li lokalne vođe podržavaju povratke? Samo rečima ili i praktično?

- Imena ključnih ličnosti u Skupštini opštine i njihovi pojedinačni stavovi u vezi povrataka. Ključni igrač je onaj član Skupštine opštine koji ima interesa u planiranom povratku.

- Ne samo odgovor na pitanje "zašto" su ljudi otišli, već i "kada".

D. Faktori kriminala i nasilja: Obavljeni od strane CIVPOL-a i KPS-a uz saradnju sa KFOR-ovom vojnom policijom koja operise na tlu opštine, KFOR-ovom manevarskom jedinicom i KFOR G-2.

- Identifikuje i opisuje kriminalne trendove ili ekstremističku aktivnost u selu, i potencijalni uticaj koji takve aktivnosti mogu da imaju na povratke.

- Ako su se povraci manjina već dešavali, ili na mestima gde manjine već žive u selima, ovaj se deo odnosi na postojeće međuetničke tenzije koje su indikovane nasiljem i kriminalom. . . kao i bilo koji dokaz povezanosti nasilja/kriminala sa povracima (npr. etničko zastrašivanje. . .).

- Izveštaj će ukazati da li postoje seljani, posebno uočljivi, umešani u kriminal i ekstremizam, koje su aktivnosti u pitanju kako te aktivnosti mogu da utiču na povratke. Imana neće biti objavljena u BPS.

E. Status Policijskih snaga i ostalih sigurnosnih sredstava: Obavljen od strane CIVPOL-a, vojne policije, manevarski bataljon.

- Kakvo je tipično "prisustvo policije" u selu? npr. . . . da li postoji stanica? Da li je prisustvo policije kreirano kroz patrole? Da li hodajuće patrole operišu u selu? Koliko su česte ove patrole? Da li su žene i muškarci u patroli angažovani sa stanovništvom? Da li je prisustvo policije retko, rutinsko ili samo kada je neophodno?

    - Da li su patrole multietničke (i da li sadrže narodnost povratnika)?

    - Kakav je stav lokalnog stanovništva prema policiji - da li uglavnom pomaže ili koči sposobnost policije da obezbedi zakon i red? Bilo kakvi trendovi?

    - Da li CIVPOL ima planove za buducnost koji mogu da utiču na način na koji policija radi u selu (npr. promene u lokaciji stanica, stvaranje ili gubitak podstanice, više multietničke policije)?

- Koliko je prisustvo KFOR-a u selu? Da li je prisustvo KFOR-a stalno, ili je ostvareno kroz patrole? Da li se patrole obavljaju u selu? Da li vojnici angažuju stanovništvo? Da li je prisustvo vojske retko, stalno ili samo kada je neophodno?

    - Kakav je stav stanovnika sela prema KFOR-u? Da li ljudi uglavnom pomažu ili koče KFOR? Postoje li trendovi?

- Da li KFOR ima bilo kakve planove za buducnost koji mogu da imaju uticaj na način na koji se bezbedonosne operacije izvode u selu (npr. sklanjanje kontrolnih punktova, prestanak stalnog prisustva, manji broj patrola, promena ili odlazak jedinica za stalno)?

F. Sloboda kretanja (SK): Obavljen od strane manevarskog bataljona. U predelima gde već postoji manjinska populacija, SK može da bude procenjena razgovorom sa članovima manjinske zajednice. Ipak, u mestima gde se manjine jos nisu vratile, procena SK može da bude problematičnija i projektovana na proceni "prijemcivosti" primajućeg drustva kao što je već razmatrano u paragrafu 3c. Stavke za procenu SK obuhvataju:

- Da li će povratnici imati pristup javnim službama, dobrima, javnom prevozu, školama i tome sl. u selu?
- Da li mogu da hodaju ulicama ili da voze svoja vozila kroz selo bez straha od zastrasivanja i odmazde?
- Opisati postojeće ili moguće probleme.

G. Ostale stavke: KFOR-ov manevarski bataljon ima odgovornost za sastavljanje ovog dela zasnovanog na podacima sa bilo koje strane koja učestvuje u procesu BPS.

- Koristiti ovaj deo da bi se identifikovale ostale stavke za koje verujete da bi mogle da utiču na povratke u ovo selo

H. Zaključci i preporuke: Ko-autori su manevarski bataljon i CIVPOL, sa podacima drugih učesnika procesa BPS.

- Ovaj deo može da osvetli osnovna bezbedonosna pitanja identifikovana tokom sprovođenja BPS. NAJVAŽNIJE - omogućuje preporuku kako da se priđe svakom siguronosnom pitanju.
- Zaključci i preporuke moraju da se slažu sa informacijama datim u Kratkom pregledu izveštaja.

Pripremljeno od strane MNB (I)

Dodatak 3

PREDLOZI VEZANI ZA RAZGOVORE SA OSOBAMA KOJE UČESTVUJU U IDI-VIDI POSETAMA

Cilj ovih razgovora je prikupljanje informacije o raseljenim licima kao i potrebnoj lokalnoj infrastrukturi u cilju formulisanja razvojnih planova i planiranja potencijalnog povratka.

Da bi se ovaj cilj postigao upitnici namenjeni osobama koje učestvuju u idi-vidi posetama imaće dole navedena četiri dela:

1. Socijalna procena potencijalnog povratnika sa sledećim informacijama:
   - Obrazac socijalne procene za rekonstrukciju stambenog objekta
   - Sastav domaćinstva
   - Tip trenutnog smeštaja
   - Pokućstvo
   - Ukupan mesečni prihod domaćinstva
   - Preliminarna procena oštećenosti kuće

2. Procena uslova u raseljenju:
   - Status domaćinstva (članovi porodice, starost, ugroženost, itd)
   - Status u mestu boravka
   - Zaposlenje (za sve članove porodice)
   - Obrazovanje (jezik, deca pohadjaju školu)
   - Zdravstvo
   - Integracija u lokalnu zajednicu (učešće u društvenom životu, problemi vezani za jezik i veru, itd.)
   - Ukupan mesečni prihod domaćinstva

3. Upitnik o mogućnostima za izdržavanje koji sadrži sledeće informacije:
   - Trenutne uslove života i smeštaja
   - Finansijsko stanje (prihodi)
   - Stepen opšteg obrazovanja / stručnost (nezavisno od momentalnog zaposlenja)
   - Korisnik humanitarne pomoći
   - Radna knjižica (aktivnosti za započinjanje i jačanje preduzeća, dohodovni projekti)

4. Lokalna infrastruktura (Procena oštećenja)
   - Prikupljanje opštih podataka o lokaciji
   - Informacije po selima: (oštećene kuće, put, vodovod/kanalizacija, struja, postojanje zdravstvenih i obrazovanih objekata)
   - Rezime lokacije (Kalkulacija troškova popravke i rekonstrukcije)

5. Korisnička knjižica raseljenog pripadnika manjine
   - Lični podaci i podaci o lokaciji
   - Odeljak 1: Izvodjivost povratka
   - 1.A: Bezbednost
   - 1.B: Održivi povratak
   - 1.C: Stambeno pitanje
   - Odeljak 2: Rekonstrukcija stambenog objekta

Dodatak

Dodatak 4

PREGLED KONCEPTA
Projekti povratka

I. OSNOVNE INFORMACIJE

Stranica sa kratkim pregledom trebalo bi da obuhvata sledeće informacije:

- ime organizacije koja se prijavljuje
- naslov projekta
- utvrđivanje oblasti intervencije: opština, selo/naselje
- informacije za stupanje u kontakt (ime, adresa, broj telefona, fax, e-mejl)
- datum podnošenja
- ukupna suma zahtevanih finansijskih sredstava.

II. OPIS PROBLEMA (1 stranica)

Fokus ovog odeljka više je usmeren na situaciju koja će biti razrešena aktivnostima nego na interne institucionalne kapacitete i aktivnosti organizacije.
Opišite:

- specifične probleme kojima će se projekat baviti;
- uzroke problema;
- na koga isti utiču (uključujući ciljne korisnike) kao i način;
- relevantna pitanja u pogledu politike i sredine rada; postojeće programe, aktivnosti, organizacije koje doprinose bavljenju problemom;
- pružite analizu prednosti, slabosti i/ili praznina u postojećim inicijativama;
- identifikujte izazove kojima će se pozabaviti dati projekat;
- naznačite ko je konsultovan prilikom izrade koncepta (npr. opštinske strukture/relevantna odeljenja, PRL-i/izbeglice itd.); i
- uključite informacije u pogledu prethodnih diskusija vođenih u sklopu ORG-a koje su dovele do stvaranja koncepta.

III. OPIS PROJEKTA (3-5 stranica)

CIlj i svrhe projekta

Cilj i svrhe: Isti bi trebalo da predstavljaju izjavu o uticaju koji će biti postignut (tj. objasniti kakvo će biti krajnje stanje/status/uticaj po okoncanju ovog projekta, a ne proces/korake/aktivnosti koje će biti preduzete). Isti bi trebalo da budu u direktnoj vezi sa posebnim problemima koji su identifikovani i poređani po prioritetu u gore iznetom II delu.

Korisnici: Ovaj deo trebalo bi da opisuje koje aktivnosti su dovele do identifikovanja istinske želje za povratkom potencijalno zinteresovanih korisnika (tj. preduzete posete tipa idite i informišite se (GIV) i idite i vidite (GSV), rad izvan granica izvršen od strane NVO-a, kontakt uspostavljen sa dotičnom zajednicom IDP-a). Trebalo bi da opisuje ko predstavlja ciljnu grupu (odnosno korisnike) koja će imati koristi/učestvovati u projektu, kao i njihov predviđeni broj. Organizacije bi u svom opisu trebalo da obuhvate karakteristike ciljne grupe kao što su: pol, etničko poreklo, mesto porekla, mesto na kome su data lica raseljena, datum i sredinu (npr. tokom ili nakon konflikta) odlaska, kao i sve druge bitne karakteristike.

Strategija projekta

Opišite sveukupnu strategiju i pristup koji će postojati u sklopu projekta. Na ovaj način trebalo bi da razjasnite kako će se program, prilikom implementacije, pozabaviti ključnim ograničenjima identifikovanim prilikom analize problema. Pružite temeljno obrazloženje u pogledu izbora konkretnih intervencija i strategija, i takođe izvršite identifikaciju i analizu alternativnih pristupa.

Strategija projekta trebalo bi da odražava procenu načinjenu u pogledu bezbednosne situacije i slobode kretanja na lokacijama potencijalnog povratka, načina na koji će isti uticati na proces povratka kao i mere koje su predviđene u cilju prevazilaženja ovih prepreka, ukoliko iste budu identifikovane. Takođe bi trebalo da budu uzete u obzir potrebe koje mogu nastati kada zapravo dođe do povratka u cilju pružanja privremene /hitne pomoći povratnicima.

Predstavite strategiju projekta za svaki od ciljeva navedenih u gore iznetom III delu. Ovo bi trebalo da obuhvata i diskusiju u pogledu strategije projekta, njegovog pristupa/metodologije i najbitnijih aktivnosti u sklopu svake intervencije. U suštini, strategija bi trebalo da opisuje pristup koji će biti upotrebljen sa ciljem identifikovanja korisnika.

Prilikom opisivanja strategije projekta, trebalo bi da obuhvatite sledeća tri elementa.

Multisektorski pristup: Ne očekuje se da bi jedan NVO trebalo da se pozabavi svim ovim aspektima u jednom jedinom projektu, već prilikom predstavljanja koncepta, NVO bi trebalo da iznese ko ili kako se mogu razraditi i razrešiti ostali aspekti od strane nekih drugih partnera (vidite uokvireni deo sa desne strane).

Partnerstva: Opišite predviđena partnerstva sa ORG-om, ostalim NVO-ima, organizacijama, udruženjima, preduzećima u sklopu privatnog sektora i/ili vladinim ustanovama. Ovo bi takođe trebalo da uključuje i princip koji se nalazi u osnovi ovog odnosa, aktivnosti koje treba da budu sprovedene zajedno sa partnerom (ili pojedinačno od strane tog drugog partnera - tj. putem saradnje sa NVO-om koji obavlja funkciju izvršnog partnera).

Vremenski okvir: U konceptu nije neophodno pružiti detaljan plan primene projekta. Međutim, prilikom pripreme dela koncepta koji sadrži strategiju projekta, trebalo bi da već posedujete neke opšte ideje u pogledu aktivnosti koje će biti preduzete, vremenskog okvira kao i onoga ko će iste sprovesti.

Komponente multi-sektorskog projekta

Stambena pitanja/smeštaj.

Infrastruktura - ukoliko nije dovoljna, koje privremene mere će biti neophodne.

Ekonomska egzistencija -zapošljavanje, sakupljanje prihoda, mere opstanka.

Zdravstvena zaštita, obrazovanje i usluge zajednice - dostupnost i pristup zdravstvenoj pomoći i obrazovanju, kao i pristup opštinskim javnim službama, postojanje/potreba za centrima zajednice

Međuetnički dijalog, odnosi u okviru zajednice i projekti stvaranja ravnoteže - aktivnosti koje uključuju i lokalne zajednice koje se vraćaju kao i one koje iste primaju u okviru procesa povratka.

Održivost

Opišite šta će biti postignuto projektom u realnosti po završetku njegove implementacije, i kako će projekat pokazati da je ovo postignuto. Opišite kako će se predloženi projekat pozabaviti multisektorskim potrebama stanovništva koje se bude vratilo u cilju postizanja održivosti. Na primer, NVO može odabrati da bude partner sa nekim drugim NVO-om kako bi obezbedio veliki raspon zahtevanih potreba za pružanjem pomoći. Opišite finansijsku ili bilo kakvu drugu neophodnu podršku u cilju održavanja aktivnosti ili koristi koje su u vezi sa projektom u periodu koji usledi nakon završetka projekta.

IV. Organizacioni kapacitet (najviše 1 stranica)

Kratko opišite stručnost i iskustvo vaše organizacije u predloženim oblastima/sektorima intervencije. Ovo bi trebalo da obuhvata vaše iskustvo na Kosovu i vaše iskustvo sa ciljnim korisnicima projekta.

V. Finansijski resursi (najviše 1 paragraf)

Kratko iznesite finansijske i sve druge resurse koji će biti neophodni prilikom preduzimanja ovog projekta. Nije neophodno da pružite detaljan opis budžeta, već samo da naznačite nivo neophodnih finansijskih sredstava. Od velike je važnosti da u ovom delu naznačite zahteve u pogledu finansiranja svakog sektora kojim projekat povratka treba da se pozabavi kao i obrazloženje za iste.

Dodatak

Dodatak 5

Kriterijumi za razmatranje koncepata od strane MWG-a

Lista provere

Svi koncepti odobreni od strane MWG-a moraju jasno pokazivati:

- da projekat odgovara na identifikovane zahteve raseljenih lica (proces voden zahtevima);
- da je proces povratka predložen u konceptu, održiv.

Identifikovanje problema i pokazivanje znanja

- ✓ Osnova na kojoj je izvršena procene zahteva IDP-a je verodostojna i uverljiva.
- ✓ Opisano je prethodno angažovanje i rad sa korisnicima.
- ✓ Problem je opisan precizno: ko, šta, kako, zašto.
- ✓ Jasno su predstavljene mere za osiguravanje održivosti.
- ✓ Prioritetne potrebe su definisane i obrazložene.
- ✓ Poznavanje sredine sprovođenja programa je pokazano: shvatanje i analiza povratka i integracije (odnosno situacija pre konflikta/pre odlaska, lokalna sredina za povratak, materijalne prepreke i prepreke nametnute postojećom situacijom, sredstva prevazilaženja identifikovanih izazova).
- ✓ Prethodne konsultacije sa lokalnom administracijom i relevantnim partnerima uključenim u dato pitanje su istaknute.
- ✓ Poznavanje svih ostalih aktivnosti u vezi sa datim pitanjem koje utiču na ishod projekta.

Opis projekta

- ✓ Predloženi koncept je u skladu sa Konceptom UNMIK-a o pravu na održive povratke i sa Priručnikom o održivom povratku.
- ✓ Jasno je pokazano da je koncept razrađen uzimajući u obzir puno angažovanje korisnika procesa povratka.
- ✓ Predložena strategija i pristup (i) direktno se bave potrebama ciljnog stanovništva (zajednice koja se vraća i koja prima povratnike).
- ✓ Aktivnosti u pogledu primene strategije dizajnirane su vrlo dobro i postoje sa ciljem zadovoljavanja predviđenih ciljeva.
- ✓ Opisan je verodostojan pristup prilikom identifikovanja i odabira korisnika.
- ✓ Ciljevi odgovaraju potrebama ciljnog stanovništva.
- ✓ Očekivani rezultati i predviđeni uticaj jasno su opisani.
- ✓ Obuhvaćena je i verodostojna strategija uključivanja okolnih zajednica u međuetnički dijalog.
- ✓ Pokazan je efikasan pristup u smislu postizanja održivog povratka.

Organizacioni kapacitet

- ✓ Izvršni NGO (agencija) poseduje iskustvo u oblastima intervencije koje su predložene u konceptu (ono ne mora biti obavezno vezano za Kosovo, već za slične okolnosti, npr. u Bosni, itd.).
- ✓ Status/odnos organizacije na Kosovu ocenjen je kao pozitivan i efekansan i ista je u stanju da na blagovremen način započne sa sprovođenjem aktivnosti projekta.

Finansijski zahtevi

✓ Predloženi budžet se pokazao kao unosan u poređenju sa ishodima predloženih aktivnosti. Sledeće procene biće upotrebljene u cilju merenja unosnosti. Značajnija odstupanja od procenjenih troškova zahtevaju ubedljivo objašnjenje.

- Troškovi stambene rekonstrukcije po porodici ne prelaze više od 14.000 evra (prosecna cena za sveobuhvatnu rekonstrukciju varira između 10.000-14.000 evra)
- Standardi za obnovljene kuće u skladu su sa smernicama u pogledu stambene rekonstrukcije
- Troškovi sakupljanja prihoda po porodici ne prelaze sumu od 2.000 evra.

✓ Procene u pogledu infrastrukture i komponenti projekta koje se odnose na odnose između zajednica trebalo bi takođe da budu uključeni. Unosnost ovih doprinosa biće izmerena uporedivanjem sa prosekom dobijenim na osnovu ukupnog broja korisnika i ukupnih troškova projekta.

Dodatak 6

Procena rizika posete
Pomoć prilikom idi-vidi poseta ili u slobodi kretanja

1. **Uvod.** Procena rizika rosete (VRA) je kratki, pisani izveštaj pripremljen za Opštinsku radnu grupu (MWG) od strane KFOR-a sa podrškom CIVPOL-a i po po potrebi drugih organizacija. VRA je ogranicen sa odredenim datumom ili datumima kada će raseljene osobe posetiti njihove bivše kuće- ovo je najznačajnija razlika izmedu VRA i sveobuhvatnije Procene sigurnosti sela. Vreme potrebno da se obavi potrebna pretraga i pripremi Procena rizika posete je uopšteno 1-3 dana. KFOR ima vodeću ulogu u pripremanju VRA.

2. **Format izveštaja:** Koristeći dole navedeni format, završeni VRA ima 7 delova. Pripremljen je kao naracija, ili u "pitanje i odgovor" obliku.

   a. Vodeće informacije
      - Datumi posete i imena lokacija koje će biti posećene.
      - Imenovanje i telefonski broj KFOR-ove jedinice koja priprema VRA.
      - Ime Nevladine Organizacije koja je sponzor posete.
      - Imena, etnička pripadnost, i godine osoba koje učestvuju u poseti.
      - Nivo rizika posle dodeljivanja svih olakšavajućih faktora - visoki, srednji, niski

   b. Lokacije za posetu
      - Koje su specifične lokacije za posetu (ime grada, broj kontrolnog punkta, centar mase UTM koordinata)?
      - Koliko daleko raseljena lica žive od mesta koje se posećuje?
      - Da li se ista značajno dogodilo u blizini sela za vreme konflikta?
      - Sta se tačno dogodilo (masovna grobnica, spaljena crkva, nestale osobe)?
      - Postoje li bilo kakve opasnosti od mina ili naprava koje nisu eksplodirale (očišćenih ili neočišćenih)unutar 500 metara od mesta koje je posećeno? Zahtevajte ovu informaciju od KFOR-ovog Centra za akcije protiv mina.
        - ➢ Ako je odgovor da, gde su bile/gde se sada nalaze?
        - ➢ Ako je odgovor ne, naglasite da nema opasnosti od mina ili neeksplodiranih naprava

   c. Putni aranžmani za raseljena lica
      - Početna tačka (ime grada), polazak (datum/vreme), putovanje (način prevoza), dolazak (približno vreme). Ostanak na odredenom mestu (broj sati ili dana)
      - Ko je pratnja raseljenim licima do odredenog mesta (ime organizacije).

   d. Komunikacija za vreme posete
      - Šta će biti primarni i sekundarni način komunikacije izmedu svih vozila koja učestvuju u poseti (motorola, mobilni telefon, itd.) Preporuka: ako se koristi motorola, sva vozila treba da budu u mogućnosti da medusobno komuniciraju.

   e. Događaji (za svaki događaj, obezbedi opis ali takođe početno i završno vreme)
      - Je li taj dan pijačni dan u selu?
      - Ima li nakih sportskih događaja u selu tog dana?
      - Ima li neki politički/kulturni događaj u selu toga dana?
      - Drugih događaja za koje treba da se zna?

f. Stav lokalnog stanovništva. Pre nego što lica koja pomažu u pripremanju ili sakupljanju informacija za Procenu rizika direktno aktiviraju stanovništvo primajuće zajednice (na primer putem intervjua), molimo vas konsultujte se sa Opštinskom radnom grupom ili nevladinom organizacijom koja je sponzor posete za određivanje bilo kakvih osetljivosti ili ograničenja koje možda postoje. Ograničenja, ako ih ima, trebaju biti svedena na minimum jer mogu direktno da utiču na vrednost informacije skupljene za pomoć procesu procene rizika.

- Zna li UNHCR ili nevladina organizacija je li lokalno stanovništvo imalo bilo kakav kontakt sa bivšim žiteljima etničke grupe koja učestvuje u poseti?
  - ➢ Koji je bio metod ili priroda kontakta (na primer: prijateljski telefonski pozivi ili neprijateljski nastrojen kontakt)?
  - ➢ Kada je ostvaren poslednji kontakt i koja organizacija je bila sponzor?

- Da li je iko od lokalnog ili opštinskog vođstva bio u kontaktu sa osobama koje učetvuju u poseti (da ili ne)?
  - ➢ Kakva je bila priroda kontakta (prijateljska ili nasilna)?
  - ➢ Kojim putem je kontakt uspostavljen (telefon, informativna poseta)?
  - ➢ Kada je bio uspostavljen poslednji kontakt i ko je bio sponzor?

- Kakav je stav lokalnog stanovništva prema povratku posećujuće etničke grupe (za, protiv, popravlja se, degradirajući, neutralan, podeljen po političkim linijama, itd.)

- Je li grad značajno podeljen po partijskim linijama (PDK i SDK)? Ako je odgovor da, postoji li mogućnost da ova podela rezultira nasiljem ili zastrašivanjem u vreme posete raseljenih lica?

- Da li lokalno stanovništvo naznačava da određena osoba ili osobe ne treba da se vrate? Ako da, ko i zbog kojih razloga.

- Koja su najbliza sela mestu posete i njihova etnička grupa? (Napomena: Ako je razdaljina manja od 1 km, onda bi ova sela trebalo uključiti u procenu).

- Kakav je stav stanovništva u obliznjim selima prema povratku?

g. Drugi problemi i brige. Navedite i diskutujte dodatne probleme i brige koji nisu bili pokriveni drugde u Proceni rizika posete. Za svaku tačku, obezbedite preporuke kako bi problem mogao da se reši u potpunosti ili kako smanjiti rizik.

3. **Procena rizika.** Posle sakupljanja i procene svih potrebnih informacija i nakon primene rešenja ili ublažavanja mera u problematičnim sferama, osoba koja je zadužena za pripremu treba da obezbedi celokupnu procenu nivoa preostalog rizika. [11]

Pripremljeno od strane MNB (I)

[11] Ako se GSV dešavaju redovno, KFOR i civilna policija/KPS treba samo da se obaveste, nove VRA treba očekivati samo ako se situacija promeni.